SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VII **MAKARSKA 1967.** **BROJ 1**

PROBLEMI JAVNOG BOGOSLUŽJA U HRVATSKOJ

Pokret za obnovu liturgije, koji je davao značajno obilježje kršćanstvu prve polovice XX stoljeća, polako se stišava jer je II Vatikanski sabor usvojio gotovo sve za čim je taj pokret išao. Danas nama nije više potrebno naglašavati mnoge pojedinosti koje su naglašavali pobornici liturgijskog pokreta, jer su već (ili će biti naskoro) uzakonjene njihove težnje. Stoga poslijekoncilsko razdoblje na području bogoštovnog života Crkve treba biti obilježeno mirnim, ali u isti mah i revnim, provođem u djelo liturgijskih zakona (koji su posuvremenjeni ili će naskoro biti).

Potrebno je prije svega shvatiti da je »ŠTOVANJE BOGA VAŽNIJE OD SVEGA« *(F. Streng). U današnjem ritmu života svima nam nedostaje vremena. No za mirno i sabrano vršenje bogoštovlja moramo ga naći, makar ga za drugo ne bilo!*

Za vrijeme nastojanja liturgijskog pokreta prije koncila stavljao se posebni naglasak na LITURGIJSKI ODGOJ U SJEMENIŠTIMA. *Danas, poslije koncila, treba to još više naglasiti. Liturgijska konstitucija daje presudno značenje liturgijskom odgoju klera: »Nema nikakve nade da će se to (djelatno sudjelovanje vjernika u liturgiji) ostvariti, ako se prije sami pastiri duša posve ne prožmu duhom i snagom liturgije te ne postanu njezini učitelji. Treba se dakle najprije pobrinuti za liturgijski odgoj klera« (br. 14).*

Odmah iza problema liturgijskog odgoja klera dolazi problem LITURGIJSKOG ODGOJA VJERNIKA. *Silna je šteta što nemamo liturgijskog časopisa za puk (časopis »Molite braćo« nije se uspio održati), a još je veća šteta što ni jedan naš časopis (ako možda izuzmemo »Blagovest« koja ne izlazi na teritoriju Hrvatske) ne računa ozbiljno na liturgijski odgoj vjernika.*

Za dostojno vršenje bogoslužja potrebne su mnoge pojedinosti. Čini se da najteže osjećamo nedostatak prikladnih LITURGIJSKIH KNJIGA *za svećenike i za vjernike.*

Može li »Služba Božja« išta doprinijeti rješavanju ovih problema? Očigledno je da prva briga za ovo spada na pojedine biskupe za područje njihovih dijeceza i na Biskupsku konferenciju za područje cijelog naroda. Zatim rješavanje ovih problema, u okviru njihova djelokruga, spada na redovničke starješine uključivši tu i redovnice te na sjemenišne i redovničke odgojitelje. Neposredna briga za liturgijski odgoj vjernika pada na savjest župnika. Međutim, kad već postoji liturgijski časopis, dolikuje da donosi poticaje i konkretne prijedloge za rješavanje gore spomenutih problema.

Pokušajmo dakle, braćo, ponizno i s ljubavlju jedni druge potaknuti na dostojno štovanje Boga.

Fra Jure RADIĆ

SV. MARIJA U ZADRU

(Uz naslovnu stranicu)

Kamena zdanja što su nadživjela kuge i ratove, bujice buna i požara, mijenjanja kraljeva i duždeva govore ne samo o čvrstoći konstrukcije graditelja »za vječnost« nego i trajnost onoga što ona predstavljaju. Taj se osjećaj budi na rimskom forumu u Zadru. S jedne strane je visoki Donat, građen smjelošću luđaka (Dvorak), smiono podignut nad srušenim rimskim stupovima i kapitelima a nešto sa strane renesansna crkva sv. Marije. Rustika prema plemenitosti, spontani izraz nasuprot profinjenosti. Diže se sv. Marija kao dragulj izrastao na našem tlu, sačuvan usprkos zlosretnih klanaca stoljeća, kao simbol slavne prošlosti.

Jer, sv. Marija u Zadru su sve one brojne zadarske djevojke što su u cvijetu svoje mladosti ili pune životnog iskustva udovice otišle putem bogate patricijke Čike koja je po majci nosila hrvatsko ime Većenjega da bi u samostanu »S. Mariae Minoris«, blizu gradskih vrata Bellate posvetile svoj život molitvom i radom. Molile su one iz kodeksa napisanih beneventanom obloga tipa što se čuvaju u Oxfordu ili molitvenika što je u Budimu. U svim teškim časovima tog vječno u neprilikama grada molitva iz skrom-

Za dostojno vršenje bogoslužja potrebne su mnoge pojedinosti. Čini se da najteže osjećamo nedostatak prikladnih LITURGIJSKIH KNJIGA *za svećenike i za vjernike.*

Može li »Služba Božja« išta doprinijeti rješavanju ovih problema? Očigledno je da prva briga za ovo spada na pojedine biskupe za područje njihovih dijeceza i na Biskupsku konferenciju za područje cijelog naroda. Zatim rješavanje ovih problema, u okviru njihova djelokruga, spada na redovničke starješine uključivši tu i redovnice te na sjemenišne i redovničke odgojitelje. Neposredna briga za liturgijski odgoj vjernika pada na savjest župnika. Međutim, kad već postoji liturgijski časopis, dolikuje da donosi poticaje i konkretne prijedloge za rješavanje gore spomenutih problema.

Pokušajmo dakle, braćo, ponizno i s ljubavlju jedni druge potaknuti na dostojno štovanje Boga.

Fra Jure RADIĆ

SV. MARIJA U ZADRU

(Uz naslovnu stranicu)

Kamena zdanja što su nadživjela kuge i ratove, bujice buna i požara, mijenjanja kraljeva i duždeva govore ne samo o čvrstoći konstrukcije graditelja »za vječnost« nego i trajnost onoga što ona predstavljaju. Taj se osjećaj budi na rimskom forumu u Zadru. S jedne strane je visoki Donat, građen smjelošću luđaka (Dvorak), smiono podignut nad srušenim rimskim stupovima i kapitelima a nešto sa strane renesansna crkva sv. Marije. Rustika prema plemenitosti, spontani izraz nasuprot profinjenosti. Diže se sv. Marija kao dragulj izrastao na našem tlu, sačuvan usprkos zlosretnih klanaca stoljeća, kao simbol slavne prošlosti.

Jer, sv. Marija u Zadru su sve one brojne zadarske djevojke što su u cvijetu svoje mladosti ili pune životnog iskustva udovice otišle putem bogate patricijke Čike koja je po majci nosila hrvatsko ime Većenjega da bi u samostanu »S. Mariae Minoris«, blizu gradskih vrata Bellate posvetile svoj život molitvom i radom. Molile su one iz kodeksa napisanih beneventanom obloga tipa što se čuvaju u Oxfordu ili molitvenika što je u Budimu. U svim teškim časovima tog vječno u neprilikama grada molitva iz skrom-

nih samostanskih čelija, kora ili kapitula dizala se Gospodinu. Sv. Marija je dio onoga ogromnog djelovanja Benediktinskog reda toliko zaslužnog za razvoj liturgije i sitna svjetlost uljanica na hodnicima i koru u duboku noć bila je znak da, dok Zadrani počivaju, za njih neumorne redovnice mole a njihovim hramom razlijegao se mistični pjev korala. Vezle su marljive ruke benediktinki paliote, antependije, pluvijale i paramente u svili i zlatu, optakale ih biserom da bi liturgijski obredi bili što svečaniji, a u čipkanju su poučavale plemićke i građanske zadarske djevojke. Te su skromne redovnice od Petra Krešimira IV, koji im je na sam Božić 1066. podijelio vječni mir i kraljevsku slobodu, dobivale imanja i privilegije i tako stekle veliki zemljišni posjed za svoje uzdržavanje. Velikaši iz Zadra i Hrvatske, Bosne i Slavonije, građani pa i strani zavojevači darivali su pobožne benediktinke i tako se u njihovoj crkvi, riznici i samostanu sačuvalo ogromno kulturno blago, očuvano od nedaća što je skupa sa Zadrom doživljavao i samostan.

Usred današnjih ruševina diže se romanički zvonik sv. Marije, podignut u prelomnom vremenu, promjeni državne vladavine u Hrvatskoj i ujedno prodoru zrele romanike Zapada. Natpis na zvoniku iz 1105. svjedok je tužnog događaja kad se u srce naše ušuljao snagom oružja lukavi Koloman. Taj je zvonik morao poslužiti kao vječni spomen pogubnog datuma jer je novac za gradnju dao sam Koloman o čemu govori i ime kraljevo u prostoriji s križnorebrastim svodom u samom zvoniku. Ipak taj zvonik, sagrađen u stilu lombardske romanike što se širi prema gore, i kapitul do njega gradili su naši nepoznati majstori a obnovio ga u prvoj polovini XV st. zadarski graditelj Nikola Grgurov Bilšić. Crkva, trobrodna s tri apside, bila je prvotno romanička i sagradila ju je opatica Čika a posvećena je 1091. U prvoj polovini XVI st. ona je dobila novu renesansnu fasadu, sličnu šibenskoj katedrali, s jednostavnim portalom koji su radili Splićani I. Vitaličić i D. Rudičić. Skladno pročelje s naglašenom horizontalom, uskim prozorima i lijepom ružom te volutama daju ugodan izgled tome najljepšem renesansnom objektu Zadra. Njenu unutrašnjost još je više obogatio nemirni barok dodavši nad glavnim oltarom malenu kupolu. I kroz tu tvorevinu ukusa i sklada prohujao je razorni vihor prošlog rata i crkva tek pokrivena čeka na daljnu restauraciju.

Tako je ta crkva doživjela sudbinu mnogih naših tvorevina, da su je dizali stranci i da su je oni rušili. Daleko od svog samostana, u Zmajevićevom sjemeništu, stanuju i danas benediktinke sv. Marije te uz molitvu i rad čuvaju spašeno blago svoje crkve i samostana. I kad se sa strahopoštovanjem, uz oprez da se pod što manje ugiblje pod nogama jer je potpuno trošen, prolazi između srebrnih relikvija, kaleža, procesionalnih križeva, Paxa sv. Grgura iz Zvonimorova samostana sv. Grgura u Vrani, onda se tek dolazi do saznanja kolika je uloga tihih povućenih redovnica što su zatvorene papinskom klauzurom, brižnim ženskim okom čuvale te dragocjenosti. One govore o cvatućem zlatarskom obrtu u Zadru, o čemu je osobito na temelju notarskih ugovora osvijetlio Cv. Fisković; govore nam da te tvorevine duha i ukusa nisu import izvana nego rad naših majstora; govore i o darivanjima crkve sv. Marije, kao ono kad je Kata, supruga vojvode Sandalja Hranića, ostavila redovnicama dvije pozlaćene emaljirane ruke ili kad im je Bosna, žena zadarskog priora Kaseja, darovala moćnik sv. Jakova sa reljefnim svecima u arkadicama. Uz njih su spašene isprave i Kartular sv. Marije. Ti nam sačuvani dokumenti osvijetljuju ne samo burnu prošlost toga starog samostana nego i prošlost našeg naroda jer bez njih najstarije stranice naše povijesti ne bi se mogle zamisliti.

I stoga u 900. godini žrtve i molitve, samoprijegora i rada, budnog čuvanja kulture baštine, kad se čeka na obnovu starih zidina samostana, maleni zlatni križ Čike, izjeden od poljubaca i suza, svjedok je plodonosnog života samostana »Sanctae Mariae de Monachis, ordinis sancti Benedicti de Jadra«.

Prof. o. J. SOLDO

MIGRACIJA I EMIGRACIJA

Sve se više i u našoj svjetovnoj javnosti spominje i ventilira problem migracije i emigracije kod nas. Obje naglo hvataju maha ovo od rata pa dalje.

Migracije kroz historiju

Historijski gledano nije to u našim krajevima nova pojava. Balkan je oduvijek, već po svom geografskom i geopolitičkom položaju, kao veza i najkraći kopneni put između Evrope i Azije, bio jedno od klasičnih područja se-

Tako je ta crkva doživjela sudbinu mnogih naših tvorevina, da su je dizali stranci i da su je oni rušili. Daleko od svog samostana, u Zmajevićevom sjemeništu, stanuju i danas benediktinke sv. Marije te uz molitvu i rad čuvaju spašeno blago svoje crkve i samostana. I kad se sa strahopoštovanjem, uz oprez da se pod što manje ugiblje pod nogama jer je potpuno trošen, prolazi između srebrnih relikvija, kaleža, procesionalnih križeva, Paxa sv. Grgura iz Zvonimorova samostana sv. Grgura u Vrani, onda se tek dolazi do saznanja kolika je uloga tihih povućenih redovnica što su zatvorene papinskom klauzurom, brižnim ženskim okom čuvale te dragocjenosti. One govore o cvatućem zlatarskom obrtu u Zadru, o čemu je osobito na temelju notarskih ugovora osvijetlio Cv. Fisković; govore nam da te tvorevine duha i ukusa nisu import izvana nego rad naših majstora; govore i o darivanjima crkve sv. Marije, kao ono kad je Kata, supruga vojvode Sandalja Hranića, ostavila redovnicama dvije pozlaćene emaljirane ruke ili kad im je Bosna, žena zadarskog priora Kaseja, darovala moćnik sv. Jakova sa reljefnim svecima u arkadicama. Uz njih su spašene isprave i Kartular sv. Marije. Ti nam sačuvani dokumenti osvijetljuju ne samo burnu prošlost toga starog samostana nego i prošlost našeg naroda jer bez njih najstarije stranice naše povijesti ne bi se mogle zamisliti.

I stoga u 900. godini žrtve i molitve, samoprijegora i rada, budnog čuvanja kulturne baštine, kad se čeka na obnovu starih zidina samostana, maleni zlatni križ Čike, izjeden od poljubaca i suza, svjedok je plodonosnog života samostana »Sanctae Mariae de Monachis, ordinis sancti Benedicti de Jadra«.

Prof. o. J. SOLDO

MIGRACIJA I EMIGRACIJA

Sve se više i u našoj svjetovnoj javnosti spominje i ventilira problem migracije i emigracije kod nas. Obje naglo hvataju maha ovo od rata pa dalje.

Migracije kroz historiju

Historijski gledano nije to u našim krajevima nova pojava. Balkan je oduvijek, već po svom geografskom i geopolitičkom položaju, kao veza i najkraći kopneni put između Evrope i Azije, bio jedno od klasičnih područja se-

oba i migracija. Demografska labilnost kulminirala je na njemu u doba velike seobe naroda, pod konac staroga i početkom srednjega vijeka. Kasnije se je, iza definitivnog naseljenja Slavena u našu današnju postojbinu, taj proces bio smirio: došlo je bilo i do nekoliko stoljeća relativne stagnacije i stabilizacije. Ali prema koncu srednjega vijeka, pojavom Turaka u Evropi i njihovim sve jačim nadiranjem na zapad, pa konačno i okupacijom najvećeg dijela Balkana, sve skoro do naših zapadnih granica, proces je migracije opet oživio i postao, kroz nekoliko stoljeća, od 14. do 20. vijeka, kroničnom i karakterističnom pojavom na našemu nacionalnom teritoriju i u našemu nacionalnom životu. Neke su velike seobe iz toga vremenskog razdoblja historijski već, uglavnom, točno datirane i objašnjenje: npr. seoba bosanskih katolika iz Rame u sinjsku krajinu i dalmatinsku Zagoru, pa masovno iseljenje katoličkih Bosanaca iz srednje i istočne Bosne u Slavoniju, iza provale Eugena Savojskog do Sarajeva, u zadnjem deceniju 17. stoljeća (60.000 obitelji), te ona, etničko-nacionalno još značajnija, velika seoba Srba sa Kosova i Metohije, pod vodstvom patrijarha Arsenija Crnojevića, u Srijem i Vojvodinu, početkom 18. stoljeća. Druge, manje, teže je historijsko točno pratiti, i barem u današnjem stadiju naše historiografije, — ali kao činjenice sve su one notorne. Bježanje Hrvata u čitavim velikim skupinama pred Turcima u zapadnu Mađarsku i dalje, do Austrije i Moravske, pa još uvijek potpuno neobjašnjeno naseljivanje Bunjevaca po Bačkoj, opet negdje iz Hercegovine ili Bosne, pa konstantne migracije iz naših istočnijih krajeva u Istru i na dalmatinske otoke, pa neprestane manje seobe iz Bosne u Dalmaciju i opet natrag iz Dalmacije u Bosnu tokom turske vladavine i terora u našim stranama, — seobe, koje se nijesu bile potpuno smirile ni iza dolaska Austrije u Bosnu, ni za stare Jugoslavije, — pa ono, više sporadično, ali stalno seljakanje naših ljudi sa krša, iz Hercegovine, Dalmacije, Like, u pitomije krajeve po Bosni, a u novije vrijeme i po Slavoniji, i po Vojvodini. Nedvojbeni tragovi i indiciji tih selidaba dadu se utvrditi i dokumentirati na sto načina: prezimenima, nošnjom, turcizma u jeziku, dijalektičkim promjenama, obiteljskim i krajevnim običajima i tradicijama, crkvenim maticama. Nitko ozbiljan, uostalom, nije toga ni nijekao. Nije ni mogao nijekati: toliko je to u nekim sektorima izmijenilo čitavu etničko-nacio-

nalno-vjersku mapu (i fizionomiju) naših krajeva. Kosovo su i Metohija danas u velikoj većini šiptarski, i ako su svi historijski spomenici i toponimsko nazvlje u njima ostali srpski; u Lici, Baniji, Kordunu, sjevernoj Dalmaciji, bosanskoj Krajini, — nekada sastavnom dijelu banovinske Hrvatske, sa kompaktno katoličkim življem i s redovitom crkvenom organizacijom u granicama zagrebačke nadbiskupije i senjske, modruške, šibenske, a nekada i kninske i ninske biskupije, — doseljenici su danas puno brojniji od starosjedilaca. Pogdjegdje su od katolika ostala samo rijetke oaze: katolički je živalj pred Turcima što ginuo, što bježao. A isto se je to dogodilo i u istočnoj Bosni. Oko Visokoga, Olova, Zvornika, Srebrnice, nekadašnjih istaknutih crkvenih centara, uopće više nema autohtonih katolika. A kod Srba je opet Crna Gora neprestano kolonizirala i zapadnu Srbiju i jugoistočnu Bosnu.

Samo, ta faza migracija na našemu tlu danas uopće nije više aktualna. To je sve danas interesantno samo sa povjesno-etnografskog stanovišta. Aktualna je danas druga forma, druga faza, migracije i emigracije: ona suvremena.

Suvremene migracije i emigracije

Ovdje nas ne zanima, već donekle stabilizirana i dovršena, ekonomska emigracija u obje Amerike, od početka ovoga stoljeća. — Nas ovdje prvotno zanima nova, suvremena migracija i emigracija, kojoj smo sami svjedoci. Započela je ta nova faza migracije i emigracije na našemu teritoriju s drugim svjetskim ratom. Ljudi su od straha za život ostavljali i kuću i kućište i zavičaj, pa bježali glavom bez obzira, kud tko. Pred vojskom i za vojskama. Preko fronti: s jedne strane na drugu. Pa su neki i ostajali, gdje ih je bio zatekao konac rata. Stvarali su sebi nova ognjišta i nove eksistencije. A iza rata glavni faktor migracija bila je najprije kolonizacija, — sustavna i spontana, — a onda industrijalizacija i siromašenje sela: seljaci su odlazili u gradove i u industrijska naselja, kao novi radnici. Na veliko. Jedne je tjerala potreba, druge želja za, lakšim i udobnijim, gradskim životom: za plaćom i »penzijom«; za socijalnim osiguranjem; za »gospodovanjem«. A onda su se, mnogoput, ti, jednom proletarizirani i od domaćega tla otkinuti, ljudi selili i dalje: za zaradom, iz mjesta u mjesto, od industrijskog poduzeća u drugo industrij-

sko poduzeće; često i sezonski, po konjukturi, s radilištima i po radilištima. Napokon je, pred nekoliko godina, nadošao i treći val, i treći faktor migracije: kad su se otvorile granice, počela je prava masovna seoba naših ljudi u inozemstvo; na rad, u industrijske zemlje evropskog zapada, gladne radne snage i s mogućnošću znatno većih zarada, nego što su domaće. Odlaze u inozemstvo nezaposleni, a odlaze i zaposleni: primamljeni boljim radnim uslovima i visokim životnim standardom. Stvara se tako uz političku i radna emigracija; uz onu staru, industrijsku, oko početka ovoga stoljeća, — sjeverno-američku, južno-američku, pa i australijsku, — nova, opet industrijska: i u prekomorske zemlje, ali još više u zapadno-evropske.

Statistike

Kako sve to, u praksi, izgleda, danas je već i statistički utvrđeno. Po nedavno publiciranim rezultatima istraživanja Agrarnog Instituta u Zagrebu (»Politika« od 2. X 1966; u članku »,Nemirne' želje seljaka. Završeno najveće ispitivanje društvenih promena na selu«) »računa se, da je posle rata napustilo naša sela više od tri miliona ljudi«; »u toku samo jedne decenije otišlo je na rad u inostranstvo više od 300 hiljada lica«. Vide se iz tih statistika i mnoge značajne i zanimljive pojedinosti. »Stanovništvo Bosne i Hercegovine, Kosova i Metohije, i šireg područja Makedonije, pokazuje, uglavnom, trajnu ili povremenu, ali u većem obimu migraciju u granicama naše zemlje, dok stanovništvo ekonomski razvijenijih krajeva ispoljava znatno veće težnje za zapošljivanjem u inozemstvu. U razdoblju od svega osam godina iz Bosne i Hercegovine bilo je otišlo na rad preko granice svega oko dve hiljade ljudi, dok je za isto vreme otišlo u inostranstvo na rad više od 56 hiljada ljudi iz Hrvatske, 42 hiljade iz Srbije i 14 hiljada iz Slovenije. Nedvosmislen je utisak, ipak, da se kretanje stanovništva radi zapošljavanja obavlja još, uglavnom, u granicama općina, kotara i republika. Srbija, recimo, ima samo oko osam posto stanovnika rođenih van ove republike«.

»Industrijski razvitak zemlje je bio presudan u ubrzavanju pomeranja stanovništva iz jednog kraja u drugi. Najviše novih ljudi je došlo u industrijske centre sa Kosova i Metohije, zatim iz Makedonije i Srbije. Vojvodina i Hrvatska dobile su najviše građana iz drugih republika«.

»U mnogim krajevima se osjetno smanjio broj stanovnika uslijed naglog preseljavanja ljudi. U više od 310 općina smanjeno je seosko stanovništvo. Najviše seoskog življa se iselilo iz pojedinih krajeva u Sloveniji, jednog dijela Slavonije, potom Like, Dalmacije, Istre, Posavine i Timočke krajine. Inače smatra se, da je najpokretljivije stanovništvo Makedonije. U toku prošlih desetak godina, otuda se iselilo više od 600 hiljada stanovnika, što predstavlja gotovo polovinu ukupnog stanovništva Makedonije. U više od 800 sela u ovoj republici, broj stanovnika je smanjen za oko 50 posto, a 15 sela je potpuno opustjelo. U manjim selima ostalo je 2 do 25 domaćinstava. Nešto blaži proces zabilježen je u Bosni i Hercegovini i u Hrvatskoj.« »Posmatrajem kretanja našega stanovništva u inostranstvo, zapaža se, da je najveći broj seoskih radnika otišao u druge zemlje iz Hrvatske, i to iz Dalmatinske Zagore, potom iz Bosanske Krajine i iz pojedinih područja Slovenije.«

Notorne činjenice

Uostalom, i bez ovih pozitivnih statističkih podataka svi znamo, kako stvari stoje: barem u katoličkim krajevima. Možemo ove statističke rezultate ilustrirati, konkretizirati, dopuniti, pa u mnogočemu korigirati, svojim vlastitim opažanjima; činjenicama, koje su i među nama notorne.

Znamo, kako su nam se čitavi krajevi ispraznili od muškog stanovništva: na otocima, u Dalmatinskoj Zagori, u jugozapadnoj Bosni (Duvnu, Livnu, Kupresu), u Hercegovini; odavna u onoj istočnoj, oko Stoca i Trebinja, a sve više i u zapadnoj. Odlazi muški svijet »na rad«, seli u grad, a sve više i u inozemstvo, a za muževima polaze onda, prije ili kasnije, i žene i djeca. Znamo, kako nam se nekoja siromašna planinska naselja i župe (na Kupresu, na Vlašiću) rapidno rijede: sa perspektivom, da u skoro vrijeme i posve odumru. Neprestano čitave obitelji sele u Slavoniju, u Đakovštinu, u Srijem, u Vojvodinu: u »pitominu«, na bolju zemlju, »u bolji život«. Znamo, kako nam, i stoga; nažalost ne samo stoga, — populacija stagnira i u nekada te strane najaktivnijim područjima: više se odraslih ljudi odseli iz župe (ili umre), nego što se djece u njoj rodi. Znamo, i da emigracija u inozemstvo neprestano raste, i po broju i po intenzivnosti, — ove je godine »svaki osmi Jugoslaven putovao u inostranstvo«; g. 1965. bilo je, samo kroz prvih 9 mjeseci, »za 126.000 više Jugoslavena, koji su

izišli iz zemlje, od onih, koji su ušli u zemlju« (Tanjug; »Oslobođenje«, 17. XII 1966.), — i da se od radne emigracije pomalo pretvara u stalnu: radnici, bivši seljaci, sve više odvode sa sobom i žene, i djecu; ne misle se više ni vraćati. Došli smo dotle, da već, po najnovijim statistikama, službenim statistikama Saveza sindikata Jugoslavije, »14 posto cjelokupnog našeg aktivnog stanovništva radi u inostranstvu« (»Oslobođenje«, 8. XII 1966.).

A problemu migracije možemo dodati i problem, pojavu, »polumigracije«: one bezbrojne seljake i seljanke, koji još ostaju kućom na domu, ali više su na putu, — u gradovima, »po trgovini«, — nego kod kuće.

Religiozno-moralni problem

Migracija i emigracija. Svi u našoj zemlji gledaju u njoj problem. I štampa, i javnost, i državni faktori.

Za svjetovne je faktore to, dakako, u prvom redu socijalni problem. Ekonomsko-privredni, demografsko-populacioni, političko-nacionalni. S te se strane na njega gleda. Insistira se na ravnovjesju i stabilizaciji između grada i sela, industrije i poljoprivrede. Donose se mjere, da se selidba u inozemstvo održi pod kontrolom i u granicama potrebe: kao privremeni ventil nezaposlenosti; da se pitanje zapošljivanja u inozemstvu pravno i zakonski regulira, te na taj način smanji riziko od obespravljivanja i izrabljivanja naših radnika; da se naši ekonomski emigranti u inozemstvu socijalno zaštite; da se sa državama, u koje najviše odlazi naša radna snaga, naprave konkretni ugovorni aranžmani; da se emigranti organizuju. A poteže se, dakako, i pitanje, ne će li prevelika urbanizacija, a pogotovu masovna emigracija u inozemstvo, biti na štetu interesima narodne privrede, pa i narodnom zdravlju i vitalnosti.

Za Crkvu je to i religiozno-moralni problem, I religiozno-pastoralni. Kakve su reperkusije migracije i emigracije na vjerski život naših narodnih masa? Ne predstavlja li ona i izvjesne rizike na moralnom polju? Šta bi valjalo poduzeti, da se emigrantima, osobito onima u inozemstvu, osigura kontakt s Crkvom i normalno duhovna pastva na stranom jezičnom području?

Diktat ekonomske stvarnosti

Dvije su stvari, izgleda, »a priori« jasne. Proces je to, u današnjem svijetu i u našim konkretnim privredno-ekonomskim prilikama, nuždan i nezadrživ. Diktovale su ga okolnosti. U njegovoj je pozadini pitanje materijalne eksistencije. Ljudi hoće da bolje žive, da ostvare viši »standard«, pa idu onamo, gdje će to moći lakše realizirati. Spriječiti to ne možemo. Nemamo na to ni prava. U načelu svatko, ako je i vjernik, može slobodno tražiti eksistenciju, koja mu konvenira.

Moralno-vjerske reperkusije

Ali u isto je to vrijeme i proces, očito, pun negativnih elemenata sa vjersko-moralnog područja. Iskusili smo to. U nutarnjoj migraciji (pa i onoj najnevinijoj, »trgovačkoj«) ljudi idu sa sela u grad ili iz patrijarhalnih i siromašnih brdskih krajeva u bogatije, ravničarske. A ni gradovi ni bogati ravničarski krajeva nisu ambijenat, koji bi prijao bilo moralnom zdravlju, bilo intenzifikaciji vjerskog života. I u jednom i u drugom slučaju idu, u religiozno-moralnom pogledu, s boljega na gore. Dočekuju ih napasti i sablazni svake ruke, vjerska mlakost, loši primjeri drugih, materijalizacija života, okolina, u kojoj se vjera vrlo malo osjeća kao faktor oblikovanja ličnosti. Nestaje pozitivnog pritiska tradicije, veza, običaja: ljudi se nađu, sami i slobodni, u nepovoljnu ambijentu, u delikatnim situacijama, pred mnoštvom problema. U gradu često uopće ne uspiju uspostaviti ni održati ni bitnih veza sa duhovnom pastvom, — ni ona s njima, — a na selu nađu crkvu i svećenika, ali sve to u okvirima, na koje nisu naučni, pa im to otežava adaptaciju i aklimatizaciju. Osjećaju, da su u novom boravištu stranci: gledaju ih kao strance. Dakako, iza nekoga se vremena uklope u crkveno-vjerski život novoga kraja, — osobito, ako im je duhovni pastir, koji ih prihvaća i prima u svoje duhovno stado, fin i revan; — postanu često i najbolji vjernici, pomlade vjersku župu, u koju su došli, provode uzoran obiteljski život, šalju djecu u sjemenište, u svećenike. Ali, — sve to traje, obično, samo jednu generaciju: sinovi im i kćeri, a pogotovu unuci, postaju sve neotporniji prema utjecaju okoline i prema porocima starosjedilaca i, na koncu, posve podlegnu. I moralno se i vjerski asimiliraju. Utope se u moru vjerske mlitavosti i praktičnog materijalizma

onih oko sebe. Izrode se: moralno, a onda, pomalo, i fizički. Sagori i njihova generacija, kao i one prije nje, u požaru neobuzdanih nagona i strasti: osvete im se njihovi grijesi samouništenjem. Gradovi i raskalašeno izobilje svagdje su grobari duša, obitelji, naroda. Zapravo su seobe u gradove i u bogatije krajeve samo velike mrtvačke, samoubilačke, povorke pod maskama. A na svoj način poluseobe u njih: odlazak muškaraca sa sela (žena pogotovu) na rad širom zemlje. Daleko od roditeljskog doma, a u okolini, koja za vjeru ne mari i nema nikakvih moralnih skrupula, i oni su izloženi bližnjoj grješnoj prigodi i neposrednoj pogibli bržeg ili laganijeg kvarenja, a izložene su, ako se radi o muškarcima sa sela, i njihove žene i djevojke: daleko od njih, same, bez obiteljske sreće, stege, nadzora.

Inozemstvo i njegove pogibli

A kod seljenja u inozemstvo sve se to samo još, mnogostruko, potencira. Izolacija od doma i tradicije tu je kompletna, društveno-socijalna dezorijentacija potpuna, prislanjanje na novu vjerničku zajednicu i na novu duhovnu pastvu praktično nemoguće: već zbog nepoznavanja jezika; danas već i onoga obrednog, u crkvi. Sve je tu našemu čovjeku tuđe, sve daleko. Uz njega je ostao samo osjećaj duboke duševno-psihološke osamljenosti i psihička presija bespomoćnosti i borbe za goli opstanak, koja sve drugo, — sve ono više, — potiskuje u pozadinu i relativizira. A kad se čovjek, konačno, ipak nekako »snađe«, uspostavi veze s novim društvom, počme živjeti životom novoga kraja i stane imitirati njegove manire i njegova shvaćanja, dotjera to, mnogo puta, njegovu religioznu krizu do kulminacije. On stoji, sam, nasuprot čitavu tom širokom i »sjajnom« modernom životu, i to u depresivnom stanju manje vrijednosti. U neposrednoj je stoga kušnji, da te nove ideje i shvaćanja i on sam prihvati; i da ih stane prakticirati. I on poleti za sticanjem i za »standardom« kao za prvim idealom i zakonom života; i on osjeti želju, da bude, u svakom pogledu, »napredan« i »slobodan«: u moralnom pogledu svije svega. A strasti su i nagoni u čovjeku uvijek na strani onoga, što je lakše i gore: na strani »slobode«, uživanja, samozadovoljavanja. Samozadovoljavanja, koje nije više — kao u njegovu dalmatinskom, hercegovačkom, ličkom kršu, — smatrano sramotom, porokom, grijehom, nego je licencirano i udomaćeno: svi oko njega tako žive; takav se život

smatra prirodnim i normalnim. I svi njegovi, i najgrublji, ekscesi. Takav mu se život ne samo, — na svakom koraku, — nudi, nego i nameće. Ljudi su, stranci, direktno izloženi moralnom zavađanju. Bračnu vjernost malo tko da uzimlje ozbiljno. Spolni promiskuitet i slobodna ljubav masovna su pojava. Protunaravni su grijesi »specijalitet« višega društva. Strašna su s te strane iskustva, što su ih stekli ljudi, koji su dulje živjeli na zapadu: bilo gledanjem oko sebe, bilo i iskustvom na vlastitoj koži. Pričaju se o tom nevjerojatne stvari. Seljački su primitivci delikatesa za pokvarene, mlade i stare, »matrone« iz »boljih krugova«: — vode ih sobom, »u društvu«, na ture i putovanja, sa znanjem i u prisustvu svojih muževa, hrane ih i plaćaju; — svaki pristaliji momak biva solicitiran, — ručcima, izletima, darovima, čekovima, pa i vilama, — od perverznih bankovnih i industrijskih magnata, Ponavlja se historija starog, hiperkulturnog, cezarskog Rima s barbarima. A prilikâ za preljub i dvoženstvo imaju oni oženjeni i udate na svakom koraku.

Lako je sebi predstaviti, što to znači za osobe, koje su se našle na strani, bez svoga bračnoga druga, — u savršenom inkognitu i diskreciji, — i kad su nekako situirane, a pogotovu, kad su pale na ulicu. Mnogi se pokvare. A »pomoderne« se više, manje svi. I, kad se onda vraćaju kući, privremeno ili stalno, u vlastitim ili pozajmljenim automobilima i sa džepovima punima strane valute, nisu obično na edifikaciju onima, što su ostali kod kuće: uče ih luksusu; postaju im propovjednici i učitelji modernog stila života. I u moralu; i u braku! Ako se uopće vrate; ako se definitivno ne utope u inozemnom svijetu: sa perspektivom denacionalizacije, u prvoj ili u drugoj generaciji. Vidimo, već i dosada, šta nam s te strane obećaje emigracija: sve nas je manje, u postocima; i katolika, i Hrvata.

Ugroženi smo i migracijom i emigracijom. Osobito emigracijom. Ugroženi i nacionalno, a pogotovu religiozno. Ugroženi danas manje, možda, od otvorenog bezboštva i nevjere, ali zato više od praktičnog, nekršćanskog i novopoganskog, materijalizma. Pa i religioznog modernizma, koji je na zapadu u modi i u mnogim nazovi — katoličkim krugovima.

Pastoralna protuakcija. Posebna iseljenička duhovna pastva i organizacija

Potrebna je, — svi to osjećamo, — prijeko je potrebna, sustavna pastoralna protuakcija. No, kao obično, i tu smo okasnili. Dosada smo se, uglavnom, držali pasivno, u fatalističkom očekivanju, ne će li se problemi sami od sebe riješiti. Istom se je, u zadnje vrijeme, nešto pokušalo učiniti: više, čini se, na inicijativu katoličkih krugova iz inozemstva, — iz zemalja, u kojima su se u većem broju našli naših radnici, — nego na našu. Stvara se, — i to dosta sporo, — posebna, specifična, duhovna pastva za naše radnike u inozemstvu: najviše u Njemačkoj i Austriji. I vlastita njihova štampa: dakako u još skromnijim razmjerima.

Sve bi to sada trebalo, što prije, sistematizirati i razraditi. Morali bismo za to osnovati posebnu organizaciju i poseban aparat, u režiji službene Crkve, a u vezi sa kompetentnim i zainteresovanim crkvenim faktorima iz inozemstva, a pod pokroviteljstvom Svete Stolice. Na moderan način: s dobrom informativnom službom i pokretnim, elastičnim, radnim personalom, punim ljubavi i apostolskog duha. Uz sudjelovanje naših muških i ženskih redova.

Ta bi iseljenička pastva, sa svojim aparatom, djelovala, dakako, najviše u inozemstvu, na terenu. Ali, svakako, u vezi s nama u domovini: s našom, redovitom, domaćom, pastvom. Naš bi udio možda bio još, praktično, najvažniji. Mi bismo bili, direktno, odgovorni za one, koji se istom spremaju da odu u inozemstvo, na rad, a, isto tako, za one, koji nam budu iz inozemstva dolazili natrag, kući: svejedno, da li zauvijek ili samo na neko vrijeme, u pohode. I evidencija bi, i statistika, pala na nas: barem u isto tolikoj mjeri, kao na iseljeničku pastvu vani.

Udio nas u domovini

Nekoliko momenata baš s toga područja čini nam se posebno važnima.

Svakoga, komu nije zbilja potrebno i tko ima i kod kuće eksistenciju, pa makar i skromnu, trebalo bi, u načelu, odvraćati od odlaska u inozemstvo. Kod kuće su mu sigurniji i vjera, i poštenje, i odgoj. Bit će u svakom pogledu vitalniji: više će od njega imati i obitelj, i Crkva, i narod, i

domovina. A bit će, stvarno, i sretniji: ostat će u prirodnijem životnom ambijentu; ostat će uz stil života, kojemu se je, kroz stoljeća, u svojim pretcima, privikavao i asimilirao.

Starije ljude i oce brojnih obitelji valja načelno odvraćati od selidbe: pa i kad su u materijalnoj teškoj situaciji. Njima se je najteže u inozemstvu snaći; kod njih je najteži riziko: i po njih, i po ženu i djecu, koje ne mogu povesti sa sobom. Ako već netko mora od kuće, neka radije idu sinovi nego oci!

Oženjenim radnicima, s malom obitelju, koji hoće u inozemstvo, treba svjetovati, da ili odmah ili što prije, — čim u inozemstvu dobiju stalan posao i stan, — sa sobom povedu i ženu i djecu. Obitelj se tada ne će lako raspasti. Zadržat će lakše i svoje domaće navike i tradicije. Otpast će bližnja grješna prilika i za muža i za ženu.

Ako već tko mora ići u inozemstvo, to su mladi, neoženjeni, ljudi, koji kod kuće nemaju prave eksistencije, a iz inozemstva mogu pomagati svojima u domovini, da se materijalno afirmiraju na domu i očevini, ali i korespondencijom i pohodima, participirati na blagodatima očinskog doma i obiteljskog odgoja, duha, stege. No zato te mlade ljude treba, pred odlazak, — i preko roditelja, i preko direktne svećeničke pouke, — pripraviti na život u inozemstvu i upozoriti na sve njegove i probleme i pogibli; uputiti ih na znance, rođake, mještane, zemljake, u inozemstvu, u koje odlaze; dati im preporuku za tamošnje iseljeničke dušobrižnike, sa svim relevantnim podacima i informacijama; poučiti ih, kako će vršiti svoje vjerske dužnosti i odlaziti na sakramente, pa i dok još ne budu znali stranog jezika. Posebno ih valja upozoriti na konkretne i specifične moralne pogibli, koje će na njih vrebati u inozemstvu, i ozbiljno im staviti na srce, da se prije svega čuvaju pića i ženskih. Sugerirati im valja, i da što češće dolaze kući, te da se, kad tome dođe vrijeme, ožene, poznatom i čestitom, djevojkom iz svoga kraja. Apelirati valja i na njihovu rodoljubnu svijest: ideal treba da im ostane konačan povratak u domovinu, stvaranje eksistencije u svome kraju, održanje imena i loze. A to se zna, da im valja dati i glavne informacije o domaćim i stranim propisima za iseljenike, o načinu zapošljavanja, o socijalnoj zaštiti. I dati im u ruke knjižice i brošure, koje budu za njih tiskane od katoličkih iseljeničkih organizacija. Bez posjeta župniku i bez ispovijedi pred odlazak ne bi nam smio nijedan vjernik u inozemstvo.

Ženske, pa i one samostalne, — djevojke i udovice, — trebalo bi općenito odvraćati od selidbe u inozemstvo. Bolje im je, da i skromnije žive kod kuće, u svojoj obitelji, pa se, s vremenom, i pošteno udaju na selu, nego da riskiraju, da se izgube i pokvare u nepoznatom, stranom svijetu, pa makar ih ondje čekala i puno veća zarada. A ako već, zbog siromaštva, svakako moraju od kuće, neka radije potraže kruha i rada negdje u domovini, gdje će bliže biti kući i svojima i gdje imaju rođaka i znanaca! I neka se, i one, što češće navraćaju kući, na selo, da pohode svoje i zadahnu se opet pravim kršćanskim duhom, što su ga primile u roditeljskom domu!

A razumije se, da u sklop tih pastoralnih mjera ide, svakako, i statističko evidentiranje iseljenika iz svake župe. Morao bi se, u svakoj župi, o iseljenicima voditi poseban status ili kartoteka, sa svim podacima: i o mjestu i državi, gdje u inozemstvu borave i rade, i o njihovoj točnoj adresi, i o vremenu, kroz koje su u inozemstvu, i o njihovim materijalnim, stambenim i radnim uvjetima, i o obiteljskom stanju, — u koliko žive u braku, — i o njihovu religioznom i moralnom držanju i kvalifikacijama. Upute i formulare za to morale bi nam dati, odnosno izraditi, crkvene organizacije i centrale za iseljenike. A one bi morale i inače uvijek biti spremne na posredovanje u slučaju potrebe i u izvanrednim slučajevima iz iseljeničkog resora.

Valja, u granicama mogućnosti, i pastoralno korespondirati sa iseljenicima i sa njihovim dušobrižnicima, specijalnim ili lokalnim, iz inozemstva: osobito kad se radi o osobama, koje su nam, dok su bile kod kuće, bile dobro poznate i spadale među aktivne i bolje vjernike ili omladince. Župa bi im i župnik rodnoga sela ili kraja morali biti pouzdana rezerva za svaki slučaj zastajanja ili prekidanja veza sa njihovima kod kuće.

Povratnici

Posebno su, i važno, poglavlje i povratnici. I oni privremeni, koji su došli kući samo na viđenje, na odmor, u goste, na zimovanje; i oni, koji se definitivno vraćaju kući.

Treba da, na svaki način, dođemo s njima u pastoralni kontakt. Valja ih prostudirati, utvrditi, po mogućnosti, njihov mentalitet, vidjeti, kako je na njih djelovao boravak u inozemstvu. Pa, ako su utjecaji bili negativni, — a ponajčešće će biti tako, — valja im razborito parirati. Direktno,

u razgovoru i poukom; indirektno, kroz propovijed i ispovijed, ili i preko drugih: iz njihove okoline i obitelji. Osobito je važno, da nam tom prilikom dođu na ispovijed. Može im to biti spasonosna karantena. I njima, — ako se spremaju natrag u inozemstvo, — i selu, — ako u njemu ostaju. A postane li koji od njih propagatorom nezdravih ideja ili novog, modnog i emancipiranog, stila života, treba sve učiniti, da u domaćoj okolini ostane što više izoliran. Treba selo, koliko je god moguće, imunizirati od infiltracije. Treba mobilizirati javno mišljenje sela ili župe protiv povratničkih propovjednika luksusa, moralnog laksizma, »novog« bračnog morala (ili, bolje, nemorala). Sve, dakako, sa strpljivošću, razboritošću i taktom. Bez pretjerivanja i bolesnog konzervatizma. Sa širinom, koja će i povratnicima imponirati svojom objektivnošću.

Dalje perspektive

Problem je, eto, i aktualan i težak, delikatan. Stavlja na našu pastvu nove, velike, zahtjeve. I, to se zna, ne će ga biti lako riješiti. Najmanje ovako općenitim i shematskim direktivama, kakve su iznesene u ovom članku.

Jasno je, da članak ni nema takvih, nerealnih, ambicija. Mi smo njim htjeli, kao i obično, samo upozoriti na problem. I probuditi pred njim interes i svijest odgovornosti među našim svećenstvom. Kako bi svatko od nas, — a osobito oni, koji se s njim na terenu susreću, — osjetio potrebu, da učini barem ono najmanje: što umije i zna. Ostalo je stvar kompetentnih crkvenih faktora i — pastoralnih specijalista. Ako igdje, ovdje su nam potrebni ljudi apostolskih inicijativa, studija i akcije!

Dr Č. ČEKADA

DON LORENZO PEROSI

(Uz 10. godišnjicu smrti)

Koncem prošloga stoljeća na polju crkvene glazbe u Italiji zasjala su tri velika imena. Tri uzor-svećenika dominirala su ne samo u Italiji nego i u svjetskoj liturgijskoj i duhovnoj glazbi sve do pedesetih godina našega stoljeća. To su bila tri skladatelja, dirigenta, reformatora, koji su živo i veoma aktivno sudjelovali na obnovi crkvene glazbe vlč. gospoda: Lorenzo Perosi, Rafaele Casimiri i Licinio Refice. Od njih trojice prvi se rodio a posljednji je umro don Lorenzo Perosi.

u razgovoru i poukom; indirektno, kroz propovijed i ispovijed, ili i preko drugih: iz njihove okoline i obitelji. Osobito je važno, da nam tom prilikom dođu na ispovijed. Može im to biti spasonosna karantena. I njima, — ako se spremaju natrag u inozemstvo, — i selu, — ako u njemu ostaju. A postane li koji od njih propagatorom nezdravih ideja ili novog, modnog i emancipiranog, stila života, treba sve učiniti, da u domaćoj okolini ostane što više izoliran. Treba selo, koliko je god moguće, imunizirati od infiltracije. Treba mobilizirati javno mišljenje sela ili župe protiv povratničkih propovjednika luksusa, moralnog laksizma, »novog« bračnog morala (ili, bolje, nemorala). Sve, dakako, sa strpljivošću, razboritošću i taktom. Bez pretjerivanja i bolesnog konzervatizma. Sa širinom, koja će i povratnicima imponirati svojom objektivnošću.

Dalje perspektive

Problem je, eto, i aktualan i težak, delikatan. Stavlja na našu pastvu nove, velike, zahtjeve. I, to se zna, ne će ga biti lako riješiti. Najmanje ovako općenitim i shematskim direktivama, kakve su iznesene u ovom članku.

Jasno je, da članak ni nema takvih, nerealnih, ambicija. Mi smo njim htjeli, kao i obično, samo upozoriti na problem. I probuditi pred njim interes i svijest odgovornosti među našim svećenstvom. Kako bi svatko od nas, — a osobito oni, koji se s njim na terenu susreću, — osjetio potrebu, da učini barem ono najmanje: što umije i zna. Ostalo je stvar kompetentnih crkvenih faktora i — pastoralnih specijalista. Ako igdje, ovdje su nam potrebni ljudi apostolskih inicijativa, studija i akcije!

Dr Č. ČEKADA

DON LORENZO PEROSI

(Uz 10. godišnjicu smrti)

Koncem prošloga stoljeća na polju crkvene glazbe u Italiji zasjala su tri velika imena. Tri uzor-svećenika dominirala su ne samo u Italiji nego i u svjetskoj liturgijskoj i duhovnoj glazbi sve do pedesetih godina našega stoljeća. To su bila tri skladatelja, dirigenta, reformatora, koji su živo i veoma aktivno sudjelovali na obnovi crkvene glazbe vlč. gospoda: Lorenzo Perosi, Rafaele Casimiri i Licinio Refice. Od njih trojice prvi se rodio a posljednji je umro don Lorenzo Perosi.

Lorenzo Perosi rodio se u Tortoni 20. prosinca 1872. god. Prve početke u glazbi primio je od oca Josipa. Zatim glazbene nauke nastavlja na Akademiji sv. Cecilije u Rimu i na konzervatoriju u Milanu. Godine 1893. nalazimo ga u Regensburgu na školi za crkvenu glazbu kod F. X. Haberla i M. Hallera. Iza završenih nauka postaje zborovođom u sjemenišnoj crkvi u Imoli te u katedrali sv. Marka u Mlecima, gdje je primio i svećenički Red iz ruku patrijarha-kardinala Sarta, kasnijeg sv. Pija X g. 1898. papa Leon XIII imeovao ga je doživotnim dirigentom »Sikstinske Kapele«. Na toj odgovornoj dužnosti ostaje do smrti uz prekid radi bolesti od 1915—1923. g. Umro je 12. listopada 1956. god. Ove godine održane su mnoge komemoracije u Italiji i širom čitavoga katoličkoga glazbenog svijeta prigodom desetgodišnjice njegove smrti.

Cecilijanski pokret

Cecilijanski pokret ima za cilj obnoviti i pročistiti liturgijsku glazbu katoličke Crkve. Ime je dobio po sv. Ceciliji zaštitnici glazbe. Aktivnošću počinje drugom polovicom prošloga stoljeća. Pokret je u dvostrukom pravcu djelovao: 1. — pročistiti repertoare svete glazbe i 2. — zavesti u crkve pravu liturgijsku glazbu prema zahtjevima svetih obreda i kriterijima umjetničkih načela. Ponovno se uvodi gregorijanski koral, klasična vokalna polifonija, moderna polifonija te pročišćuju crkvene pučke popjevke na narodnom jeziku. Od instrumenata preporučuju se orgulje, ali neka budu na umjetničkoj visini. Orkestar se pripušta samo uz odobrenje ordinarija, i neka bude na ukras svetih čina. U Regensburgu 1874. g. otvorena je posebna škola za crkvenu glazbu prema idejama cecilijanskoga pokreta. Ponos i dika škole bio je njezin učenik don Lorenzo Perosi. Cecilijanski pokret je utro put i »Motu Proprio« svetoga Pija X »kodeks« crkvene glazbe, te svojim smjernicama pripremio otvaranje još jedne veoma važne ustanove »Papinski Institut za svetu glazbu« u Rimu. Iz ovoga rasadnika — iz centra kršćanstva — šire se svijetle zrake miomirisa istinite crkvene glazbe širom katoličke Crkve po svem svijetu.

Crkvena glazba je dvostruka: 1. — liturgijska i 2. — duhovna. Prema smjernicama MP Pija X svetoga iz 1903. godine: — 1. — Liturgijska crkvena glazba jesu skladbe, koje su tekstom, sadržajem i oblikom prikladne za upotre-

bu u svečanim liturgijskim obredima. — 2. — Duhovna glazba jesu skladbe inspirirane slobodnom vjerskom tematikom, ne služe za liturgijsku uporabu za priredbe i koncerte.

Don Lorenzo Perosi u obnovi crkvene glazbe

Doba kad je živio naš mladi glazbenik iz Tortone don Renzo, crkvena glazba je bila dostojna sažaljenja. Hladni vjetrovi duhovnog ravnodušja, pokvareni glazbeni ukus, nepovoljni uvjeti umjetničkog života kobno su snizili nivô glazbe u crkvama: gregorijanski koral je zanemaren, klasična polifonija napuštena radi teškoće u izvađanju i radi nerazumijevanja njezine važnosti za božanski kult. Glazba, koju su tada slušali po crkvama bila je okaljana, lažna, krivotvorena, bez duše i prazna.

Odabrani duhovi, pravi bogodani umjetnici dizali su se protiv iskrivljenja i profanacije sv. liturgije. S njima počinje ona blagoslovljena akcija istinitih štovatelja prave tradicije, koja je dovela do reforma sv. Pija X i liturgijske Konstitucije 4 Vatikanskoga Sabora. Lorenzo Perosi, od početka svoga glazbeno-umjetničkog života bio je pristaša i propagator ideja cecilijanskoga pokreta. Na prvom cecilijanskom kongresu za Italiju u Milanu 1880. godine među prvima nalazimo ime njegova oca. Tada naš mali Renzo već prima prve početke glazbene umjetnosti od svoga oca i postaje veliki štovatelj tradicije privezan uz atmosferu prave liturgijske glazbe.

Za vrijeme glazbenih nauka u Regensburgu mnogo je pisao u milanskom »Osservatore cattolico«. Slao je široke izvještaje o značajnim događajima glazbenog života u njemačkim katoličkim krugovima.

Prvi izvještaj od 19. I 1893. g. počinje značajnim riječima: »I prije svega priznajem da sam Talijan; Talijan koji je nesretnim prilikama stvari prisiljen da ide izvan kuće te upozna i uči ono što dade naziv »klasike« velikoj talijanskoj umjetnosti«.[1])

Svakom zgodom slušajući svetu glazbu u savršenoj interpretaciji najboljih njemačkih crkvenih zborova njegova misao leti na jug u Italiju. Ta mu se umjetnička i čista radost pomuti kad se žalosno sjeti repertoara i niskog nivoa

1 »E prima di tutto confesso di essere italiano; italiano per sgraziata condizione di cose e costretto ad andarsene fuori di casa per conoscere, per studiare quello che dette il nome di classica alla nostra grande arte italiana.«

svete glazbe u njegovoj domovini. »Zaista kad je zbor odgojen sa načinom, kad se pjeva jer se zna čitati, kad se pjeva a ne viče, kad se daje dolična vrijednost ovome dijelu liturgije, kad se njeguje, kad se nađe potrebno vrijeme za poučavanje, kad se pribavi učitelje, posljedica dolazi sama od sebe: lijepi obredi naše vjere popraćeni glazbom koja ih je dostojna« — »... le belle funzioni della nostra religione accompagnate da musica che ne è degna«.[2])

Sa dubokom boli u duši završava jedno pismo: »Katolici, umjetnici, Talijani, ne zaboravimo da je onaj sjaj glazbe a to je gregorijanski koral imao kolijevku u Italiji. Ne zaboravimo da najmilija polifonija kao i veliki Palestrina jesu naša slava... Neka svjetovna glazba ustupi mjesto božanskoj i neka nam se više ne govori da su nas stranci morali pravedno koriti govoreći da Talijani ne poznaju, ne cijene svoje slave«.[3])

Kao posljedica ove crkvene glazbe nastupio je indeferentizam u Crkvi: »Narod je postao gotovo nijem u našim obredima, narod je postao tuđ našim činomoljima, ne zanima se za liturgijske čine.«[4])

Velika uloga što ju je Perosi odigrao u obnovi svete glazbe dvosturka je: 1. — kao reproduktivni umjetnik i 2. — kao skladatelj liturgijske glazbe.

1. — Kao »regens chori« u Imoli, Mletcima i Rimu sa repertoara je izbacio nevrijedne i bijedne skladbe a zamijenio ih djelima prave liturgijske glazbe. Opet je uveo gregorijanski koral u svoj njegovoj prostodušnoj, smjernoj i djevičanskoj ljepoti-molitvi; uzvišenu i veličanstvenu molitvu klasične vokalne polifonije te novim — najviše svojim — skladbama obogatio repertoar crkvene glazbene literature. Na repertoaru njegovih zborova nalaze se djela dostojna mjesta i svetih čina. Tko se ne sjeća svečanih obreda u crkvi sv. Petra u Rimu uz glazbenu pratnju veli-

---

2 »Certo è che quando un coro viene educato con metodo, quando si fa cantare perche sa leggere, quando si canta e non si grida, quando si dà importanza a uesta parte della liturgia, quando la si coltiva, quando si dá il dovuto tempo di istruzione, quando si procurano i maestri, la conseguenza viene: le belle funzioni della nostra religione accompagnate da musica che ne è degna.«

3 »Cattolici, artisti, italiani, non dimentichiamo che quello splendore di musica che è il canto gregoriano ebbe culla in Italia. Non dimentichiamo che la prediletta polifonia, che quel grande Palestrina sono gloria nostra... Ceda la mondana musica il posto alla divina e non ci dica più che gli stranieri abbiano da muoverci quel giusto rimprovero dicendo che gli italiani non conoscono, non stimano le loro glorie...«

4 »Il popolo si è fatto pressochè muto nelle nostre funzioni, il popolo è divenuto estraneo ai santi uffici, non si interessa più dell'azione liturgica.«

kana polifonije i samog Perosija! Glazba postaje vjerni pratilac i tumač uzvišenih obreda katoličke svečane liturgije.

2. — Perosi je i kao skladatelj dao svoj veliki udio u obnovi svete glazbe. Bio je najveći i najjači među obnoviteljima koji su nastojali naše crkve osloboditi od jakog utjecaja svjetovnih skladbi, opernih arija te ih vratiti tradicionalnom stilu. Napisao je oko tridesetak misa, dva requiema, preko 150 moteta ... U njegovim djelima cilj mu je bio, da trgne svijet od indiferentizma, od svakodnevnih nevolja i podigne ga prema Bogu, da uvijek ostane u što življem duhovnom dodiru s vjernicima.

Kontrapukt, ponos i slava polifoničara iz »zlatnog doba« — »aetas aurea« — svete glazbe u Perosijevim motetima i misama ima sasvim neki novi izgled, kod njega kraljuje naravna i lijepa melodija. »Novost i posvemašnja čarobna tajna — piše jedan suvremenik — ovoga novog perosijanskog oblika sastoji se u tome što on po prvi put u crkvama govori srcu ganutih slušača umjesto osjetljivoj mašti vjernika.[5])

Kad malo bolje ispitamo Perosijeva djela moramo uvidjeti njihovu važnost u razvojnom toku svete glazbe. Ona su bila zaista nešto nova u katoličkim crkvama. Sam Perosi kaže: »Mnogo sam radio za Crkvu. Ali budući da ono što nas najviše zanima u crkvama jesu prije svega liturgijski obredi, držim da glazba sama po sebi ne bi smjela imati preveliku važnost, držim da ona mora pomagati a ne obuzeti pažnju ... Zato sam nastojao raditi u glazbi, posebno svetoj, ne samo »in simplicitate cordis nego in simplicitate artis« ... Duhovna glazba naših vremena koja je duga, koja postoji sama za se, koja pobuđuje ganuća sama za se, neka ne ometa svečane čine obreda — njezino je mjesto vani svetih obreda«.[6] Ono što se u crkvi pjeva i svira mora biti potpuno odijeljeno od strasti svakodnevnog života. Sveta glazba mora biti jasna, jdnostavna, pristupačna, pouzdana: bez ikakvih primjesa tehničkog virtuoziteta.

---

5 »L'innovazione e tutto il segreto incantevole di questa nuova forma perosiana consiste in ciò che essa parla per la prima volta nelle chiese al cuore degli uditori commossi, piuttosto che all'immaginazione emotiva del credente.«

6 »Ho lavorato molto per la Chiesa. Ma siccome nelle chiese cio che importa sono sopra tutto le funzioni liturgiche, credo che la musica non vi debba avere grande importanza per se stessa, credo che debba aiutare, non assorbire l'attenzone. Quindi nella musica propriamente sacra ho cercato di lavorare non solo »in simplicitate cordis ma in simplicitate artis« ... La musica religiosa dei nostri tempi che abbia uno svolgimento lungo, che stia da se stesso, che susciti commozioni per se sola, non deve turbare gli atti solenni del rito — il suo posto è fuori della funzione.«

Oblik i stil

Broj Perosijevih skladbi na polju duhovne i liturgijske glazbe ulijeva poštovanje. Tačan popis svih njegovih djela je nemoguć. Ni sam Perosi ne bi bio u stanju da dadne tačan broj svojih kompozicija. U svim razdobljima umjetničkog života i stvaranja u radovima crkvenog stila ispoljava silnu nadarenost svoga duha te u mnogim djelima dostiže veoma velik domet. Neke mise sjaju kao nepatvoreno drago kamenje: naravnost nadahnuća je usko sjedinjena sa savršenošću oblika, ozbiljnost tradicije prilagođena podneblju novih vremena.

Najbolja njegova djela nastajala su gotovo uvijek od jednog jedinog nutarnjeg poticaja. Tako misa za mrtve u tri muška glasa — jedna od najgenijalnijih iz prvoga perioda — bi napisana u »jedan dah« pod dubokim dojmom smrti učenika Ferruccio Menegazzija. Jednako, mnogo godina kasnije, misa sa snažnim dramatskim naglascima skladana je prvi trzaj boli poslije vijesti o smrti pape Leona XIII. I tu nalazimo Perosija iz najboljih stranica njegovih oratorija. (Neki govore da je ovu misu napisao kroz jednu noć. Pitali su maestra da li je to istina. On se nasmiješio i odgovorio: ne može se kroz jednu noć ni prepisati).

Vrtoglava i čudesna je bila njegova umjetnička plodnost. Puccini je jednom izjavio svome prijatelju vlč. Panichelliju: »Više glazbe ima u Perosijevoj glavi nego u mojoj i Mascagnijevoj zajedno« — (»C'è più musica nella testa di Perosi che in quella mia e di Mascagni messe insieme«). Komponirao je instinktivno kao što je šetao, govorio... Kritika mu kao i Mascagniju priznaje izvanrednu stvaralačku impulzivnost, ali im u isto vrijeme podvlači pomanjkanje pažljivog, savjesnog i odlučnog ponovnog pregleda svojih kompozicija prije nego ih objelodane.

Njegova su mu djela otvorila put velikih uspjeha te širokog i dalekog poštovanja, ali su mu pribavila i još mnogo više neprijatelja među upraviteljima svetog pjevanja po talijanskim crkvama.

Osnovna značajka Perosijeve glazbe jest: široka, talijanska raspjevana melodija. Kao u oratorijima tako i u misama možemo se lako susresti s raznolikim odsjevima duše: od šutljive, sjetne, ojađene melodije iz »Dies irae«, drage pjevnosti iz »Kyrie« iz »Secunda Pontificalis« te preko slatke melodije iz »Kyrie« Cerviane preko bogate ljestvice

boja i naglasaka do bistre i čvrste pjevnosti »Resurrexit« iz »Eucharistica« do zanosne i tople potvrde u »Et in Spiritum Sanctum« iz »Prima Pontificalis«.

Perosijeve melodije zvučnog lelujanja i uzbudljivog sadržaja jesu široke razvojne linije. Imaju sve odlike savršenog vokalnog stila: u tome su smislu iz raskošnog doba talijanske melodije. Najčešće se pojavljuju uz pratnju orgulja, ali i kad su izvezene polifonijskim tkivom njihovo melodijsko obilježje uvijek je netaknuto. Modulaciju veoma rijetko upotrebljava.

Uza sve što je njegova glazba usko vezana s velikim polifoničarima a harmonijski razvoj uvijek ozbiljan i pametno izjednačen, upotrebljava i sredstva moderne harmonije. Dosta je i samo letimično prolistati neke stranice njegovih djela i vidjeti bogatstvo i snagu perosijskih harmonija: završetak »Dies irae« iz mrtvačke mise; »Ex Maria virgine« iz mise Creviane...

Promatrajući harmonijsko-melodijski stil Perosijeve glazbe zapažamo kako je jako i razumno urezan trag grgurskih napjeva u svim glazbenim oblicima. Grgurske napjeve često upotrebljava doslovno, kao na pr. u misama: »Te Deum laudamus«, »Secunda Pontificalis«, »Benedicamus Domino« itd. Ali često kod drugih tema melodijska osnova izlazi iz grgurskih napjeva a u kadencama se zamjećuje srodnost sa starocrkvenim ljestvicama. U Perosijevim melodijama i njihovoj obradbi ima ponešto i romantizma. U homogenom i čvrstom stapanju grgurskih napjeva i romantizma pokazuje se ličnost maestra i universalnost njegova stila. Povezanost melodijoznosti i naravnosti izražaja te prirodni i razboriti nagon ujednačenosti i izrezbarenosti bit su Perosijevih zdanja. Sve su mise napisane za zbor i orgulje. Orgulje je smatrao podjednako važnima kao i zbor u djelovanju boja i zvučnoj snazi. Počujmo bilo koji odlomak iz mise i uvjerit ćemo se u važnost dionice orgulja: one stvaraju temelj i pozadinu kompozicije. Često puta orgulje dijalogiziraju sa zborom: jednu frazu orgulje započnu a zbor nastavi ili obratno. Zato orguljaška dionica traži jaku i zrelu tehniku a osobito vještinu u registraciji i fraziranju.

Zbor tretira na tri načina: 1. — polifono, gdje glasovi u imitacijama slijede jedan za drugim i ispreplću se prema klasičnim pravilima polifonije; 2. — prvi glas preuzima najvažnju dionicu a ostali ga podržavaju stvarajući poza-

dinu prema pravilima harmonije; 3. — svi se glasovi ujedine i pjevaju »unisono« istu melodiju. Živa i naravna mašta skladatelja sva tri načina upotrebljava u jednoj te istoj misi.

Osobna spontana pojava u Perosijevim misama jest široka upotreba kontrasta između zbora i solista. Gotovo u svakoj misi možemo se susresti s izmjenjivanjem »tutti« i »soli«, što nas podsjeća na »concerto grosso« s ugodnim izmjeničnim slijedom »ripieni« i »concertino«. Često puta mjesto čitavoga zbora pjeva samo nekoliko najboljih pjevača i tako dobivamo dojam nekog živog i oduševljenog razgovora između četiri glavne dionice. Njihove rečenice slijede i slijevaju se u homogenu i uvjerljivu cjelinu.

Kad se pjevački zbor, uz jaku podršku orgulja, raspjeva, dobiva se osjećaj kao da su svi solisti. Perosijeva duša pjeva: velike, široke, raspjevane talijanske melodije, koje su pune duše. Oblik pod kojim se očituje njegovo nadahnuće uvijek je logičan, jasan i uvjerljiv iz kojega zrači prava glazba. Teče bez razvučenosti, bez nekorisnih i opasnih skretanja.

Svećenik — umjetnik

U 17.20 sati 12. listopada 1956. ugasio se ovozemni život velikog maestra crkvene glazbe. Dva mjeseca iza toga nadnevka bio bi navršio 84. godinu života. Ugasio se vedro i brzo, kako pišu izvjestitelji u novinama. Ušao je u svjetlo Božje »Intra in Paradisi semper amoena viventium . . .« kako veselo pjeva divnom melodijom izvanredne ljepote u svome »Transitus animae«, nadahnuvši se na »Il Paradiso« bl. Angelika. Njegov je prelaz u vječnost bio sladak, dostojan svećenika.

Antonio Fogazzaro — poslije jednog susreta s maestrom — piše »neiskazana je radost što je osjećaš kad govoriš s čovjekom koji ima duh Božji«.[7] Ovim je riječima htio reći: ne možemo razumjeti Perosijevu glazbu ako ne osjetimo njegovu živu vjeru. Govori se da je maestro rekao: Ljudi mojega vremena ne će da slušaju sv. Evanđelje, nastojat ću da ga slušaju u glazbi«.[8] Netko je upitao maestra da li je on zaista izrekao te značajne riječi i kojom

---

7 »È inenarabile la gioia che si prova a parlare con un uomo che ha lo spirito di Dio . . .«

prigodom. Perosi je odgovorio: »Ne sjećam se da li sam to ikada izjavio, ali uistinu izražavaju moju svećeničku nakanu«.[9]

Ovdje, upravo na ovome mjestu moramo spomenuti i istaknuti intervju što ga je dao 1902. godine torinskome novinaru: »Ono malo što sam sposoban učiniti sve dolazi od nadahnuća, što mi ga daje vjera. Moja vjera jest moj život: kad razmišljam o njezinoj veličini i ljepoti zanese me i moram ovo ushićenje izraziti jezikom koji mi je naravan tj. glazbenim notama. Ja nastavljam raditi ono što sam činio već od prvog dana tj. primijeniti tehničko znanje i zrelost da što bolje pjevam hvale Gospodinu. I zasluga što je stičem i radi čega sam mu neizmjerno zahvalan jest kada vidim da narod, misleći da meni plješće, plješće — zapravo — riječima i činima Božjim u prijevodu što sam ga ja nastojao učiniti« — »... applaude, in fondo, le parole ed i fatti divini nella traduzione che io mi sforzo di farne«.[10] Nikakvo drugo razlaganje ne bi bolje ocrtalo fizionomiju svećenika-umjetnika od ove izjave u novinama tada potpuno bezbožne Italije, koji svaki osjećaj i svaki moment svoje umjetnosti smatra sredstvom da može bolje služiti Bogu. I to nam je potpuno jasno, kad shvatimo i spojimo duh molitve s miomirisom i jednostavnošću grgurskih napjeva što lebdi nad njegovim najjednostavnijm stranicama crkvene glazbe kao i nad najveličanstvenijim i najodgovornijim melodijama u oratorijima i vokalno-simfonijskim pjesmama.

Za njega je vjera bila život i radi toga su i lica u njegovim oratorijima bila »živa«. Don Lorenzo je osjećao bît i dramatičnost evanđeoskog teksta i zato ga bira za svoja libreta uz pomoć mecene kardinala Sarta, koji mu je jednostavno izdiktirao uvod u oratorij »La Trasfigurazione«. Krist je u njegovim oratorijima izrazito »živ«: bilo da izgovara žalosne riječi u »Passione«, bilo da poziva Lazara nek

---

8 »Gli uomini del mio tempo non vogliono ascoltare il Vangelo: cercherò di farlo ascoltare in musica.«

9 »Non ricordo di averla mai pronunciata; ma certamente esprime il mio proposito sacerdotale.«

10 »Quel poco che io sono capace di fare mi viene tutto dalla ispirazione che mi dà la religione. La mia fede è la mia vita: quando ne contemplo la grandezza e la bellezza me ne esalto ed ho bisogno di esprimere questa esaltazione con il linguaggio che mi è naturale, cioè con le note musicali. Io continuo a fare quel che ho fatto fin dal primo giorno, cioè ad applicare lo studio tecnico e la maturità a cantar meglio che posso le lodi del Signore. E il merito che ottengo, e di cui gli sono infinitamente grato è di vedere che il publico, mentre crede di applaudire me, applaude in fondo, le parole ed i fatti divini nella traduzione che io mi sforzo di farne.«

iziđe iz groba, bilo da ponavlja strašne riječi iz »Giudizio Universale«, slavna je njegova slika u raspjevanom praskozorju Uskrsa a bolno nagnuta nad ljudskim bijedama u ozdravljenju opsjednutoga iz oratorija »La Trasfigurazione«.

Divna je i značajna mala epizoda iz godine 1897. Bilo je to u Milanu poslije jedne izvedbe njegova oratorija »La Passione«. Jedan od prisutnih — još pod živim utiskom izvedbe — rekao je: »Maestro, Vi morate uglazbiti čitavi Kristov život«. Don Renzo je dogovorio u prostodušnosti svoje duše: »Vito per questo — Za to živim«.

Ništa hladnoga, ništa akademskoga nema u djelima Perosija: tu je proživljena stvarnost gledana očima žive vjere. Njom je zadojen još iz ranog djetinjstva u kući gdje je vjera bila načelo života a glazba sredstvo molitve. Već u trinaestoj godini života dolazi na ideju da napiše oratorij čitajući Jephte od Carissimija. Kao četrnaestgodišnjak hodočasti u Rim i na koljenima predaje Sv. O. papi Leonu XIII svoje prve skladbe i obećaje — sa suzama na očima — da će svoj život posvetiti svetoj crkvenoj glazbi. Susret s Luigi Orione, boravak u opatiji Montecassino gdje proučava grgurske napjeve »juxta codicum fidem«, proučavanje Palestrine i klasika u Regensburgu, susret s kardinalom Sartom te umjetničko ravnanje s »Cappella Marciana« isto toliko su etape njegova umjetničkog obrazovanja kao i njegova duhovnog života. Vlč. don Orione, dragi prijatelj maestra, objavio je dva pisma veoma mladog Perosija ocu, gdje dokazuje izvor i razvoj njegova svećeničkog zvanja.

Poslije završenih glazbenih nauka i kad je već stekao ugled među talijanskim glazbenicima, kardinal Sarto ga je zaredio za svećenika u rujnu 1895. Uvijek je ostao vjeran svojim umjetničkim shvaćanjima kao i svome svećeničkom Redu. S osjećajem intenzivne nostalgije sjećao se svoje prve sv. Mise, što je odslužio u loretskoj bazilici. Kad su ga poslije dugo godina molili da im napiše motet za »Svetu kuću«, napisao je »Tota pulchra« za četiri glasa kao zahvahu bl. dj. Mariji za onaj nezaboravni dan.

Tko je ikada imao sreću da prisustvuje svetoj Misi što ju je služio pok. maestro morao se diviti njegovoj pobožnosti i pažnji da tačno izgovori sve riječi. Kad je umro P. Mascagni, s kojim su ga vezale velike prijateljske veze, želio je služiti sv. Misu uz mrtvoga prijatelja. U prostorijama »Hotel Plaza« s osvijetljenim mrtvačkim odrom, na malom

improviziranom oltaru naš vlč. Renzo ganut izgovarao je riječi sv. Liturgije sa dubokim pietetom: pro anima famuli tui Petri... uz ponizni i tihi šapat molitava nekoliko čč. sestara. Kad je završio sv. čin, prije nego se udaljio rekao je: »Ecco... tutto passa, la gloria e i successi. Resta solo la preghiera«. — »Eto... sve prolazi, slava i uspjesi. Ostaje samo molitva«.

Taj isti dan kad se vratio kući želio se što dulje zadržati u molitvi i u duhovnom uzdignuću svirao je na glasoviru, kao što je učinio i još prije na dan smrti drugog svog prijatelja, skladatelja Rikarda Zandonai, misu za mrtve od Anerija.

Ovdje bih htio citirati i svjedočanstvo njegova prijatelja vlč. don Teodora Onofrija: »Perosi je bio ne samo svećenik neporočna života nego i svećenik iskrene i duboke pobožnosti. Svaki dan — sve dok nije bio spriječen bolešću — služio je svetu Misu uloživši u nju jedan cijeli sat, uključujući pripravu i zahvalu, jer ga je, znao je reći, tako naputio sveti Pijo X. Svaki dan čim bi ustao (ustajao je veoma rano) dugo je molio. Uređujući osobno svoju sobu, molio je razne liturgijske molitve, jedanput na jednom a drugiput na kojem drugom živom jeziku. Božansko oficije je čitao sa sabranošću koja uzdiže. Uveče je s ukućanima predmolio krunicu. Na put je sa sobom uvijek nosio Novi Zavjet za duhovno čitanje i razmatranje u slobodnim časovima«.[11] Prikaz Perosija kao svećenika i umjetnika ne bi bio potpun kad ne bismo spomenuli ukratko njegovo osobito poštovanje i ljubav prema Sv. O. papi. Često je spominjao kako mu je Providnost udijelila osobnu milost, da je mogao služiti petorici Sv. O. papa, »ali tko zna — nadodao bi — da li sam mogao odgovoriti tolikoj milosti« (Ma chi ssà — soggiungeva — se ho potuto corrispondere a tanta grazia«). Veoma rado je govorio o svojih pet papa. Leon XIII ga je imenovao doživotnim dirigentom Sikstinske Kapele. Njemu je posvetio svoj najpopularniji oratorij »La Resurrezione di Cristo« — Svetom Piju X, svome meceni,

---

11 »Perosi fu non solo sacerdote integerrimo ma anche di sincera e profonda pietà: ogni giorno, finche non fu impedito dalla malattia, celebrava la sua Messa impiegandovi un'ora, preparazione e ringraziamento compresi, »perche — soleva dire — questa era la esortazione di san Pio X«; ogni giorno, appena desto (e si alzava sempre per tempissimo) pregava lungamente; mentre personalmente metteva in ordine la sua camera, recitava varie orazioni liturgiche, ora in una, ora in un altra lingua moderna; diceva Divino ufficio con edificante raccoglimento: la sera guidava il Rosario in famiglia; nei suoi viaggi portava con sè sempre il Nuovo Testamento, che nei momenti liberi leggeva e meditava...«

posvetio je kantatu Imakulati »Dies iste«. — Benediktu XV neizdani oratorij »In diebus tribulationis«, napisan pod bolnim dojmom prvoga svjetskog rata. — Piju XI posvetio je »Missa Redemptionis« za osam glasova i svečani »Te Deum« za zaključenje svete godine 1933 (tisuću devetsto godišnjica našega Otkupljenja). — Piju XII »Missa« u šest glasova i nekoliko moteta. Za osamdeseti rođendan maestra papa Pacelli lično je prisustvovao izvedbi oratorija »Natale del Redentore«. Poslije izvedbe izrazio je svoje veliko divljenje i ljubav prema svome glazbeniku: a kao odgovor čuo je iz usta maestra riječi ganute zahvale. Na povratku kući one večeri don Lorenzo je bio izvanredno zadovoljan. Kao što se redovito događalo kad je bio raspoložen, zaboravio bi se te bi dugo i dugo pričao, kako se na početku ovoga stoljeća — dok je Rimom vladao mir — u svojim mladim godinama upoznao sa don Eugenijem Pacelli i s njime napravio mnogo ugodnih izleta i šetnja.

Pijo XII htio je iskazati poštovanje umjetnosti don Lorenza u glasovitom govoru o glazbi 1944. g. i u pismu što mu ga je uputio za pedesetgodišnjicu vodstva Sikstinske Kapele. U pismu se nalazi najveća pohvala za umjetnost Perosijevu, koji »marljiv i oštrouman tumač kršćanskih Tajni, znao je podignuti osjećaje vjere u dušama vjernika pripremajući ih da prime poticaje božanske milosti«.[12]

Dugi niz godina prije ovoga velikog priznanja Sv. O. Pija XII imamo svjedočanstvo prvih velikana glazbenog svijeta o izvanrednoj veličini umjetnika i svećeničkoj duhovnosti Perosijeva genija. Romain Rolland govorio je svojim pariškim prijateljima da s glazbom Perosija »dolazi val proljeća iz Italije« — (»un'ondata di primavera arriva dell' Italia«). Arigo Boito ga naziva »bezazleni s punim rukama« — (»un innocente dalle mani piene«), Mascagni nalazi u »Resurrezione di Cristo« »orkan svijetla i glazbe« — (»un uragano di luce e di musica«). Bila su vremena kad se u Italiji nije obazrivo pisalo o onima koji su oblačili svećeničko odijelo. Ali nitko nije mogao ništa dobaciti malome svećeniku »pretino prodigio« koji je naprosto uglazbio Evanđelje.

Mo. Anđelko MILANOVIĆ

---

12 »studioso e sagace interprete dei misteri cristiani, ha saputo suscitare sentimenti di fede nell'animo dei fedeli disponendoli anche a ricevere gli impulsi della divina grazia.«

CRKVA — NOVI IZRAEL?

Drugi Vatikanski Sabor usredotočio je pažnju na misterij Crkve i pri tom upotrebio riječ »Božji narod«. Mnogi su katolički pisci međutim shvatili izraze »novi Izrael« kao nešto suprotno »starom Izraelu« ili »starom Božjem narodu«. Upotreba pridjeva »nov« kani istaknuti novost eshatološke zajednice koju je osnovao Krist. No taj pridjev ima i svoje granice, koje treba imati na pameti, i tim se ni najmanje ne će uvrijediti židovska osjetljivost.

Najprije treba reći da ni izraz novi Izrael ni »Božji narod« ne nalazimo u Bibliji. Sv. Pismo govori o Izraelu u smislu patrijarha Jakova ili njegovih potomaka, ili narodnosti Izraela ili sjevernoga kraljevstva. Pavao razlikuje između Izraela po tijelu i Izraela Božjeg, jer, kako on veli, nisu svi koji potječu od patrijarha pravi Izraelci. Ali za Pavla kršćanska je Crkva Izrael Božji, nikada »novi« Izrael ili »novi« Božji narod.

Izraz »novi Božji narod« može biti jedan zgodan način da se Crkvu suprostavi »starom Božjem narodu«, starom Izraelu No tu opet izraz »stari narod« i »stari Izrael« nije biblijski izraz. Doduše, postoji Stari Zavjet i Novi Zavjet (Ugovor). No samo je jedan narod, Izrael, koji prima dva zavjeta (ugovora). Novi je zavjet bio obećan kući Izraelovoj i domu Judinu« (Jer 31, 31). U glasovitom Jeremijinu proroštvu nema aluzije na »novi« narod. Razlika između Staroga i Novoga Zavjeta bit će u tom, što će u Novom Zavjetu Božji zakon biti upisan u srce njegova naroda, koji će mu biti vjeran i koji će primiti oproštenje. Mnogi od židovskog naroda nisu primili ovaj Novi Zavjet, dočim ga je pravi Izrael, Izrael Božji primio.

Nauk o ostatku

Od čitavog ljudskog roda Abraham je bio izabran od Boga da osnuje Božji narod. Unutar ovoga naroda nalazi se od početka niz podjela: Abrahamovi su sinovi Izak i Izmael, ali je samo Izak sin obećanja (Rim 9, 7—10). Kasnije od dvaju Izakovih sinova Bog je pozvao Jakova a ne Ezava. Crta podjele unutar Izraela zapaža se i u doba Ilije proroka, kad je Bogu ostao vjeran samo ostatak (šear) Izraela, iako je ovaj ostatak (sedam tisuća ljudi koji se ne pokloniše Baalu) bio širi nego li je prorok ispočetka mislio. Pavao svoju vlastitu vremensku situaciju gleda u svjetlu

vjerničkog ostatka: »Tako se dakle i u sadašnje vrijeme ostatak spasio po izboru milosti« (Rim 11, 5). Unutar Izraela nalazi se vjerni ostatak (usp. Rim 9, 27), i Božje obećanje da će blagosloviti Izraela drži se čvrsto ovoga ostatka. I stoga, ako se pita: Da li je Bog odbacio svoj narod? Odgovor glasi: Zacijelo ne! (Rim 11, 1).

Isus je kroz godine svoga zemaljskog života skupljao oko sebe vjerni ostatak Izraela. Njegov neposredni krug od 12 apostola bio je od sjemena Abrahamova, a po svom pravom broju simbol svega Izraela. Sam Isus bio je Mesija, predvodnik i vođ Izraela. Bio je vrhunac i cvijet naroda, koji je potekao od Abrahama, s ujedinjujućim iskustvom Izlaska, s maticom zemljom, vjerskim vježbama i mesijanskom nadom ujedinjujući narod zajedno. Iako se kritički odnosio prema službenicima u Jeruzalemu, Isus i njegovi učenici dolazili su na židovske blagdane, a njegovi su apostoli to nastavili poslije Duhova. Bili su oni oni Božji Izrael. Isus je mogao u Samariji kazati: Spasenje dolazi od Židova (Iv 4, 22).

Ostatak nije bio »novi« Božji narod. Upotrebiti ovaj izraz značilo bi prekinuti slijed s Abrahamom kojemu je Bog dao obećanja. Mesija će povesti Božji narod u Novi Zavjet. Oni su Božji narod u eshatološko doba, u »novo doba«.

Kad je Pavao pritisnut da se izričito izrazi o odnosu kršćana iz poganstva prema Izraelu, upotrebljava alegoriju o granama divlje masline (pogani), koje su bile nakalamljene na pitomu maslinu (Izraela), od koje se neke grane odlomiše zbog njihove nevjere. Sjećajte se, govori Pavao obraćenicima iz poganstva, ne nosite vi korijena nego korijen nosi vas (Rim 11, 18). Nije pravilno ovdje promatrati Pavla kao da pokazuje kako pogani ovise o uredbi Staroga Zavjeta. Ovdje se radi o nečemu višem. Maslina na koju su nakalamljeni pogani je Izrael Božji, a to nisu samo patrijarsi već također, i to na poseban način, Mesija. Grane, ocijepljene od pitome masline, osječene su zbog svoje nevjere, kaže Pavao. On tu sigurno misli na nevjeru svojih vlastitih suvremenika. Na taj način čini se prikladnijim promatrati maslinu kao Izrael Božji koji uključuje Krista. Sv. Jeronim tumači riječi socius radicis et pinguedinis Christi sa samo četiri riječi: radicis patrum pinguedinis Christi. Korijen su oci, pretilina Krist. Pogani koji dolaze u Crkvu

postaju »narod«, ali ne novi narod. Oni postaju narod Božji u tom smislu, što su spojeni s narodom Božjim kome je Abraham početak a Krist vrhunac i eshatološki vođ.

Novo stvorenje

Ono je moguće zbog jedinstvene nove stvarnosti — Isusa Krista. Krist je »zadnji Adam«, koji je »novo stvorenje« koje nadomješta »prvog Adama« koji je donio na svijet grijeh. »Stari čovjek« tj. sve nepreporođeno čovječanstvo, nadomješteno po »novom čovjeku«, novom čovječanstvu svih onih koji su »u Kristu«. Jedino u sjedinjenju s Kristom svatko, bio on Židov ili poganin, može biti član novog čovječanstva. Treba međutim imati na umu, kad Pavao govoro o »novom čovjeku« da on Novi Zavjet ne suprostavlja Starom Zavjetu sa Sinaja. Pojam »starog čovjeka« ide natrag u veliki kozmički slijed do samih početaka grijeha u svijetu, daleko prije nego li je Abraham bio pozvan da ostavi dom svoga oca. Za Pavla je »stari čovjek« uvijek čovjek pod vlašću grijeha, bez obzira na to da li je on Židov ili poganin, u bilo koje vrijeme tokom čitave svjetske povijesti. Na taj način možemo gledati na zamršeni tekst Ef 2, 12—16, gdje Pavao piše poganima, koji su se nedavno obratili Kristu. Govoreći o njihovu položaju prije njihova obraćenja on veli: »Vi ste bili u ono vrijeme bez Krista, isključeni od zajednice izraelske i bez dijela u zavjetima obećanja, nemajući nade i bez Boga na svijetu. A sad u Kristu Isusu vi koji ste negda bili daleko, blizu postadoste krvlju Kristovom. Jer je on mir naš, koji složi oba dijela u jedno, i razvali zid, koji je rastavljao, neprijateljstvo. Tijelom svojim je ukinuo zakon u zapovijedima i propisima da kao mirotvorac od obojice načini u sebi jednoga novoga čovjeka« (Ef 2, 12—16).

U ovom ulomku možemo zapaziti da Pavao izbjegava riječ »novi narod«, a da mjesto toga kaže »novi čovjek« (čovječanstvo). Čini se da se stoga možemo složiti s C. H. Dodd-om da je Pavlov odnos prema Zakonu poprimio crte postepenog irenizma, i da u Ef 2, 15 Pavao gleda Zakon zastarjelim, ukoliko kršćanska religija nije razvoj legalističkog židovstva, u kome je sam Pavao bio odgojen. No Pavao nije odbacio Zakon u širem smislu Božjeg objavljivanja samog sebe u Starom Zavjetu. Tako npr. u upravo navedenom ulomku Ef 2, 12 povlastice, od kojih su bili odvojeni kršćani nedavno obraćeni iz poganstva, uključivali su

ne samo Mesiju, nego i zajednicu Izraela, itd. i sada su svi ovi blagoslovi njihovi, čim su oni »u Kristu«. Sada su oni »sugrađani svetih i ukućani Božji« (Ef 2, 19). To je, kako kaže Zlatousti, drugarstvo s Abrahamom, Mojsijem, Ilijom i s apostolima. Bitno je to, čim se čovjek nalazi u Kristu, da on odmah postaje članom tijela Kristova, on je sjedinjen s Mesijom, Abrahamovim potomkom, kojemu su dana obećanja, član je pravoga Božjeg Izraela, a njegov raniji rasni položaj ne važi mnogo. U tom će smislu Pavao kazati: »Nema tu više ni Židova ni Grka... jer ste vi svi jedno u Kristu Isusu« (Gal. 3, 28).

Pavlove misli ciljaju na završne riječi »u Kristu«. Značilo bi osiromašiti teološko promatranje, ako bismo mislili o Kristu, Mesiji odvojeno od naroda, Izraela, kojemu je on glava, kruna i slava, ako bismo promašili u njemu gledati »Abrahamova potomka« (sjeme), u kojemu su ispunjena Božja obećanja, ili ako bismo mislili o Izraelu, kojemu je on glava, kao o nekom narodu, različnom od onoga koji je potekao od Abrahama, te u ovom ostatku ostao vjeran Bogu. Jedino nalazeći se »u Kristu«, čovjek ostaje članom Božjeg Izraela.

Izrazi »novi Izrael«, »novi Božji narod« nalaze se u službenim crkvenim dokumentima, a oni izražavaju novo stvorenje u Kristu, Crkvi. No postoji mogućnost da ove termine katolički pisci upotrebe u tom smislu kao da je »novi« Izrael suprotan nekom »starom« Izraelu. To bi se protivilo biblijskoj uporabi i išlo bi na uštrb neprekinutosti povijesti spasenja.

D. J. O Connor, Is the Church New Israel?
The Irish Theological Quarterly, April 1966.

Preveo: o. Franjo CAREV

KONCILSKI DUH V PRIDIGAH

Znani so nam številni izrazi, ki se z njimi dandanes označuje stoletni pomen drugega vatikanskega koncila. Kretnice v novi smeri so postavljene. Cerkev je pa vendarle nekaj organskega. Zato koncil povsod poudarja, da mora, kar je novega, organsko rasti iz starega.

Ena izmed najvažnejših nalog je vsekakor naloga oznanjevanja; ne le v Cerkvi, ampak med človeštvom nasploh. Pokoncilska dela so marsikje usmerjena v pripravljanje sinod. Avstrijska škofovska konferenca je ustanovila posebno študijsko komisijo za pokoncilsko delo. Ta komisija pa je s svoje strani spet ustanovila sedem posebnih delovnih skupin, ki jim je zaupan študij posameznih vprašanj. Ena izmed teh delovnih skupin mora preiskati in dati nove smernice za »ČASU PRIMERNO OZNANJEVANJE« v Cerkvi in zunaj nje. Težišče raziskovanja je usmerjeno pri tem na oznanjevanje odraslim in tistim, ki so se Cerkvi oddaljili.

Če hočemo oznanjevanje »PRILAGODITI ČASU«, v katerem živimo, moramo torej vedeti dvoje: Kje stojimo sedaj in kaj hočemo?

Obe vprašanji je mogoče rešiti samo tako, da ne pozabimo, da mora novo ORGANSKO rasti iz starega.

Kje stojimo sedaj?

Kan. 1347 cerkvenega zakonika naroča, da je treba »razlagati ZLASTI tisto, kar verniki morajo verovati in storiti za zveličanje«. Težišče je na materialnem vidiku: KAJ je treba oznanjati. Glede načina oznanjevanja isti kanon daje samo kratke smernice: Ne obravnavati stvari, ki nimajo nič opraviti z vero ali ... presegajo povprečno razumevanje poslušalcev; ne prepričevalne besede človeške modrosti, prazno in puhlo govorništvo ter častihlepje, marveč skazovanje duha in kreposti. Vsekakor je res, da se duh teh navodil ne more nikoli spremeniti. »Povprečno razumevanje poslušalcev« pa od oznanjevalca danes nedvomno terja in pričakuje veliko več kakor pred leti.

Iz Zakonika ljubljanske škofije bi bili važnejši členi 502, 505, 506. Tudi tu je poudarjen materialni vidik: V petih letih obdelati ves krščanski nauk (!), objavljena snov

(!) pridig in njih zapovrstni red je obvezen; navodilo, kje je treba zajemati snov (!); iz knjige o pridigah mora biti razvidna snov (!), ki je bila obravnavana.

V glavnem je ta materialni vidik pri sestavljanju naših pridigarskih osnutkov ostal v ospredju prav do danes.

Vsakokratnemu načrtu pridig pa je vselej dodano kratko pojasnilo na začetku. Če primerjamo ta pojasnila med seboj, vidimo, da se je težišče poudarka zadnja leta vedno bolj odmikalo dominantnosti materialnega vidika. Ta vidik je še vedno važen, ni pa »edino zveličaven«. Snov osnutka — bolje bi bilo reči ‚téma osnutka' — je še vedno obvezna. Toda ta obveznost ne veže več po črki, ampak bolj po duhu. To bi bilo v resnici prvo res pomembno znamenje »prilagojevanja času«.

Vsi vemo, da so nam osnutki pridig potrebni in dobrodošli. Vsi čutimo tudi, da niso zadostni. V tem čutenju je veliko zdravega, gotovo več pozitivnega nego negativnega. Ne bi čutili tega, če se ne bi zavedali odgovornosti, če bi nam ne bil poznan »kairos«, usodnost komponente »časa mliosti« in »časa rešitve«. Zato se v tem oziru tudi v osnutkih zrcali tista zavest nebogljenosti, ki jo vsi nosimo v sebi pred svojimi sodobniki. Izrazil jo je prerok: »Oh, vsemogočni Gospod, glej, ne znam govoriti, ker sem še mlad« (Jer 1, 6).

Že v letošnjih osnutkih bi radi imeli več koncilskega duha. In vendar je moral biti načrt za te osnutke izdelan že v času, ko so koncilski očetje šele odhajali na zadnje zasedanje koncila. Zato še nismo imeli pred seboj več važnih koncilskih odlokov (o razodetju, o verski svobodi, o Cerkvi v sodobnem svetu, o misijonih . . .). Povezavo s svetopisemskimi teksti vsake nedelje pa je tudi letos mogoče ustvariti vsakomur, ki osnutek ne jemlje preveč okostenelo. Duha je pa nazadnje le težko zajeti v eno tipkano stran. Zato si moramo koncilskega duha predvsem prisvojiti sami. Tudi če bi ga nosili v sebi sestavljalci načrta in osnutkov, zato še ne bo postal naša last. Če bomo samo v osnutkih iskali koncilskega duha, ga ne bomo nikoli našli.

Kaj je torej potrebno?

Postopoma dobivamo v roke prevode koncilski odlokov in izjav. To je šele »materia«. Potrebna je še »forma«. Vsebina teh odlokov mora postati naša last. Treba jih je študirati, premišljevati, prebirati pod različnimi vidiki. S svinčnikom v roki, z izpisovanjem važnih misli, novih po-

udarkov. Prevod teh odlokov ima vselej dodan uvod. Veliko pomaga k razumevanju nastanka odloka, ne pa njegovega duha; prepičlo je odmerjen, da bi nas vodil do »vse« resnice. Nujno bi potrebovali dobre komentarje, ki bi tehtno opozorili na vse premike poudarkov, na nove vidike. To bi šele nakazalo, kako naj odloke študiramo, premišljujemo, prebiramo. To vrzel bi bilo treba čimprej zamašiti. Oblikovanje klera je najprej potrebno. Sedaj smo priče, kako skoraj vsakdo po svoje umeva in razlaga tekst odlokov. Človeško je to. Če je potrebno, da nas nekdo uvaja v pravilno umevanje svetega pisma, je potrebno tudi veliko boljše uvajanje v umevanje koncilskih tekstov. Ali nam bo kdo posredoval takšne razlage? In kdaj?

V pretežni večini smo bili duhovniki pripravljeni in vzgojeni za druge naloge in za drug čak kakor pa v njem živimo. Predvsem je vzgoja vodila k individualnosti, za skupno delo nismo vzgojeni. Naša pobožnost je zelo individualistična in v marsičem skoraj pietistična. Nezaupljivi smo do laikov. V besedah jim dajemo marsikatero vlogo, v dejanju pa tega ne zmoremo. Koncil nam prinaša drugega duha. Koliko napornega dela nas čaka, da si ga bomo osvojili in iz njega zaživeli!

Naša miselnost je izrazito sholastična, čeprav nismo dobri sholastiki. Koncil nam prinaša drugačen način mišljenja in izražanja. Moramo se dobesedno »znova roditi«. Nikodem nam je zgled, kako je to težko. Učitelj je bil v Izraelu in vendar »ni vedel«, kako se more to zgoditi (Jan 3, 10, 9). Mi vsi bi morali še enkrat skozi semenišče in študij teologije. Koncil sam to dá na več mestih jasno umeti, čeprav ve, da to ni mogoče. Tudi mi vemo, da je to neizvedljivo. V vodo so nas vrgli. Torej plavajmo, brcajmo, pomagajmo si, da rešimo sebe in druge. Če čekamo, da nas bodo osnutki pridig kar sami potegnili na suho, bomo že danes utonili, ne šele jutri.

Še bi mogli omeniti marsikaj. Verjetno pa že slutimo, kje stojimo sedaj.

Kaj hočemo?

Hočemo času primerno pridigo. Dialog s svetom, z verniki.

Oznaniti je pa treba evangelij (Mr 16, 15). Do globljega umevanja evangelija nas vodi teološki študij. Ta študij sam je potreben reforme. Zato nam dosedanji teološki

učbeniki sicer še vedno posredujejo materialno resnico, ne morejo pa nam posredovati za ljudi našega časa sprejemljiv način izražanja in mišljenja. Naš človek se izraža in tudi misli drugače. Na pridigarski »snovi« je treba poiskati in potem človeku približati tisti vidik, ki je zanj važen, ki mu bo prisluhnil, ker se njega tiče. Čim manj imperativov, dolžnosti, toliko več notranje sprostitve, svobode božjih otrok, odrešenja. Voditi kvišku! Optimizem! Krščanstvo apostolskega časa! »Ne boj se mala čreda!« Mi ne vzgajamo več vernike za življenje iz krščanskih »navad«, marveč za samostojno odločanje v življenju v luči in duhu evangelija. Vidiki, motivi, izrazi, načini, poudarki so čisto drugi. Osnutek nam jih lahko prinese, pa jih v njem ne vidimo. Če se jih namreč sami ne zavedamo, bodo ostali za nas skrit zaklad na njivi, ki pa ga mi nismo našli, se ga nismo zavedli. Še globlje ga bomo zakopali in prinesli sestavljalcem nazaj, češ: »Vem, da si trd človek: žanješ, kjer nisi sejal, in pobiraš, kjer nisi vejal ... Glej, tu imaš, kar je tvojega« (Mt 25, 24, 25).

RAFAEL LEŠNIK

(Bravcem iz neslovenskih škofij je treba pripomniti, da slovenskim duhovnikom že 20 let predpisuje tvarino nedeljskih in prazniških pridig vsakoletni uradni pridigarski »načrt«, in da dobe v roke tudi tzv. »osnutek« — po eno gosto tipkano stran za vsako pridigo.

V pokoncilskem času bi bili lahko ti osnutki dragocen pripomoček, da bi naše pridige, ki naj bi bile redno homilije, res »ob cerkvenem letu na podlagi svetega besedila« razlagale verske skrivnosti in načela krščanskega življenja (konst. o bogosl. čl. 52). Dokler pa ne bodo mašna berila tako urejena, da bo mogoče ob njih razložiti vse, kar je vernikom treba povedati, pa seveda velja štev. 55 navodila za izvajanje konstitucije: »Če se za določeno dobo predlaga načrt pridig med mašo, se je treba potruditi za tesno povezanost in skladnost vsaj z glavnimi časi in prazniki cerkvenega leta, to je s krivnostjo odrešenja, kajti pridiga je sestavni del dnevnega bogoslužja«.

Poleg osnutkov pa je seveda treba uporabljati tudi drugo gradivo in ne moremo se pritoževati, da bi ga bilo premalo: razen besedila koncilskih odlokov, ki jih že imamo v slovenščini tudi razprave o njih in ob njih, tiskane v Bogoslovnem vestniku 1966. in še kje drugod.)

Opomba urednika

MARIJA I II VATIKANSKI KONCIL

U katoličkoj crkvi osjećamo ljubav srca velike Majke. Znamo da imamo Majku. Sretni smo.

To je ona Velika Žena, koju je sam Bog obećao našim praroditeljima Adamu i Evi. To je ona Sveta Djevica, koju je navijestio prorok Izaija: — Evo će Djevica začeti i roditi Sina i dat će mu ime Emanuel (Izaija 7, 14). To je ponizna nazaretska Djevica, kojoj anđeo s neba donosi sretnu vijest: — Zdravo, Ti si milosti puna, evo došlo je vrijeme, začet ćeš i roditi Sina i dat ćeš mu ime Isus (Luka 1, 31.). To je ona Velika Žena, koja je na Kalvariji stajala pod križem i žrtvovala svoga Sina za spasenje svijeta. Tu je postala Majka cijeloga svijeta: — Ženo, evo Ti sina (Ivan 19, 26).

To je Ona Velika Majka koja je s apostolima u molitvi čekala dolazak Duha Svetoga i s njima započela život Crkve, koja će kroz vjekove voditi ljude putem spasenja, putem istine, mira i pravde.

To je ona Sveta Bogorodica, kojoj je na saboru u Efezu 431. godine data prava čast i dostojanstvo. Protiv Nestorija, koji je naučavao da je Marija Kristorodica, Čovjekorodica a ne Bogorodica. Na usta biskupa progovorila je vjera Crkve, da je Ona doista Bogorodica. Sakupljeni je narod čekao svršetak biskupskih vijećanja. I kasno u noći biskupi su proglasili istinu o Mariji Bogorodici. Narod je klicao od veselja i pratio biskupe sa bakljama do njihovih stanova. Papa Pijo XI g. 1931. na spomen 1500. god. toga slavnoga efeškoga sabora uveo je u Crkvu novi Marijin blagdan: Materinstvo bl. Djevice Marije.

Na svim crkvenim saborima kroz stoljeća Mariji je dato dostojno mjesto i pravo štovanje. Tako i na ovom II vatikanskom. Da vidimo.

Papa Ivan XXIII saziva sabor u Rimu za 11. listopada 1962. Upravo na blagdan Materinstva bl. Djevice Marije. Prije toga polazi Gospi u Loreto, gdje rad sabora postavlja pod Marijinu zaštitu.

— Vi znate, sveta Gospođo, — molio je Papa — kadgod nas je poslušnost poslala na najrazličitije dužnosti, da smo uvijek vas zamolili za pomoć. Tako Vas i sada zovemo, da uđete s koncilskim ocima u saborsku dvoranu, kao što su se nekoć oko Vas okupili apostoli uoči prvih Duhova. Neka po Vašem posredovanju, Majko Božja i Majko svih

ljudi, bude, da se mogne i za ovaj sabor reći, da ga je milost Božja u svemu pretjecala, pratila i do savršenstva dovela.

Na zaključnoj sjednici III zasjedanja koncila proglasuje papa Pavao VI Mariju Majkom Crkve govoreći: — U slavu Djevici a nama na utjehu proglasujemo Presvetu Mariju Majkom Crkve — to jest cijeloga Božjega naroda, kako vjernika tako i pastira, koji je svi zovu Preljubeznom Majkom, želimo, da pod tim slatkim imenom unaprijed Djevicu još više slavi i zaziva sav kršćanski narod. — Zatim je papa obećao, da će Fatimskoj Gospi poslati zlatnu ružu kao izraz vjernosti i ljubavi njegove i cijele Crkve.

Na svečanoj javnoj sjednici 18. studenoga 1965. papa je najavio, da će se u Rimu podignuti nova crkva i posvetiti Majci Crkve. Temeljni kamen blagoslovit će papa na završetku koncila. I doista 8. XII 1965. kod triumfalnog završetka koncila sveti otac služi svečanu svetu misu i pod svetom misom pričestio je šestero djece sa šest kontinenata. I tada je blagoslovio temeljni kamen nove crkve u čast Majci Crkve.

U samoj konstituciji o Crkvi posvećeno je puno pažnje Majci Crkve. Glava VIII nosi naslov: Blažena Djevica Marija Bogorodica u Misteriju Krista i Crkve.

U uvodu br. 52—54 ističe se, kako je predobri Bog htio ljude učiniti opet sretnima. Stoga — kad je došla punina vremena, poslao je svoga Sina rođena od žene — da primimo posinjenje (Gal. 4, 4). Krist je ustanovio Crkvu da nastavlja djelo spasenja i usrećenja čovjeka. Zato vjernici, živi članovi Crkve, živi članovi Mističnoga Krista, treba da štuju Djevicu Mariju. Da su Njoj zahvalni. Djevica Marija je primila Božansku Riječ u svoje srce i u svoje tijelo. Ona je tu Riječ obukla u tijelo satkano od njezine krvi i mesa. Marija ni časa nije bila pod vlasti đavla. Ona je preotkupljena po zaslugama Nevinoga Janjeta i postala je dostojna silnoga dostojanstva Bogorodice, Majke Sina Božjega, kćerke Oca i hram Duha Svetoga.

Drugi dio nosi naslov: Uloga bl. Djevice Marije u ekonomiji spasenja. To su brojevi 55—58.

U starom zavjetu raste ljepota Velike Žene, obećane u zemaljskom raju pa u riječima proroka Izaije i Miheje da nam zasja u ljepoti sunca na pragu Novoga Zavjeta: — Žena obučena u sunce, mjesec pod njezinim nogama a na glavi joj vijenac od dvanaest zvijezda (Otkr. 12, 1).

Nebeski je Otac u svojoj dobroti obdario svako razumno biće i slobodnom voljom. Eva je svoju slobodnu volju usmjerila na grijeh i neposlušnost, na izvor smrti. Marija sva urešena od prvoga časa svoga začeća sjajem svetosti, anđeo je pozdravlja — Ti si milosti puna — ipak je trebala pokazati svoju slobodu i da se slobodno odluči na uzvišenu službu Majke Isusove, Majke Crkve i Majke ljudskoga roda. Ona stavlja svoju slobodnu volju na izvršenje Božjih planova i odgovara: — Evo sam službenica Gospodnja. Stoga sveti Irenej opaža: — Marija slušajući postala je uzrok spasenja sebi i svemu ljudskom rodu. — Sveti oci zovu Mariju — Majkom živim — i češće tvrde: — smrt po Evi, život po Mariji.

To je sjedinjenje Majke i Sina bilo trajno. Ona ne ostavlja Sina a Sin ne zaboravlja svoje Majke. Ona bježi s Njime u Egipat pred okrutnim Herodom. Ona ga žalosna traži. Sretna, kad ga je našla u hramu. Brine se za hranu i odijelo. Slijedi ga do vrha Kalvarije. Stajala je pod križem. Sa svojim je Sinom mnogo trpjela i s materinskim se srcem pridružila njegovoj Žrtvi pristajući na žrtvovanje Žrtve od nje rođene.

Isus je nježno ljubio svoju Majku. — I bio im je poslušan — govori nam sveti Luka (2, 51). Svoje prvo čudo čini na zagovor svoje Majke na svadbi u Kani. Za nju se na križu pobrinuo i predao ljubljenoim apostolu Ivanu: — Sinko, evo Ti Majke (Ivan 19, 27).

Marija je bila sjedinjena sa Isusom u poniženju i trpljenju. Stoga je Isus htio da bude uzvišena i u slavi. — Ispunivši tok zemaljskoga života dušom i tijelom bila je uznesena u nebesku slavu i od Gospodina bila uzvišena kao kraljica svih stvari, da bude u potpunijem skladu sa svojim sinom, Gospodarom gospodara i pobjednikom grijeha i smrti (Otkr. 19, 16).

III. Blažena Djevica i Crkva. Jedan je samo posrednik između Boga i ljudi. To je — Čovjek Isus Krist, koji je dao sebe za otkup za sve (I Tim. 2, 5), govori sveti Pavao. Ništa se ne umanjuje posredništvo Isusovo, ako Mariju štujemo kao Posrednicu. Ona je nama postala Majka u redu milosti, jer je Krista začela, rodila, hranila, u hramu ga prikazala, sa Isusom trpjela. Ta njezina majčinska briga uvijek je žarka i živa i nikada ne prestaje. Ona vodi svojom majčinskom rukom svoju djecu Isusu Spasitelju.

Po svojem božanskom materinstvu Marija je usko povezana s Crkvom, koja je Mistično Kristovo Tijelo. Mi smo živi udovi toga Mističnoga Kristova Tijela a Krist je Glava, kako nam tumači sveti Pavao.

I Crkva postaje Majkom, jer propovijedanjem i krštenjem rađa na novi i besmrtni život djecu. začetu po Duhu Svetom i rođenu od Boga.

IV. Štovanje bl. Djevice Marije u Crkvi. Crkva štuje Mariju posebnim štovanjem, jer je po Božjoj milosti uzvišena poslije Isusa nad sve anđele i ljude i jer je imala dio u Kristovim misterijima. To je štovanje naglo poraslo iza efeškoga sabora 431. godine. Nije to štovanje jednako onom, koje iskazujemo Kristu ili Presvetom Trojstvu. To je štovanje posebno, koje samo dajemo Majci Isusovoj. I to štovanje i danas u Crkvi sve više raste, jer je Marija Zvijezda mora u životu Crkve i životu pojedinaca. Marija je znak stalne nade i utjehe putujućem Božjem narodu.

Donio sam kratku parafrazu teksta o Mariji, Majci Crkve, kako ga čitamo u Konstituciji o Crkvi. Doista je to tekst najvažniji o Nebeskoj Majci. — On je — veli Pavao VI — neisporedivi himan u čast Mariji. To je doista prvi put da ekumenski koncil daje tako opširnu sintezu o položaju, koji zauzima Marija u Misteriju Krista i Crkve.

Ali ima i u drugim dokumentima tekstova, koji govore o Majci Božjoj i označuju njezinu vrijednost za naš život. To su:

1. **Marija i svećenici.** (Iz dekreta o službi i životu svećenika, čl. 18). — U svijetlu vjere, prožete čitanjem Biblije, oni — svećenici — mogu sigurno naći znakove Božje i pozive njezine milosti preko različitih događaja iz njezina života. Oni tako sve više stiču spoznaju o uzvišenosti misije kojoj su se posvetili po Duhu Svetom. U ovoj spoznaji svećenici imaju divan uzor u svetoj Djevici — nadahnuta Duhom Svetim, ona se potpuno predala službi otkupljenja ljudskog roda — Majka Velikoga i Vječnoga Svećenika, Kraljica apostola, pomoćnica u njihovoj službi, ima pravo na sinovsko poštovanje svećenika, na njihovo čašćenje i ljubav.

2. **Marija i sjemeništarci** (Iz dekreta o formaciji svećenika čl. 8). Oni (sjemeništarci) će ljubiti i poštivati sa sinovskom odanošću Blaženu Djevicu Mariju, koju je Isus na križu predao svojem učeniku.

3. **Marija i redovnici.** (Iz konst. o Crkvi br. 46). Redovnike potiču da ustraju u žaru djelotvorne ljubavi i oni postaju da pokažu svijetu ljepotu zavjeta djevičanstva i siromaštva koje je Krist Gospodin htio uzeti na Sebe i prigrlila Djevica, njegova Majka.

4. **Marija i misije.** (Iz dekreta o djelovanju misionara čl. 41 i 42). Upravo o Duhovima su započela — Djela apostolska — isto kao kad je Duh Sveti sašao nad Djevicu Mariju i ona je začela Isusa. — Znajući da je to Bog, koji čini da dođe na zemlju njegovo kraljevstvo, oni (članovi koncila) prinose svoje molitve sa svim kršćanima da pomoću Djevice, Kraljice apostola, dođu svi narodi što prije do spoznaje istine i da slava Božja, koja odsjeva na Kristovu licu, počinje sjati na svima po Duhu Svetomu.

5. **Marija i lajici.** (Iz dekreta o lajičkom apostolatu čl. 4.). Blažena Djevica Marija je najljepši primjer ovoga duhovnog i apostolskog života. Dok je ona provodila ovdje na zemlji život sličan našem, ispunjen brigama i obiteljskim teškoćama, Marija je uvijek bila usko povezana sa svojim Sinom i sudjelovala u radu Spasitelja na poseban način. Danas s neba — njezina majčinska ljubav gori od brige za braću njezinoga Sina, koji rade pritisnuti tjeskobama i opasnostima na teškom putu dok ne stignu u sretnu domovinu. Svi moraju imati prema Njoj istinsku pobožnost i povjeriti svoj apostolski rad njezinoj majčinskoj skrbi.

6. **Marija i odijeljena braća.** (Iz dekreta o ekumenizmu) U svojim razmatranjima o istočnim kršćanskim crkvama (to su crkve odijeljene od Rima) koncil najprije ističe ono što nas ujedinjuje. On posebno govori: — Mora se poštivati činjenica u punoj vrijednosti da su temeljne istine kršćanske vjere o Presvetom Trojstvu, o Riječi Božjoj, koja je uzela Tijelo od Djevice Marije, definirane na svеopćim koncilima, koji su održani na Istoku. (br 14).

U pogledu duhovne i liturgijske tradicije istočne crkve koncil kaže: — U liturgijskom kultu istočna je crkva veličala divnim himnima Mariju — Vječnu Djevicu, koju je opći koncil najsvečanije proglasio Presvetom Majkom Božjom a Krist priznat istinitim i pravim Sinom Božjim i Sinom Čovječjim prema Pismima (br. 15).

7. **Marija i Židovi.** (Deklaracija o odnosima Crkve prema nekršćanskim religijama).

Razmišljajući misterij Crkve koncil se sjeća veze, koja duhovno povezuje narod Novoga Zavjeta (kršćane) sa potomstvom Abrahama (to su Židovi, Arapi i svi Muslimani). Crkva ima uvijek pred očima riječi apostola Pavla — o njegovu narodu — od kojega je rođen po Tijelu Krist — Sin Djevice Marije (Rim, 9, 4).

8. **Marija i Muslimani** (Deklaracija o nekršćanskim relig. br. 3)

Crkva gleda s poštovanjem Muslimane, koji se klanjaju Jednom Bogu. Oni traže potpuno predanje volji Božjoj. Premda ne priznaju Isusa kao Boga, oni ga štuju kao proroka. Oni štuju njegovu Majku Djevicu Mariju i dapače katkada je zazivaju sa pobožnošću.

Svi koncilski tekstovi svojim ciljem i sadržajem hoće da potaknu našu pobožnost prema Presvetoj Djevici, za koju znamo, da je Ona u isto vrijeme najbliža Bogu i najbliža ljudima.

Sveti Otac Pavao VI često naglasuje u svojim alokucijama hodočasnicima: Koncil je završen. Bio je veličanstven, zadivio je ičtav svijet. Ali sada dolazi najvažnije. To je provedba njegovih dalekosežnih odluka. Svećenici su prvi zvani i odgovorni da koncil donese u Božjem narodu duhovni preporod, — da Krista unese u čitav privatni i javni život. To će postići uz pomoć Marije, Majke Crkve.

Dr NIKOLA SERTIĆ

PSALAM 97 (98)

Ovaj psalam u MT nema naslova, dok prevod LXX stavlja kao naslov: »Pjesma uz glazbala. Davidova.« Već smo iznijeli u vodu psalma 96 (97), u kojem se smislu ima shvatiti ova povijesna bilješka da je psalam Davidov.

Vrlo je sličan 95 (96) Psalmu, i nije lako ustanoviti da li se radi o istom ili o različitom Psalmu. Spjevan je istom povijesnom prigodom i istim ciljem, sadrži skoro iste misli, raspoređene istim redom izražene često skoro istim riječima.

Sudeći apriorno, možemo reći da je, valjda, isti psalam tokom vremena poprimio dva različita oblika. Mogao je i neki drugi nadahnuti pjesnik izraziti iste misli sličnim načinom. No nama se čini najvjerojatnijim da se ne radi o

Razmišljajući misterij Crkve koncil se sjeća veze, koja duhovno povezuje narod Novoga Zavjeta (kršćane) sa potomstvom Abrahama (to su Židovi, Arapi i svi Muslimani). Crkva ima uvijek pred očima riječi apostola Pavla — o njegovu narodu — od kojega je rođen po Tijelu Krist — Sin Djevice Marije (Rim, 9, 4).

8. **Marija i Muslimani** (Deklaracija o nekršćanskim relig. br. 3)

Crkva gleda s poštovanjem Muslimane, koji se klanjaju Jednom Bogu. Oni traže potpuno predanje volji Božjoj. Premda ne priznaju Isusa kao Boga, oni ga štuju kao proroka. Oni štuju njegovu Majku Djevicu Mariju i dapače katkada je zazivaju sa pobožnošću.

Svi koncilski tekstovi svojim ciljem i sadržajem hoće da potaknu našu pobožnost prema Presvetoj Djevici, za koju znamo, da je Ona u isto vrijeme najbliža Bogu i najbliža ljudima.

Sveti Otac Pavao VI često naglasuje u svojim alokucijama hodočasnicima: Koncil je završen. Bio je veličanstven, zadivio je ičtav svijet. Ali sada dolazi najvažnije. To je provedba njegovih dalekosežnih odluka. Svećenici su prvi zvani i odgovorni da koncil donese u Božjem narodu duhovni preporod, — da Krista unese u čitav privatni i javni život. To će postići uz pomoć Marije, Majke Crkve.

Dr NIKOLA SERTIĆ

PSALAM 97 (98)

Ovaj psalam u MT nema naslova, dok prevod LXX stavlja kao naslov: »Pjesma uz glazbala. Davidova.« Već smo iznijeli u vodu psalma 96 (97), u kojem se smislu ima shvatiti ova povijesna bilješka da je psalam Davidov.

Vrlo je sličan 95 (96) Psalmu, i nije lako ustanoviti da li se radi o istom ili o različitom Psalmu. Spjevan je istom povijesnom prigodom i istim ciljem, sadrži skoro iste misli, raspoređene istim redom izražene često skoro istim riječima.

Sudeći apriorno, možemo reći da je, valjda, isti psalam tokom vremena poprimio dva različita oblika. Mogao je i neki drugi nadahnuti pjesnik izraziti iste misli sličnim načinom. No nama se čini najvjerojatnijim da se ne radi o

pravoj pjesničkoj tvorevini, nego o skupu osjećaja kojima je harni puk nastojao zahvaliti Yahweh-u na velikom daru oslobođenja, a koje je on preuzeo iz gore spomenutog psalma i obukao u riječi uzete iz tog i iz ostalih Psalama, naročito Davidovih. Zato se, valjda, i zbog ovog razloga naziva Davidovim u naslovu kod LXX.

RED 1—3.

*1 a. Pjevajte Yahweh-u novu pjesmu: * »Gle! učinio je divne stvari!«*

*1 b. »Sam je rukovodio oslobođenjem svojom desnicom, * i svojom snažnom rukom, kojom se je proslavio;«*

*2. »Yahweh je očitovao poganskim narodima svoju zaštitu i svoj spas, * uvjerio ih je o svojoj upravi.*

*3 a. »Vodio je računa o svojoj blagonaklonosti * i o svojoj vjernosti prema domu Israelovu:«*

*3 b. »Zato su doživjeli svi kraljevi zemlje blagodati oslobođenja, * koje je priveo u djelo naš Bog«.*

1a. »Pjevajte Yahweh-u novu pjesmu.« Psalmista pozivlje sav narod[1]) da pjeva pjesmu zahvalnicu Yahweh-u i istakne velike blagodati koje je primio od njega prigodom oslobođenja od ropstva. Već smo u tumačenju Ps. 95 (96), 1 rekli da izraz **nova pjesma** označuje psalam spjevan poslije povratka iz Babilonije i razjasnili smo zašto se on tako nazivlje. — Ove riječi uvode pravu pjesmu, koju je imao pjevati narod, ili predmet izravnih pohvala.

»Gle! Učinio je divne stvari«. Ovim riječima počinju pohvale u čast Yahweh-u, koje će mu narod sada nanizati da istakne svu veličinu i važnost oslobođenja. Da Yahweh nije pokazao veliku moć prigodom oslobođenja svoga naroda, da ono nije djelo Božjeg svemogućstva, ne bi zasluživalo slaviti toliko taj događaj! Ali, kao u drugim psalmima poslije oslobođenja, tako se i u ovome ističe da oslobo-

1 »Pjevajte«. U izvorniku imamo riječ **šîrû,** koja označuje da je sav narod imao pjevati Psalam pod vodstvom izabranih hramskih pjevača. Proglašenje Yahweha kraljem uspostavljanjem javnog i svečanog bogoštovlja vršilo se je masovno, tj. učešćem i privolom cijeloga naroda. — U 5. i 6. r. spominju se i razna glazbala, jer se je masovnom proglašenju imalo pridružiti i umjetničko pjevanje hramskih pjevača uz pratnju glazbala, da slavlje bude što svečanije. Ova činjenica može opravdati liturgičku oznaku, koju nalazimo u naslovu kod prevoda LXX, a koja glasi: »Pjesma uz glazbala.«

đenje od babilonskog sužanjstva ne zaostaje nimalo po moći koju je Bog pokazao, i po značenju koje on ima za izbavljenjem izabranog naroda iz Egipta.

1b. »Sam je rukovodio oslobođenjem svojom desnicom, i svojom snažnom rukom kojom se je proslavio«. Narod ističe u svojim pohvalama na prvom mjestu da je Yahweh sam svojom Božanskom moći oslobodio svoj narod i da mu pri tome nije nitko ni od ljudi ni od bogova pružio bilo kakvu pomoć. — Reći će se valjda da su perzijski kraljevi dali slobodu israelskom narodu. Ali u misli psalmiste sam je Yahweh udijelio pobjedu perzijskim kraljevima nad Babiloncima i on se je samo poslužio s njima kao sredstvom, da oslobodi svoj narod. To su inače isticali i proroci prije sužanjstva, naročito Isaija koji spominje izričito perzijskog kralja Kira, kao onoga koji će ostvariti nacrte Božje na zemlji. U zadnju, dakle, Yahweh je oslobodio narod jer je on upravljao s ljudskim događajima i s ljudskom povješću svojim tajanstvenim putem koji nije pokazao ništa manje moć Božju nego li izravni i očiti Yahweh-ov zahvat, jer je on i na ovaj način ostvario potpuno sve ono što je htio.[2])

2. »Yahweh je očitovao poganskim narodima svoju zaštitu i svoj spas, uvjerio ih je o svojoj upravi.«

Kao posljedica iskazane moći dolazi priznanje poganskih naroda: oni su valjda mogli potcijeniti Yahweh-a onda kad je njegov narod bio odveden u ropstvo; ali sada će mu odati priznanje kad uvide kako je on taj narod i mrtva uskrisio. Oni će se morati uvjeriti da Yahweh posjeduje zaista moć božanske zaštite i obrane, ništa manje nego i njihovi bogovi kojima su on tu moć lažno pripisivali, i da

---

[2] »Sam je rukovodio oslobođenjem svojom desnicom, † i svojom snažnom rukom, kojom se je proslavio.« Doslovno: »Sama ga je njegova desnica oslobodila i njegova sveta snažna ruka.« Kako vidimo prema Psalmistovoj misli Yahweh je smatrao oslobođenje svoga naroda svojim vlastitim oslobođenjem. Inače je i kod svih ostalih ondašnjih istočnjačkih naroda vladalo uvjerenje da je poniženje naroda bilo poniženje i samoga božanstva, a njegovo uzvišenje proslava samoga božanstva. — U pjesničkoj zamisli Bog se predstavlja kao da se je stavio na čelo svoga naroda i rukovodi s njegovim oslobođenjem svojom vlastitom snagom i moći. Mi smo u prevodu nastojali izraziti ovu zamisao Psalmiste, pa smo se malo udaljili od doslovnog smisla samih riječi.

Namjesto izraza **kojom se je proslavio** imamo u izvorniku riječ **svetom.** No, kako smo više puta naglasili, izraz **svetom rukom** znači onom rukom kojom se je posvetio ili proslavio kao Bog pred poganskim narodima.

može izbaviti svoj narod. Morat će priznati da Yahweh nije svrgnut s prijestolja i da nije pustio moć iz ruke, nego da upravlja sveđer sudbinom svoga naroda.[3])

3a. »Vodio je računa o svojoj blagonaklonosti i o svojoj vjernosti prema domu Izraelovu.« U svojim pohvalama ističe dalje narod da je on primio blagodati oslobođenja bez ikakve svoje zasluge: Yahweh ga je oslobodio jedino zato što je obećao ocima da će im potomstvo biti vječito i da će biti vazda u časti pred svim ostalim narodima. U svojim obećanjima on je bio darežljiv prema ocima, a u oslobođenju je pokazao istu darežljivost i prema potomstvu. Izraelci, drugim riječima, ne ističu samo moć Yahweh-a, svoga Boga, u svojim pohvalama, nego i njegovu veliku dobrotu prema narodu.

3b. »Zato su doživjeli svi kraljevi blagodati oslobođenja koje je naš Bog priveo u djelo.« U nastavku svojih pohvala Izraelski narod ističe veličinu moći i dobrote Božje u oslobođenju: svi su krajevi Obećane zemlje osjetili njegove blagodati, jer se je zemlja potpuno preporodila i obnovila. Nestalo je ruševina i zgarišta, zemlja se je ponovno napučila, ugled i nekadašnje prednosti Izabranog naroda ponovno su uspostavljene. Iza ovakove cjelovite i posvemašnje obnove postavljeni su svi uvjeti, da se Yahweh ponovno proglasi kraljem, jer posjeduje takav narod, s kojim se može dičiti i ponositi, i nad kojim može dolično kraljevati.[4])

---

3 »Svoju zaštitu i svoj spas.« Hebr. **yešû â(h)**, lat. salus imaju mnogo šire značenje nego naš spas. To je zaštita, obrana, skrb, izbavljenje i blagostanje, to je, u jednu riječ, sve ono što je božanstvo moglo pružiti svojim štovateljima.

Riječ smo **poganski narodi** prenijeli iz drugog dijela u prvi, jer se odnosi jednako na oba dijela, a tu bolje pristaje našem stilu.

»O svojoj upravi.« — Doslovno: »O svojoj pravdi.« — Pravda u psalmima često označuje dijeljenje pravde, ili, drugim riječima, upravu.

4 »Zašto su doživjeli svi krajevi zemlje blagodati oslobođenja, † koje je naš Bog priveo u djelo.« Doslovno: »Vidjeli su svi krajevi zemlje oslobođenje našega Boga.« Vidjeli su ima ovdje smisao iskusili su ili još bolje doživjeli su. Moramo imati pred očima da su svi stari jezici siromašni na riječima i nemaju posebne riječi za razne nijanse nekog određenog značenja. — Nadalje mjesto doživjeli su oslobođenje stavili smo doživjeli su blagodati oslobođenja. Jasno je da se i ovdje radi o istom jezičnom siromaštvu, a moguće i o sažetom pjesničkom izražavanju. Zemlja ne će osjetiti samo oslobođenje, nego posljedice ili blagodati oslobođenja. Stavili smo, također, oslobođenje, koje je naš Bog priveo u djelo mjesto oslobođenje Boga našega. Mislim da je jasno da psalmista govori o oslobođenju koje je Bog ostvario. I u ovom slučaju hebr. genitiv sadrži u sebi značenje, koje mi moramo odgonetnuti prema prilikama.

U prvom dijelu (1—3b) psalmista ističe da je oslobođenje od ropstva isključivo djelo Yahweh-a. Prikazuje moć i dobrotu koje je on pokazao u oslobođenju svoga naroda, kao i veliko značenje koje ono ima za samoga Yahwe-a kao i za narod, i nabraja njegove blagodati za Obećanu zemlju i za Izabrani narod.

* * *

*4. Poklikujte Yahweh-u svi Izraelci, * uzvikujte, svečano kličite, svirajte i pjevajte;*

*5. Svirajte i pjevajte Yahweh-u uz citaru, * uz citaru i druga glazbala,*

*6. Uz zvek truba i glas rogova, * uzvikujte pred Yahweh-om kraljem!*

4. »Poklikujte Yahweh-u svi Izraelci, uzvikujte, svečano kličite, svirajte i pjevajte.« Poslije nego je javno zahvalio Yahweh-u na oslobođenju Israelski narod ga sada svečano proglašava svojim kraljem.[5]) Sav narod radosno pjeva i oduševljeno kliče: »Živio Yahweh kralj!« To se izražava glagolima: poklikujte, uzvikujte, radosno kličite. Slavlju naroda pridružuju se leviti pjevači koji uz razna glazbala nastoje što većom umjetnošću uzvisiti Yahweh-ovu moć i što dostojnije proslaviti Yahweh-ovo proglašenje kraljem, kako je to izraženo u ovom i u dvama slijedećim recima.

* * *

U drugom se dijelu (4—6) kratkim crtama opisuje svečani obred proglašenja Yahweh-a kraljem: sav narod ga oduševljeno izabire za Kralja, a leviti ga slave svojim umjetničkim pjevanjem.

RED 8—9.

*7. Neka tutnji more sa svojim vodama, * neka gromovito odzvanja zemlja od poklika svojih stanovnika:*

*8. Neka rijeke pljeskaju rukama, * a brda neka im se pridruže u slavlju (9) pred Yahweh-ovim dolaskom:*

— »Eto je došao da upravlja zemljom!«

---

5 Svi su glagoli u ovim trim recima u imperativu. Ali to ne znači da je Psalmista mislio pozvati Israelce da proglase Yahweh-a svojim kraljem. Svojim imperativima on je mogao jednostavno življe opisati svečanost. Pjesnički bi se tako dalo izraziti inače i u drugim jezicima. — Isto možemo reći i o prvim trim recima: ne radi se o pozivu Israelcima da nastoje slaviti Yahweh-a zbog moći koju je pokazao u oslobođenju i zahvaliti mu na tom daru, već se opisuju svečane pohvale koje je narod prikazao svomu Bogu u znak priznanja njegove moći i u zahvalu za primljena dobročinstva.

U 5b. r. smo stavili **i druga glazbala.** U izvorniku imamo **qûl zimrâ(h),** što LXX prevode **fone psalmou,** a sv. Jeronim **voce carminis. Zimrâ(h)** ne označuje neko određeno glazbalo nego sve ono što može na bilo koji način dati neki zvuk i pratiti pjevanje.

*9 b. »Upravljat će svijetom prema pravdi, * plemenima kako je ispravno!«*

7—9. »Neka tutnji more sa svojim vodama, neka gromovito odzvanja zemlja od poklika svojih stanovnika. Neka rijeke pljeskaju rukama, a brda neka im se pridruže u slavlju pred Yahweh-ovim dolaskom: »Eto je došao da upravlja zemljom!«

Kraćim i nešto drukčijim riječima, ali u istom smislu kao i u ps. 95 (96), 11—13a psalmista pozivlje sve stvorove da pozdrave uspostavljanje Yahweh-ova kraljevstva na zemlji. A za razliku od ps. 95 (96) pozivlje i sve poganske narode svijeta da se pridruže u slavlju uspostavljanja Yahweh-ova kraljevstva.

9b. »Upravljat će svijetom prema pravdi, plemenima kako je ispravno.«

Ovaj je zaključak potpuno sličan zaključku ps. 95 (96), 13b. i vrijedi za nj ono što smo tamo rekli.

* * *

Kako se vidi, psalam je po sadržaju potpuno sličan ps. 95 (96). Mogli bismo kazati da nema izraza, dapače da nema ni riječi koja ne bi bila uzeta iz spomenutog ili nekog drugog psalma. Nadalje, psalam se teško da razdijeliti u retke, i na nekoliko mjesta nema uopće paralelizma. Sve, dakle, upućuje na zaključak da psalam nije neka pjesnička tvorevina, nego skup uzvika oduševljenog naroda za milost oslobođenja i za proglašenje Yahweh-a kraljem.

Ne možemo ipak reći, da Psalam ne sadrži neku određenu misao, drugim riječima, da je bez sadržaja. Kao i ps. 95 (96) on pjeva o milosti oslobođenja, o proglašenju Yahweh-a kraljem i o uspostavljanju Yahweh-ova kraljevstva na zemlji. Ali za razliku od spomenutog psalma ne dovodi proglašenje Yahweh-a kraljem i uspostavljanje njegova kraljevstva u direktnu vezu sa posvećenjem ponovno sagrađenog jerusalemskog hrama. Tu vezu ipak moramo pretpostaviti, jer — kako smo naglasili u prijašnjim psalmima — proglašenje Yahweh-a kraljem i uspostavljanje njegova kraljevstva je bilo neodvojivo od uspostavljanja javnog i svečanog štovanja pravoga Boga u Jerusalemu. Ovo je razlog zašto smo i ovaj psalam stavili među psalme posvećenja.

Kako je ovaj psalam sličan po sadržaju Ps. 95 (96), tako mu je sličan i po mesijanskom značenju.

o. IVAN ŠTAMBUK

TRIDESET GODINA NA JEDNOJ SMOKVI

Isuse, ja sam uvijek osjećao simpatiju za Zakeja. Ne za to jer je bio malen — ja sam radije zadovoljan da sam velik, nego zbog njegove uporne želje, da te vidi. Kažu da sam tvrdoglav. To je bez sumnje točno i prouzročilo mi je mnoge neugodnosti. Ali ja se nadam, da će moja tvrdoglavost imati također dobrih rezultata — a pogotovo moja upornost, da te vidim, da te susretnem.

Isuse, ja sam bio usred mnoštva: mnoštva mojih četrnaestero braće i sestara, mnoštva mojih prijatelja i poznanstava, mnoštva svih onih koji me okruživahu. Ja bijah usred mnoštva i imao sam osjećaj da me to mnoštvo gura da te vidim. Ne za to što bijah malen, nego za to što sam vjerovao da sam malen. Ne znam da li su se u tvoje vrijeme time zanimali, ali u naše doba to se naziva »kompleks inferiornosti». Možda bi ti to nazvao poniznost. Ja sam držao da sam malen i uz to sam te želio vidjeti i htio sam te sresti. Kao Zakej htio sam da postanem velik. On se popeo na smokvu. Pa da sam se popeo na koje drugo stablo — ta ima hrastova i kestenova u mom mjestu — to ne bi vrijedilo ništa. Ja sam trebao jednu takovu visinu koja se ne mjeri metrima, ja sam trebao visinu koja se mjeri povjerenjem.

Ja sam odavna na ovom brdu u mome samostanu. Trideset godina stanujem na mojoj smokvi. I vjerujem da sam te pronašao. Ja vjerujem da si i ti ovdje i da stanujem u tvom društvu. Ja vjerujem dapače, da sam se popeo u mom samostanu vrlo visoko, jer sam tvrdoglav. Ti me sada vidiš gdje stojim iznad gomile, iznad četrdeset nove braće i sestara, iznad ostalog mnoštva koje me okružuje. Ja se ne osjećam sada malen, ja držim da sam velik, na visokom položaju. Ovo se naziva »kompleks superiornosti«, ti bi to nazvao oholost, a ja baš ne znam da li je to sve isto. Ali nije važno — ja sam u mom samostanu, ja sam na mojoj smokvi, da te vidim.

Ali što? zar ti nisi sa mnom? Gdje si? Odgovori mi, Isuse! Tvoj muk me uznemiruje. Trideset godina u samostanu, trideset godina na smokvi, to je dugo. Izgledalo mi je kratko, jer sam te gledao kod sebe, ali sada te ne vidim. Je li ovo iluzija ili obmana? Isuse, tvoj muk me uznemiruje, tvoj muk mi prouzrokuje vrtoglavicu. Hoću li pasti?

Isuse, odgovori mi, reci mi da si blizu mene, da nije uzalud ovo trideset godina, što sam držao ravnotežu, na mojoj smokvi.

II

Zakeju, siđi brzo! Grgure, siđi brzo! Ja znam da si se popeo do samostana, znam da te je to stajalo napora. Najteža je ta ravnoteža, uvijek nesigurna, kao da si stajao na jednoj grani te smokve — a ti nisi ptica. Ti imaš muku da održiš svoju ravnotežu. Ja to znam i o tome vodim računa. Ali ipak, siđi, siđi brzo!

Ti si me tražio, ti me hoćeš vidjeti. To je vrlo dobro, da si se popeo na tvoju smokvu, da si se popeo na tvoje brdo, u tvoj samostan. Ti si tako pokazao da me uistinu tražiš. I baš za to, jer si me tako uporno tražio ja ti sada kažem: siđi, siđi brzo, jer danas želim ostati kod tebe.

Čudi li te to? Ti si želio da me tražiš u mojoj kući, kroz trideset godina, ti si vjerovao da živiš u mojoj kući. Ali ti znaš da ja nemam kuće. Lisice imaju svoja skrovišta, a sin čovječji nema gdje da nasloni svoju glavu. Ne traži moju kuću: ja je nemam.

Ali, Isuse, zar nije ovaj samostan i ova crkva TVOJA kuća? Zar me nije podržavala kroz čitav moj život misao, da živim u tvojoj kući? A ti mi sad kažeš da siđem, kažeš mi da nemaš kuće, da ćeš ostati KOD MENE! Kod mene, pa to je divna vijest. Kod mene, pa to me napunja veseljem. Kod mene, u mojoj kući, takva kakva je — usred gomile, među prijateljima, među braćom i sestrama? Zar kod mene, gdje se radi i igra, kod mene gdje se šeta i ide u kino, kod mene gdje se spava u ugodnim krevetima, gdje se jde dobar kruh i pije dobro vino? Kod mene gdje se ljudi ljube i žene imaju djecu? Kod mene: je li to mjesto gdje bi ti stanovao, gdje bi ti htio doći?

Pa dobro, čekaj momenat! Evo stižem, silazim odmah i primam te u svoju kuću! Evo me!

Čujem buku. Da li su to uzvici dobrodošlice gomile mojih prijatelja, moje braće i sestara? Ne — to su uznemireni glasovi. Gomila mrmlja. Protiv koga? Da li je to protiv tebe, koji hoćeš da ostaneš kod mene, jednoga grešnika. Je li to grešnik, monah koji silazi sa svog brda, da se opet pomiješa sa svjetinom. Ili da nije to protiv mene? No, što ja činim? Ja sam te tražio, ja sam poslušao tvoj glas i siđoh — doista, ali ja sam također pripravan dati

polovicu svih svojih dobara siromasima. Svim onim farizejima koji mrmljaju, ja sam pripravan dati polovicu samoga sebe — ja sam pripravan da ih ljubim.

Hoće li sada 'ćutati? Hoće li nastaviti da viču: »Pošao je da odsjedne kod jednog grešnika!«

Isuse, ja ne znam šta da radim. Trideset godina sam živio ovdje na visini, na mojoj smokvi, na mojoj planini, u mom samostanu, jer sam mislio da živim u TVOJOJ kući. I tada me ova čitava gomila hvalila. Ali sada kad sam uvjeren da čujem tvoj glas koji me zove da siđem, kad hoću da živim u MOJOJ kući, jer ti kažeš da bi se želio nastaniti kod mene, jaki šapat osuđivanja me okružuje i ne da mi mira.

Reci mi: gdje hoćeš da živim u TVOJOJ kući ili u MOJOJ kući? Grgure, Grgure, ja sam ti to već rekao: ja hoću danas da dođem k tebi. Ponavljam, Grgure, u TVOJOJ kući. Ja ovdje na zemlji nemam kuće. Ja imam samo ljudske stanove i to sve ljudske stanove. Nije važno kakva je TVOJA kuća, da li je gore ili dolje, usred gomile ili daleko od nje, tamo gdje se pjeva, ili tamo gdje se šuti, tamo gdje ima djece, ili tamo gdje je otac sam. To sve nije važno. Za mene je samo važno, da to bude uistinu tvoja kuća.

Neka to bude TVOJA kuća: kuća u kojoj ti možeš rasti, gdje se možeš razveseliti, gdje ti postaješ sve više ti, kuća gdje ti možeš živjeti. Ti moraš da se pobrineš za to, da vidiš gdje je potrebito da živiš, na nisko ili na visoko, usred gomile ili daleko od nje, tamo gdje se pjeva, ili gdje se šuti, tamo gdje ima djece ili tamo gdje je otac sam. Izaberi sam tvoju kuću, jer ona će biti i moja. Ja sam Sin čovječanski i ja sam kod kuće u svakoj ljudskoj kući.

Ali ako ti pjevaš u svim tonovima, ako pjevaš u svih osam gregorijanskih tonova od jutra do večera, od vigilije do kompletorija: »Ovo je dom Gospodnji, ovo je dom Gospodnji, ovo je dom Gospodnji«, a ti tu stvarno ne stanuješ, a tvoj duh je drugovdje i šeta se po kući tvoga bližnjega, zavideći njegovoj postelji i njegovoj ženi, njegovu kruhu i njegovu vinu, njegovu radu i njegovu počinku — tada se varaš; ti nisi u kući Gospodnjoj, jer ti nisi u tvojoj kući, ti si u špilji razbojničkoj.

Ako se usuđuješ napisati na kući gdje stanuješ »kuća Božja«, »samostan« i ako zamišljaš, da sam se ja automatski nastanio kod tebe i da stanujem kod tebe — ti se varaš: vragovi su također napisali na svojoj kući »kuća Božja«, al ja se ne dam obmanuti.

Ponavljam, siđi brzo, danas ću ostati kod tebe. Siđi sa oblaka kamo te zanijela tvoja imaginacija, ona koju nazivamo mašta; siđi s neba kamo smjeraš da letiš, da bi zatim otpočinuo kao ptica na smokvi; siđi sa ništavila, kamo si pobjegao, da ne bi morao proživljavati TVOJ život. Siđi!

A ja nijesam bezuman — ja ne letim kao ptica koja se gnijezdi na smokvama; ja sam sve i to sve ne dozvoljava da nađem mjesto, gdje bih se sklonio, da ne proživljujem svoj život.

Ja imam dvije noge na zemlji. Metni tvoje stope na moje stope i ja ću te odvesti u MOJU kuću. Ti je već znaš: to je TVOJA kuća.

S franc. Mato BOGIŠIĆ

VIDICI

Dr O. JURE RADIĆ: LITURGIJSKA OBNOVA U HRVATSKOJ, MAKARSKA 1966.

Poput drugih većih naroda dobili smo evo i mi knjigu koja nam iznosi početke, razvoj, uspjehe i neuspjehe našeg liturgijskog apostolata. Liturgijska je obnova naših dana tako velike važnosti i vrijednosti da se mnogi natječu u dokazivanju tko je prvi i tko najzaslužniji od ljudi za taj »prolaz Duha Sv. kroz Crkvu«. Uz to je vrlo korisno kritično pregledati prevaljeni put, ako želimo što pravilnije i uspješnije poduzeti još sve ono što na liturgijskom polju od nas Crkva traži i što nam ona po II vatikanskom saboru pruža i još će pružiti osobito obnovljenim liturgijskim knjigama, obredima, propisima i dozvolama.

Stoga će ne samo svi svećenici i redovnici (uključivši i redovnice koje kod nas »u pogledu liturgijske obnove do sada nisu učinile koliko se od njih moglo očekivati« str. 226) nego i izobraženi vjernici biti zahvalni zaslužnom uredniku »Službe Božje« za ovu podacima vrlo bogatu i poučnu raspravu. Zaista, teško bi se kod nas našao tko drugi da s toliko marljivosti i objektivnosti pregleda i ocijeni toliki materijal. Dosta je pogledati samo prikaz svih naših molitvenika i tačne postotke njihovog liturgijskog sadržaja, da se čovjek upravo divi ovdje obavljenom poslu. A svatko, od vrha do dna, treba da dobro prouči i prema svojem položaju ostvari zaključno poglavlje ove knjige »Kojim putem naprijed?« To nam je tim potrebnije što pisac nakon pravilnog isticanja (str. 125) što je naš episkopat (daleko više negoli svećenstvo uzeto kao cjelina) uči-

Ako se usuđuješ napisati na kući gdje stanuješ »kuća Božja«, »samostan« i ako zamišljaš, da sam se ja automatski nastanio kod tebe i da stanujem kod tebe — ti se varaš: vragovi su također napisali na svojoj kući »kuća Božja«, al ja se ne dam obmanuti.

Ponavljam, siđi brzo, danas ću ostati kod tebe. Siđi sa oblaka kamo te zanijela tvoja imaginacija, ona koju nazivamo mašta; siđi s neba kamo smjeraš da letiš, da bi zatim otpočinuo kao ptica na smokvi; siđi sa ništavila, kamo si pobjegao, da ne bi morao proživljavati TVOJ život. Siđi!

A ja nijesam bezuman — ja ne letim kao ptica koja se gnijezdi na smokvama; ja sam sve i to sve ne dozvoljava da nađem mjesto, gdje bih se sklonio, da ne proživljujem svoj život.

Ja imam dvije noge na zemlji. Metni tvoje stope na moje stope i ja ću te odvesti u MOJU kuću. Ti je već znaš: to je TVOJA kuća.

S franc. Mato BOGIŠIĆ

VIDICI

Dr O. JURE RADIĆ: LITURGIJSKA OBNOVA U HRVATSKOJ, MAKARSKA 1966.

Poput drugih većih naroda dobili smo evo i mi knjigu koja nam iznosi početke, razvoj, uspjehe i neuspjehe našeg liturgijskog apostolata. Liturgijska je obnova naših dana tako velike važnosti i vrijednosti da se mnogi natječu u dokazivanju tko je prvi i tko najzaslužniji od ljudi za taj »prolaz Duha Sv. kroz Crkvu«. Uz to je pravlo korisno kritično pregledati prevaljeni put, ako želimo što pravilnije i uspješnije poduzeti još sve ono što na liturgijskom polju od nas Crkva traži i što nam ona po II vatikanskom saboru pruža i još će pružiti osobito obnovljenim liturgijskim knjigama, obredima, propisima i dozvolama.

Stoga će ne samo svi svećenici i redovnici (uključivši i redovnice koje kod nas »u pogledu liturgijske obnove do sada nisu učinile koliko se od njih moglo očekivati« str. 226) nego i izobraženi vjernici biti zahvalni zaslužnom uredniku »Službe Božje« za ovu podacima vrlo bogatu i poučnu raspravu. Zaista, teško bi se kod nas našao tko drugi da s toliko marljivosti i objektivnosti pregleda i ocijeni toliki materijal. Dosta je pogledati samo prikaz svih naših molitvenika i tačne postotke njihovog liturgijskog sadržaja, da se čovjek upravo divi ovdje obavljenom poslu. A svatko, od vrha do dna, treba da dobro prouči i prema svojem položaju ostvari zaključno poglavlje ove knjige »Kojim putem naprijed?« To nam je tim potrebnije što pisac nakon pravilnog isticanja (str. 125) što je naš episkopat (daleko više negoli svećenstvo uzeto kao cjelina) uči-

nio za našu liturgijsku obnovu mora sa žalošću konstatirati (str. 227): »Danas kad je došao čas da beremo plodove tog pokreta, organizacija liturgijskog apostolata na interdijecezanskom području, na žalost, ne funkcionira. Postoji doduše Liturgijski odbor biskupskih konferencija i Interdijecezanski liturgijski odbor, ali jedan i drugi samo na papiru«. A II je vatikanski sabor dao biskupskim konferencijama na liturgijskom polju vrlo velike, nedavno ni neslućene kompetencije i u mnogočem pravu vlast, ali time i velike obaveze. Kao da smo stali i u najvažnijem času ne znamo naprijed... Dok su se mnogi drugi narodi (čak Kongo) pobrinuli da mogu preko sedmice slušati »lectionem continuam« bibličnih periskopa kod sv. Mise, mi još uvijek ne znamo kad ćemo dobiti u ruke dostojan priručnik za svagdanje hrvatsko celebriranje koje je uzelo maha po svim našim našim krajevima (negdje skoro 100%) na veliku radost i korist vjernika. Nije rijetkost vidjeti misnika kako za neke molitve stavlja mali Kniewaldov Misal na sam kalež ili ga drži u rukama koje bi morao imati raširene, a za dosta dana uopće ni nemamo odobrenog prijevoda misnih obrazaca. Nađe se radnika i sredstava za mnogo manje važne knjige i stvari, a nema ih za tu prijeko potrebnu liturgijsku knjigu, koju mogu izdati samo Biskupske konferencije. Hoćemo li zaslužiti nove darove sv. Crkve, kad pravo ne upotrebljavamo one koje nam je velikodušno dala? I Vijeće za provađanje saborske liturgijske Uredbe zna da će u svoje vrijeme izaći novi Misal, a ipak već sada urgira celebriranje s pukom na živom jeziku, pa čak i onda kad još vjernici ne odgovaraju, ali ima nade da će se tako po malo naučiti.

Da se vratimo knjizi i upozorimo barem na neke njezine velike odlike, spomenut ćemo i kazala na kraju i to geografskih mjesta, osoba i stvari koje su navedene u raspravi. Tako je svakom olakšano da mu knjiga može mnogo služiti kao priručnik da brzo nađe sve što mu treba na tom području. A još mnogo vrednija od toga je ljubav i sređeno oduševljenje kojim je čitava ova knjiga prožeta od prve do zadnje stranice. Tko pozna auktora i njegov dosadanji rad samo na tom polju, rado će priznati da je o. Jure jedan od naših najzaslužnijih liturgijskih radnika. Svatko će se čitanjem ove knjige osjetiti potaknutim da unaprijed više i ustrajnije promiče kod nas tako spasonosnu liturgijsku obnovu.

Zbog same stvari neka je piscu ovog osvrta dozvoljeno spomenuti i nekoliko propusta i manjaka koje je opazio u knjizi.

U Predgovoru (str. 6) pisac spominje svoju namjeru »dati pravilan prikaz dosadašnjeg razvitka liturgijskog apostolata kod nas do početka II vatikanskog sabora«. Ipak je u knjizi uglavnom obrađen samo materijal do 1956. (npr. v. str. 92, gdje je prikaz »Vjesnika đak. biskupije« završen tom godinom). Istina, na nekoliko je mjesta citirana i saborska Uredba o sv. bogoslužju (na str. 232. čak i jedna papina izjava od 14. XI 1966), ali samo kao smjernica za budući rad, a vrlo je nepotpuno prikazano što je kod nas na liturgijskom polju učinjeno zadnjih deset godina. Najbolje bi i najlakše to sastavio pisac ove knjige i tako dopunio svoju disertaciju. Nego baš jer je znanstvena radnja podloga ove knjige, prilično začuđuje, uz prilično tiskarskih pogrešaka, dosta nedovoljnih citiranja. Tako na str. 19—20 samo VLA i broj, što bi se imalo odnositi na stranicu Parschove knjige, koja je na početku knjige označena samo tom

kraticom, bez mjesta i godine izdanja, a uz to se ta kratica redovito upotrebljava za čitav Parschov Volksliturgisches Apostolat u Klosterneuburgu. Teško će tko odgonetnuti i kraticu DGM na str. 201.

Nitko ne može očekivati da će pisac na dvadesetak stranica Uvoda dati iscrpan prikaz sve liturgijske djelatnosti po katoličkom svijetu. Ipak je, čini se, trebao govoreći o liturgijskim piscima u Njemačkoj spomenuti Emilijanu Löhr, ne samo zato što je to dosada najveća liturgijska spisateljica nego što se njezine knjige, osobito ona o crkvenoj godini, mogu mjeriti s najboljim stvarima na tom polju. P. Parsch je prikazan dovoljno, čak je previše za njega rečeno, da »je izdavao nekoliko liturgijskih časopisa, od kojih su najpoznatiji« i onda su nabrojeni svi uopće poznati njegovi časopisi. Naprotiv, velika liturgijska djelatnost u USA nije skoro ni spomenuta (samo uzgred na str. 227), iako je ondje sigurno daleko više učinjeno negoli u bilo kojoj zemlji izvan Evrope. Prema tome u 54. opasci na str. 22. treba dodati: u južnoj Americi.

Zaista nije bilo lako s ovako kratke distance iznijeti i ocijeniti sve liturgijske radnike kod nas. Uglavnom je piscu to uspjelo, ali ipak će vrijeme štošta korigirati. Sigurno su neke osobe previše spominjane (tako npr. pisac ovoga osvrta, već na str. 6 bezrazložno). Ali svakako je trebalo navesti ime Marice Stanković. Možda nju punim imenom pisac nije nigdje našao, ali je opće poznato kako je njezin list »Za vjeru i dom« bio mnogo više liturgijski usmjeren i koristan od časopisa nabrojenih na str. 86—97. Kad je Dr Ivanu Merzu u knjizi s pravom posvećeno dvadesetak lijepih stranica i još je više puta spomenut, trebalo je doznati i spomenuti njegovu glavnu suradnicu kao na polju Katoličke akcije tako i na liturgijskoj obnovi. Jer i za nas vrijedi ono što pisac donosi o Brazilu na str. 228. Mnoge su naše organizacije učinile mnogo za naš liturgijski apostolat, a posebno za pratnju sv. Mise misalom i za recitiranje Mise, ali sigurno najviše Merčevi Orlovi i kasnije Križari te Maričine Orlice i kasnije Križarice. Neka je zato barem ovdje naveden odlomak iz njezine knjige »Mladost vedrine« (Zagreb 1944): »Od prvih početaka budimo u našim članicama smisao za liturgiju. Želimo, da sv. Misa bude središte dana svake križarice. Ili bar da nedjeljna i blagdanska Misa bude za križaricu doživljaj. — U organizacijama drže se često liturgijska predavanja. Na jednom prazničkom tečaju raspravljalo se samo o liturgijskim pitanjima, a na svakom tečaju bar po koje predavanje iz područja liturgije. Veliki broj članica ima Misal i prati sv. Misu po njemu. U nedjeljama, kad su zajedničke sv. pričesti te u drugim svečanim zgodama sv. Misa se recitira. Liturgijsko slušanje sv. Mise nastojale su Križarice uvesti i u svoju okolinu. U jednoj su župi naše Križarice nedjeljom razastrle po klupama male knjižice »Sv. Misa« ili »Život s Crkvom«. Križarice su sv. Misu recitirale, a ostali vjernici i nehotice su zavirivali u priložene knjižice, da vide kako bi išlo. Za kratko vrijeme župa se naučila recitirati« (str. 104—5).

Pod naslovom »Revnost za kućom Božjom« o. Jure donosi lijepih misli i važnih smjernica za budućnost, dok je posve ispustio s vida što je u tom pogledu učinjeno dosada, a radilo se dosta barem na crkvenim paramentima. Kad je onoliko prostora posvećeno crkvenom pjevanju, trebalo je i ovu liturgijsku granu, crkvenu umjetnost, barem kako obraditi.

U knjizi su još neki sudovi preopćeniti, a neke stilizacije nisu posve sretne. Tako posebno pada u oči tvrdnja: »Doista sv. Pričest vjernika nije integralni, nego sastavni dio sv. Mise« (str. 186). U prethodnoj, od nekih napadanoj rečenici s biblijske je, liturgijske i dogmatske strane sasvim tačno općenito rečeno, da je sv. Pričest integralni dio sv. Mise, pa ne treba lučiti smisao sv. pričesti misnika s obzirom na samu Misu. To je dijeljenje i dovelo do anomalija koje su sada po svijetu skoro posve iščezle pa se vjernici redovito pričešćuju zajedno s misnikom.

Neka ovo malo opaski pokaže s koliko je pažnje knjiga proučena, kako bi se mogla ista svima s uvjerenjem preporučiti, da je svakako nabave i njom se što više okoriste. Zaista smo je trebali i piscu od srca hvala.

o. M. KIRIGIN OSB

DRUKČIJI OD DRUGIH; BOLJI OD DRUGIH
(Svećeničko »posavremenjenje«)

Nema goreg, ni po Božju stvar i svećenički ugled fatalnijeg, sofizma, nego kad kažu, da svećenik mora u svemu biti kao i drugi ljudi. Svagdje s njima. U svemu njima jednak. Tako će se, tobože, najlakše približiti svijetu i moći će ga predobiti — za Boga.

A to nam kažu falsifikatori velike ideje crkvenog posavremenjenja. Njezini falsifikatori. Jer, ona je sve prije nego to.

Svećenik nikada ne smije biti kao drugi ljudi, ako hoće da bude svećenik. Ne smije, baš jer je svećenik. Čovjek, koji predstavlja Božje ideale. Čovjek, koji posvećuje. Ne može posvećivati, ako sam nije svet. A ne može biti svet, ako je kao i drugi. Tko je kao i drugi, on spada u masu: u običnjake; u ljude prosječnog kalibra. A takvi ne vode, ne imponiraju, ne inspiriraju. Njih drugi moraju voditi; njima drugi moraju svijetliti. Bolji od njih. Viši od njih. Drukčiji od njih. To je zakon elementarne psihologije čovjeka. I religiozne psihologije. Nije samo propis zakonodavstva; ni onog sinajskog: »Sveti budite, koji nosite posuđe Gospodnje!« (Iz. 52, 11.; Lev. 21, 6, 8.); ni onog evanđeoskog: iz Kristove besjede na Posljednjoj večeri i iz Pavlovih pastoralnih poslanica.

Ne treba toga nikome dokazivati, tko ima oči, a imalo je iskren. Iskren prema sebi, u prvom redu. Treba se samo zamisliti u konkretnu situaciju svećenika, koji hoće da bude u svemu kao i drugi. Njegov će svećenički moralni auktoritet biti jednak nuli. Idi s drugima u krčmu i u kavanu, pa ćeš brzo doživjeti, da će te koja razjarena žena popljuvati, kad dođe, da iz nje odvuče svoga muža kući. Reći će ti: »Stid Vas bilo! Zar je vama kao svećeniku mjesto među ovim pijanicama i lolama!« Prisustvuj svakoj kinskoj predstavi i svakoj sportskoj utakmici, pa će te sav svijet smatrati običnim bonvivanom, besposlenjakom, praznoglavcem, mondencem. Pokaži se na plaži među polugolim kupačicama, pa ti više nijedna žena, što ide u crkvu i što se ispovijeda, ne će nazvati: »Hvaljen Isus!« na ulici. Hodaj po svatovima, pjevaj svatovske pjesme i pravi svatovske šale sa djeverušama i pijanim kumovima, pa će, već sutra, sve majke zabranjivati svojim kćerima, da ti dolaze na vjeronauk i da se viđaju oko župskog ureda. Vozikaj se naokolo u autu, u šoferskoj bluzi i u košulji bez rukava, pa će tvoj svećenički auktoritet brzo

U knjizi su još neki sudovi preopćeniti, a neke stilizacije nisu posve sretne. Tako posebno pada u oči tvrdnja: »Doista sv. Pričest vjernika nije integralni, nego sastavni dio sv. Mise« (str. 186). U prethodnoj, od nekih napadanoj rečenici s biblijske je, liturgijske i dogmatske strane sasvim tačno općenito rečeno, da je sv. Pričest integralni dio sv. Mise, pa ne treba lučiti smisao sv. pričesti misnika s obzirom na samu Misu. To je dijeljenje i dovelo do anomalija koje su sada po svijetu skoro posve iščezle pa se vjernici redovito pričešćuju zajedno s misnikom.

Neka ovo malo opaski pokaže s koliko je pažnje knjiga proučena, kako bi se mogla ista svima s uvjerenjem preporučiti, da je svakako nabave i njom se što više okoriste. Zaista smo je trebali i piscu od srca hvala.

o. M. KIRIGIN OSB

DRUKČIJI OD DRUGIH; BOLJI OD DRUGIH
(Svećeničko »posavremenjenje«)

Nema goreg, ni po Božju stvar i svećenički ugled fatalnijeg, sofizma, nego kad kažu, da svećenik mora u svemu biti kao i drugi ljudi. Svagdje s njima. U svemu njima jednak. Tako će se, tobože, najlakše približiti svijetu i moći će ga predobiti — za Boga.

A to nam kažu falsifikatori velike ideje crkvenog posavremenjenja. Njezini falsifikatori. Jer, ona je sve prije nego to.

Svećenik nikada ne smije biti kao drugi ljudi, ako hoće da bude svećenik. Ne smije, baš jer je svećenik. Čovjek, koji predstavlja Božje ideale. Čovjek, koji posvećuje. Ne može posvećivati, ako sam nije svet. A ne može biti svet, ako je kao i drugi. Tko je kao i drugi, on spada u masu: u običnjake; u ljude prosječnog kalibra. A takvi ne vode, ne imponiraju, ne inspiriraju. Njih drugi moraju voditi; njima drugi moraju svijetliti. Bolji od njih. Viši od njih. Drukčiji od njih. To je zakon elementarne psihologije čovjeka. I religiozne psihologije. Nije samo propis zakonodavstva; ni onog sinajskog: »Sveti budite, koji nosite posuđe Gospodnje!« (Iz. 52, 11.; Lev. 21, 6, 8.); ni onog evanđeoskog: iz Kristove besjede na Posljednjoj večeri i iz Pavlovih pastoralnih poslanica.

Ne treba toga nikome dokazivati, tko ima oči, a imalo je iskren. Iskren prema sebi, u prvom redu. Treba se samo zamisliti u konkretnu situaciju svećenika, koji hoće da bude u svemu kao i drugi. Njegov će svećenički moralni auktoritet biti jednak nuli. Idi s drugima u krčmu i u kavanu, pa ćeš brzo doživjeti, da će te koja razjarena žena popljuvati, kad dođe, da iz nje odvuče svoga muža kući. Reći će ti: »Stid Vas bilo! Zar je vama kao svećeniku mjesto među ovim pijanicama i lolama!« Prisustvuj svakoj kinskoj predstavi i svakoj sportskoj utakmici, pa će te sav svijet smatrati običnim bonvivanom, besposlenjakom, praznoglavcem, mondencem. Pokaži se na plaži među polugolim kupačicama, pa ti više nijedna žena, što ide u crkvu i što se ispovijeda, ne će nazvati: »Hvaljen Isus!« na ulici. Hodaj po svatovima, pjevaj svatovske pjesme i pravi svatovske šale sa djeverušama i pijanim kumovima, pa će, već sutra, sve majke zabranjivati svojim kćerima, da ti dolaze na vjeronauk i da se viđaju oko župskog ureda. Vozikaj se naokolo u autu, u šoferskoj bluzi i u košulji bez rukava, pa će tvoj svećenički auktoritet brzo

spasti na razinu onoga šoferskog ili turističkog. Bit ćeš, dakako, — u svakome od tih slučajeva, — drugima jednak, ali zato će i tvoj auktoritet biti isti kao i auktoritet druge, gradske, »gospode« ili drugih, seoskih, »momaka«. Bit ćeš u svim očima običnjak, »muškarac kao i drugi«, čovjek s ulice. I manje nego običnjak. Od drugih običnjaka ljudi barem ništa drugo ni ne očekuju. A ti bi imao biti nekakav vođa i uzor. Nekakav posvetitelj. A nijesi. Izdao si ideal; iznevjerio nade. Karikaturi si. Pikanterija si. Izrod si. Propalica si.

Tako je! Ljudima ne imponiraju oni, koji su kao i oni; ljudima imponiraju oni, koji su drukčiji, veći, bolji, od njih. Samo takvi mogu biti domaćini, učitelji, vođe, uzor, velikani, sveci. U takve ljudi gledaju s počitanjem, njih slušaju, do njih drže, za njima polaze, njima vjeruju, u njih se pouzdaju. Samo takvi im mogu nešto dati. Nešto, što oni nemaju.

Drugim riječima: auktoritet, — i svećenički auktoritet, — valja otkupiti napuštanjem i žrtvovanjem običnosti. Valja se vinuti u više sfere; ispeti se nad druge; uvrstiti se u elitu; postati iznimka; naći se u manjini: među »gospodom« duha. Među onima, koji ne rade ono, na što ih nagoni instinkt, nego ono, na što ih pozivaju ideali i — milost.

Slobodno napravimo smotru među svećenicima, koje poznajemo! Odmah ćemo vidjeti, da oni, u koje se gleda, koje se cijeni, kojima se ide po savjet i na ispovijed, nijesu svećenici običnih, lajičkih, manira, nego svećenici neobičnih, specifičnih, manira: na kojima se odmah vidi da su nešto drugo od svijeta sa korza, iz kavane, iz društva. Ljudi, koji drukčije gledaju od drugih, drukčije idu ulicom, drukčije govore, drukčije reagiraju na događaje, drukčije se vesele. Ljudi drukčijeg stila; ljudi s drugim odgojem; ljudi iz višeg svijeta. Tko im pristupa, mora im pristupiti s drukčijim namjerama i u drukčijem raspoloženju od onoga, s kojim pristupa k čovjeku iz mase. Na svećenika se postavljaju zahtjevi, koji se na druge ne postavljaju; od njega se očekuje više nego od drugih. U pogledu pobožnosti i u moralnom pogledu prije svega. Baš kao što se postavljaju i na jednu redovnicu. Naopako, da se naše redovnice stanu vladati na ulici, kao što se vladaju svjetske djevojke, udavače, pa i one dobre!

Posavremenjenje, koje Crkva danas propovijeda, posve je druge naravi. Nije ono lajicizacija. Tko ga tako shvaća, iskrenuo ga je u ono, što je njegova protivnost i negacija. Posavremenjenje, za koje Crkva danas pledira, to je moralni auktoritet klera; to je njegova duhovna privlačnost. Auktoritet i privlačnost, koja ga približuje svim ljudima dobre volje; koja mu otvara vrata u svijet. Da u njega uđe. Ali ne kao njemu jednak, nego kao od njega bolji. I da kao takav učini i svijet boljim. Da svijetu postane senzacija, ali senzacija po svojoj duhovnoj nadmoćnosti. Senzacija i atrakcija. Ali senzacija i atrakcija po plemenitosti duše, po požrtvovnosti i energiji, po vladi nad sobom, po finoći manira, po, što vidljivijoj, emancipaciji od materijalnoga. Svećenik treba da govori s ljudima, on valja da ulazi u svijet, on ne smije da bježi od grješnika. On mora biti čovjek. Ali Božji čovjek, »homo Dei«. Čovjek, koji svjedoči za pravdu i istinu, koji tvori ljubav, koji sve one, s kojima se susreće, duhovno oplemenjuje, podiže, preporađa, izbavlja od robovanja zlu i grijehu.

Posavremenjenje, koje Crkva danas propovijeda, — koje ona preporučuje i svome svećenstvu, — to je izlazak iz »ghetta«, iz izolacije, iz kastinstva, iz klerikalne krutosti, ali nije izlazak iz duhovne superiornosti, iz plemenite rezerve, iz sfere ozbiljnosti, samozataje, savršenosti, svetosti.

Ima mnogo točaka iz našega svećeničkoga života, gdje su ove refleksije aktualne. Od svećeničke molitve, pa sve do svećeničke konverzacije, zabave, nošnje. Ako se na nama odmah ne vidi, — i na ulici, i na putu, i u razgovoru, — da smo svećenici, — da smo drukčiji, veći i bolji od drugih — sasvim smo krivo i shvatili i primijenili princip posavremenjenja Crkve i kršćanstva. Učinili smo od njega baš ono, što to posavremenjenje hoće da spriječi. Ubili smo svoj svećenički auktoritet; svezali smo sebi i ruke i noge za rad na apostolatu; prerezali smo sve veze s ljudima, koji traže Boga; postali smo hladne zvijezde, hladna svijetla, i sô, koja je obljutavila (Mat. 5, 13—16; Mark. 9, 49; Luk. 14, 34, 35).

Saborska parola nije: »kao i drugi«. Saborska je parola: »drukčiji od drugih; bolji od drugih!« U služenju, razumije se. U ljubavi i spasavanju, razumije se! Č.

MOLITVA ZAJEDNICE

Obzirom na veliku pastoralnu važnost »Molitve zajednice« (čl. 52 L. K.), smatram da je korisno i potrebno iznašati primjedbe i prijedloge, kako bi konačni tekst bio što svrsishodniji.

Jasno je, da Molitva zajednice treba da se sastoji od nepromjnjivog i od promjenjivog dijela, jer sve nakane navedene u čl. 52. Uredbe o sv. liturgiji mogu biti dijelom stalne, a dijelom promjenjive.

U slijedećem obrascu prikazane su stalne nakane prema čl. 53 L. K. dopunjene onim molitvama iz kanona, za koje se pretpostavlja da će se uvijek moliti tiho. Radi njihove pak važnosti koja im je data uvrštenjem u kanon, potrebno je da budu na drugi način naglašene. — Na taj način Molitva zajednice postaje pravi »Mali kanon vjernika«, kojega zamišljam ovako:

* * *

(1) Za svetu Tvoju Crkvu, da se dostojiš na slavu Imena Svojega upravljati je, ujediniti i po svemu svijetu raširiti, da svi ljudi spoznaju istinu i postignu mir na zemlji i život vječni na nebesima — molimo Te, Gospodine, smiluj se! (molimo Te,..... ili onako kako najbolje odgovara mentalitetu dotičnog kraja).

(2) Za poglavicu apostolskoga, papu našega......- nasljednika apostolskoga biskupa našega...... i sve njegove svećenike, da vođeni Duhom Svetim Tvojim tako služe narodu Božjemu, da svi stignu u obećanu nebesku domovinu: —

(3) Za sve poslenike u Tvojoj Crkvi, da porastu svetošću i brojem i revno navješćuju riječima i djelima Tvoje Evanđelje spasenja i mira svojoj braći: —

(4) Za sve upravitelje država i za njihova poglavarstva i oblasti, da Bog i Gospodin naš upravi njihov duh i srce prema svojoj volji, nama na trajan mir: —

Posavremenjenje, koje Crkva danas propovijeda, — koje ona preporučuje i svome svećenstvu, — to je izlazak iz »ghetta«, iz izolacije, iz kastinstva, iz klerikalne krutosti, ali nije izlazak iz duhovne superiornosti, iz plemenite rezerve, iz sfere ozbiljnosti, samozataje, savršenosti, svetosti.

Ima mnogo točaka iz našega svećeničkoga života, gdje su ove refleksije aktualne. Od svećeničke molitve, pa sve do svećeničke konverzacije, zabave, nošnje. Ako se na nama odmah ne vidi, — i na ulici, i na putu, i u razgovoru, — da smo svećenici, — da smo drukčiji, veći i bolji od drugih — sasvim smo krivo i shvatili i primijenili princip posavremenjenja Crkve i kršćanstva. Učinili smo od njega baš ono, što to posavremenjenje hoće da spriječi. Ubili smo svoj svećenički auktoritet; svezali smo sebi i ruke i noge za rad na apostolatu; prerezali smo sve veze s ljudima, koji traže Boga; postali smo hladne zvijezde, hladna svijetla, i sô, koja je obljutavila (Mat. 5, 13—16; Mark. 9, 49; Luk. 14, 34, 35).

Saborska parola nije: »kao i drugi«. Saborska je parola: »drukčiji od drugih; bolji od drugih!« U služenju, razumije se. U ljubavi i spasavanju, razumije se! Č.

MOLITVA ZAJEDNICE

Obzirom na veliku pastoralnu važnost »Molitve zajednice« (čl. 52 L. K.), smatram da je korisno i potrebno iznašati primjedbe i prijedloge, kako bi konačni tekst bio što svrsishodniji.

Jasno je, da Molitva zajednice treba da se sastoji od nepromjnjivog i od promjenjivog dijela, jer sve nakane navedene u čl. 52. Uredbe o sv. liturgiji mogu biti dijelom stalne, a dijelom promjenjive.

U slijedećem obrascu prikazane su stalne nakane prema čl. 53 L. K. dopunjene onim molitvama iz kanona, za koje se pretpostavlja da će se uvijek moliti tiho. Radi njihove pak važnosti koja im je data uvrštenjem u kanon, potrebno je da budu na drugi način naglašene. — Na taj način Molitva zajednice postaje pravi »Mali kanon vjernika«, kojega zamišljam ovako:

* * *

(1) Za svetu Tvoju Crkvu, da se dostojiš na slavu Imena Svojega upravljati je, ujediniti i po svemu svijetu raširiti, da svi ljudi spoznaju istinu i postignu mir na zemlji i život vječni na nebesima — molimo Te, Gospodine, smiluj se! (molimo Te,..... ili onako kako najbolje odgovara mentalitetu dotičnog kraja).

(2) Za poglavicu apostolskoga, papu našega......- nasljednika apostolskoga biskupa našega...... i sve njegove svećenike, da vođeni Duhom Svetim Tvojim tako služe narodu Božjemu, da svi stignu u obećanu nebesku domovinu: —

(3) Za sve poslenike u Tvojoj Crkvi, da porastu svetošću i brojem i revno navješćuju riječima i djelima Tvoje Evanđelje spasenja i mira svojoj braći: —

(4) Za sve upravitelje država i za njihova poglavarstva i oblasti, da Bog i Gospodin naš upravi njihov duh i srce prema svojoj volji, nama na trajan mir: —

(5) Za sav narod Božji, da, sjećajući se Tvojih riječi »Sve što učinite jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili«, poraste u ljubavi prema svojoj braći koju tište bilo kakve nevolje: osobito prema umirućima i grješnicima, bolesnima, bijednima i neukima, i prema najzapuštenijim dušama u čistilištu: —

(6) Za posebnu nakanu na koju se ova sv. Misa prikazuje i na posebne molitvene nakane prisutne braće: —

(7) Dostoj se, Gospodine, po velikome milosrđu svome, i nama grješnicima »otpusti duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim«, uslišati naše molitve, primiti našu žrtvu i privesti nas u život vječni: —

Nakon ovoga Misnik moli završnu molitvu.

* * *

U ovoj Molitvi zajednice posebno je istaknuta zadnja molitva (7) ne samo kao analogija zadnje molitve kanona »Nobis quoque peccatoribus...«, nego u prvom redu radi ostvarenja uvjeta, da Gospodin primi žrtvene darove (Mt. 5, 23—24) i ujedno i radi isticanja potrebe opraštanja, toliko naglašene od Božanskog Spasitelja (Mt. 6, 12—15, Mt. 18, 35, Mk. 11, 25—26).

Osim navedenog nepromjnjivog dijela, koji sadrži najvažnije i najpotrebnije stalne molitvene nakane, Molitva zajednice mogla bi sadržavati i promjnjive nakane uslovljene povremenim potrebama cijele Crkve, dotične biskupije i župe. Npr. za cijelu Crkvu, kao što je bila ona za uspjeh koncila; za župu: priprava za veće blagdane, za prvu Pričest, za Krizmu, vjenčanje, misije, mladu Misu, itd.

Možda bi bilo pastoralno uputno, da se u Molitvu zajednice unesu i mjesečne nakane »Apostolata molitve«.

Svaka spomenuta promjenjiva molitvena nakana treba da bude od nadležnog organa formulirana u skladu sa ostalim molitvenim zazivima, kao i da joj se odredi odgovarajuće mjesto u Molitvi zajednice (npr. 1/2, što znači iza točke 1).

Napominje se, da je oblik molitvenih zaziva sličan onima na Veliki petak, ni prekratak ni predug, da bude svakome jasan, kako bi vjernici mogli sadržaj lako shvatiti i njime potaknuti svoje privatne moltve također upravljati na tako važne nakane.

(Molitveni zaziv »za one koji nama vlašću upravljaju« t. 4, uzet je doslovno).

Naročito se nastojalo da sve bude potpuno u koncilskom duhu.

M. M.

MATER NOSTRI SACERDOTII...

Pavao VI nedavno je službeno proglasio Gospu Majkom Crkve. Ona je to bila kroz svu povijest Kristove Crkve. Posebno kao Majka našeg svećeništva.

Nije moguće izraziti ljudskim jezikom, koliko Presv. Djevica Marija, Majka Kristova, ljubi sve kršćane, jer su oni posinjena djeca Njezina Sina, braća Isusova. Ali Ona posebnom žarkom ljubavlju voli Njegove svećenike, jer su oni najmilija Isusova braća. Ako je svaki kršćanin drugi Krist, svećenik je na osobit način najizrazitija slika Spasitelja svijeta.

(5) Za sav narod Božji, da, sjećajući se Tvojih riječi »Sve što učinite jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili«, poraste u ljubavi prema svojoj braći koju tište bilo kakve nevolje: osobito prema umirućima i grješnicima, bolesnima, bijednima i neukima. i prema najzapuštenijim dušama u čistilištu: —

(6) Za posebnu nakanu na koju se ova sv. Misa prikazuje i na posebne molitvene nakane prisutne braće: —

(7) Dostoj se, Gospodine, po velikome milosrđu svome, i nama grješnicima »otpusti duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim«, uslišati naše molitve, primiti našu žrtvu i privesti nas u život vječni: —

Nakon ovoga Misnik moli završnu molitvu.

* * *

U ovoj Molitvi zajednice posebno je istaknuta zadnja molitva (7) ne samo kao analogija zadnje molitve kanona »Nobis quoque peccatoribus...«, nego u prvom redu radi ostvarenja uvjeta, da Gospodin primi žrtvene darove (Mt. 5, 23—24) i ujedno i radi isticanja potrebe opraštanja, toliko naglašene od Božanskog Spasitelja (Mt. 6, 12—15, Mt. 18, 35, Mk. 11, 25—26).

Osim navedenog nepromjnjivog dijela, koji sadrži najvažnije i najpotrebnije stalne molitvene nakane, Molitva zajednice mogla bi sadržavati i promjnjive nakane uslovljene povremenim potrebama cijele Crkve, dotične biskupije i župe. Npr. za cijelu Crkvu, kao što je bila ona za uspjeh koncila; za župu: priprava za veće blagdane, za prvu Pričest, za Krizmu, vjenčanje, misije, mladu Misu, itd.

Možda bi bilo pastoralno uputno, da se u Molitvu zajednice unesu i mjesečne nakane »Apostolata molitve«.

Svaka spomenuta promjenjiva molitvena nakana treba da bude od nadležnog organa formulirana u skladu sa ostalim molitvenim zazivima, kao i da joj se odredi odgovarajuće mjesto u Molitvi zajednice (npr. 1/2, što znači iza točke 1).

Napominje se, da je oblik molitvenih zaziva sličan onima na Veliki petak, ni prekratak ni predug, da bude svakome jasan, kako bi vjernici mogli sadržaj lako shvatiti i njime potaknuti svoje privatne moltve također upravljati na tako važne nakane.

(Molitveni zaziv »za one koji nama vlašću upravljaju« t. 4, uzet je doslovno).

Naročito se nastojalo da sve bude potpuno u koncilskom duhu.

M. M.

MATER NOSTRI SACERDOTII...

Pavao VI nedavno je službeno proglasio Gospu Majkom Crkve. Ona je to bila kroz svu povijest Kristove Crkve. Posebno kao Majka našeg svećeništva.

Nije moguće izraziti ljudskim jezikom, koliko Presv. Djevica Marija, Majka Kristova, ljubi sve kršćane, jer su oni posinjena djeca Njezina Sina, braća Isusova. Ali Ona posebnom žarkom ljubavlju voli Njegove svećenike, jer su oni najmilija Isusova braća. Ako je svaki kršćanin drugi Krist, svećenik je na osobit način najizrazitija slika Spasitelja svijeta.

Svećenik je drugi Krist po svom velikom **pozivu,** koji se sastoji u slavljenju Boga i spasavanju duša. Kao Krist, tako može i mora reći i svećenik: »Ja sam na zemlji zato, da ljudi imaju život u obilju... Moram se baviti stvarima Oca svoga nebeskoga... Ne tražim svoje slave, nego slavu Onoga, koji me je poslao... Moja je hrana činiti volju Oca nebeskoga... Gospodin je dio moje baštine...«

Svećenik je drugi Krist po svojoj **Božanskoj vlasti.** On ima u srcu i na usnama riječ Kristovu, o kojoj mora razmišljati i koju je dužan propovijedati. On ima vlast Kristovu: odrješavati i vezati, čupati i sijati, rušiti i izgrađivati. On je predstavnik javne molitve, glas samoga Krista, koji nastavlja kroz vjekove u ime svih stvorenja iskazivati najsavršenije poklone, najdivnije hvale i najmoćnije molbe svemogućem Bogu. Dijeli sakramente, po kojima se primjenjuju zasluge otkupljenja, plodovi Krvi Kristove. Isusa sa Isusom prikazuje Ocu nebeskom...

Svećenik je drugi Krist po svojim **patnjama,** koje podnosi zato, jer je svećenik, predstavnik Kristov, zastavnik Njegove religije, stalni čuvar i službeni širitelj Njegove vjerske i moralne nauke. Njegova je dužnost predati svijetu plodove muke Spasiteljeve, pa zato ne može ni sam biti bez trpljenja. On nastavlja muku Kristovu, kako veli sveti Pavao. Koliko mora podnijeti nezahvalnosti, kleveta, nasilja, nepravdi, uvreda, napadaja i ponižavajućih poruga! On je u svom životu i na tijelu i na duši i ugledu slika »Čovjeka boli«. To je ispunjenje ozbiljnog Krstova proročanstva, koje je izrekao o svojim službenicima: Nije učenik nad Učiteljem... Mene su progonili, i vas će progoniti!

Radi ovih razloga Majčinsko Srce Bl. Dj. Marije posebno ljubi Kristove svećenike. Ljubi ih, kao što je ljubilo Isusa, Spasitelja ljudskog roda! Kristova Majka posebnom majčinskom nježnošću ljubi svećenike, jer je njihovo poslanstvo slično Njezinom poslanstvu.

Marija je **čovječanstvu dala Krista** izrekavši svoj »Fiat« u tajni inkarnacije. A svećenik? — I njegova je misija da svijetu dade Krista po tajni transubstancijacije. Kako uzvišena komparacija! Kako divne i slične povlastice! Marija izgovori pet riječi: »Fiat mihi secundum verbum tuum«, i utjelovljena Riječ je pod Njenim Srcem. Riječ je tijelom postala i prebiva među nama! Svećenik također izgovara pet riječi »Hoc est enim corpus meum«, i Krist na mističan način, ali realno, rađa se na Oltaru. Oltar postaje Betlehemom! Krist je tu uistinu prezentan sa svojim tijelom i krvlju, s dušom i Božanstvom! Siromašan, malen i skroman, ali i velik kao i u Betlehemu« (Sv. Bernard). Anđeli oko Oltara pjevaju hvale Bogu-Čovjeku kao nekoć nad betlehemskim poljanama... O divno dostojanstvo svećeničko, — kliče sveti Augustin. Riječ se utjelovljuje u vašim rukama kao nekoć pod Srcem Presv. Djevice Marije!

Kakva je misija Marijina? — Ona vodi brigu o Isusu, zapovijeda Mu kao Djetetu, pokazuje na Isusa i nastoji, da Ga svijet upozna. Slično čini i svećenik. On vodi brigu o Isusu u svetoj Hostiji. Bdije nad ljepotom Oltara i stetog hrama, i — o čuda — zapovijeda Isusu! Na želju svećenika Isus izlazi iz malog šatora — tabernakula, stoji na Oltaru, penje se na tron, ide u posjete, da

tješi bolesnike i da liječi grješnike, daje se za hranu vjernicima! Svećenik nastoji, da svijet upozna i uzljubi Krista kao svog najvećeg prijatelja!

Radi svega toga Majka se Kristova posebnom majčinskom ljubavlju brine za svećenike i pomaže ih posebnim nebeskim milostima, koje su im potrebne u njihovu radu. Pomaže ih **milostima žive i žarke vjere,** da mognu kako treba čuvati netaknut depositum fidei, i širiti pravu vjeru. Brine se, da na Kristovim svećenicima svijetli **krepost svete čistoće,** jer je za anđeosku službu potrebna i bijela anđeoska čistoća, kako bi se mogle nadvladati mnogovrsne zamke sotone, vjekovnog Božjeg neprijatelja. Potrebna im je čistoća na usnama, da dostojno mogu navješćivati riječ Božju. Čistoća ruku, koje se dotiču svetog Žrtvenika i neokaljanog žrtvenog Jaganjca. Čistoća srca, koje ima biti svaki dan živi tabernakul Božji. Čistoća misli, osjećaja i nakana, kao u Božjeg službenika.

Napokon je potrebno, da svećenik bude uvijek **i hrabar Kristov stjegonoša,** da neustrašivo žigoše svaku nesavjesnost i nemarnost kršćana. Da uvijek, bez kolebanja, mogne reći, poput svetog Ivana Krstitelja: **»Non licet!«**, te poput apostola, svojih predšasnika: **Non possumus!**

U toj teškoj i svetoj svećeničkoj službi, Marija Kristovim svećenicima pomaže šaljući im od Krista nebeske darove, da budu uvijek hrabri i puni pouzdanja u Krista, a nikad kukavice i izdajice! Ako treba štogod i pretrpjeti, primit će to rado poput apostola, koji »ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam **digni habiti** sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Dj. Ap 5, 41).

Majka Kristova ima velik udio u uspjesima svećeničke službe. Svaki svećenik zahvaljuje Majci Mariji i za sveto svećeničko zvanje i za sve uspjehe u teškoj svećeničkoj službi.

Zato nije čudo, da su svi dobri svećenici, od svetog Ivana apostola, pa do naših dana, gojili prema Presv. Djevici Mariji posebnu sinovsku pobožnost, punu žara i zahvalne ljubavi.

Neka naša Velika Gospa, Marija Isusova Majka, bude uvijek naša velika savjetnca, pomoćnica i tješiteljica u svim našim poduzećima za slavu Božju i spasenje svijeta. Nek nam briše i naše svećeničke suze kao i svom Sinu Isusu. Neka bude uvijek uz nas Velika Majka Crkve i Velika Majka našeg svećeništva! Sancta Maria, interveni pro clero!...

S franc. preveo Dr SREĆKO BOŠNJAK

NEŠTO O IMPROVIZACIJI U CRKVI

Ima dvije vrste improvizacija u crkvi. Jedna genijalna, stvaralačka i puna izražajnosti, a druga, koja više sliči na nehaj, nemar i neurednost, pa ostavlja mučan utisak. Mislim da je najzgodnije da opišem primjerak jedne i druge vrste.

Među one prve, lijepe, spada improvizacija sv. Franje Asiškog u kod Grecia. U svojoj neizmjernoj ljubavi prema Isusu, sveti je Franjo želio što zornije prikazati misterij božićne noći: skupljao je okolne pastire i životinje, a osam grlio i ljubio djetešca, kojeg je u duhu vidio. A sve što se čini iz ljubavi, to i djeluje.

tješi bolesnike i da liječi grješnike, daje se za hranu vjernicima! Svećenik nastoji, da svijet upozna i uzljubi Krista kao svog najvećeg prijatelja!

Radi svega toga Majka se Kristova posebnom majčinskom ljubavlju brine za svećenike i pomaže ih posebnim nebeskim milostima, koje su im potrebne u njihovu radu. Pomaže ih **milostima žive i žarke vjere,** da mognu kako treba čuvati netaknut depositum fidei, i širiti pravu vjeru. Brine se, da na Kristovim svećenicima svijetli **krepost svete čistoće,** jer je za anđeosku službu potrebna i bijela anđeoska čistoća, kako bi se mogle nadvladati mnogovrsne zamke sotone, vjekovnog Božjeg neprijatelja. Potrebna im je čistoća na usnama, da dostojno mogu navješćivati riječ Božju. Čistoća ruku, koje se dotiču svetog Žrtvenika i neokaljanog žrtvenog Jaganjca. Čistoća srca, koje ima biti svaki dan živi tabernakul Božji. Čistoća misli, osjećaja i nakana, kao u Božjeg službenika.

Napokon je potrebno, da svećenik bude uvijek i **hrabar Kristov stjegonoša,** da neustrašivo žigoše svaku nesavjesnost i nemarnost kršćana. Da uvijek, bez kolebanja, mogne reći, poput svetog Ivana Krstitelja: **»Non licet!«,** te poput apostola, svojih predšasnika: **Non possumus!**

U toj teškoj i svetoj svećeničkoj službi, Marija Kristovim svećenicima pomaže šaljući im od Krista nebeske darove, da budu uvijek hrabri i puni pouzdanja u Krista, a nikad kukavice i izdajice! Ako treba štogod i pretrpjeti, primit će to rado poput apostola, koji »ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam **digni habiti** sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Dj. Ap 5, 41).

Majka Kristova ima velik udio u uspjesima svećeničke službe. Svaki svećenik zahvaljuje Majci Mariji i za sveto svećeničko zvanje i za sve uspjehe u teškoj svećeničkoj službi.

Zato nije čudo, da su svi dobri svećenici, od svetog Ivana apostola, pa do naših dana, gojili prema Presv. Djevici Mariji posebnu sinovsku pobožnost, punu žara i zahvalne ljubavi.

Neka naša Velika Gospa, Marija Isusova Majka, bude uvijek naša velika savjetnca, pomoćnica i tješiteljica u svim našim poduzećima za slavu Božju i spasenje svijeta. Nek nam briše i naše svećeničke suze kao i svom Sinu Isusu. Neka bude uvijek uz nas Velika Majka Crkve i Velika Majka našeg svećeništva! Sancta Maria, interveni pro clero!...

S franc. preveo Dr SREĆKO BOŠNJAK

NEŠTO O IMPROVIZACIJI U CRKVI

Ima dvije vrste improvizacija u crkvi. Jedna genijalna, stvaralačka i puna izražajnosti, a druga, koja više sliči na nehaj, nemar i neurednost, pa ostavlja mučan utisak. Mislim da je najzgodnije da opišem primjerak jedne i druge vrste.

Među one prve, lijepe, spada improvizacija sv. Franje Asiškog u kod Grecia. U svojoj neizmjernoj ljubavi prema Isusu, sveti je Franjo želio što zornije prikazati misterij božićne noći: skupljao je okolne pastire i životinje, a osam grlio i ljubio djetešca, kojeg je u duhu vidio. A sve što se čini iz ljubavi, to i djeluje.

Znam jednu redovnicu koja je veoma željela postaviti »Betlem« a nije zato imala drugo osim kipa djeteta Isusa. Još je u kapelici bio kip Srca Isusova i sv. Josipa. Kip Marijin lijepo je obukla u platno i postavila kraj djeteta a svetog Josipa malo podalje a u naručaj dala kup sijena, pa je sve skupa djelovalo intimno, obiteljski i toplo.

I o Uskrsu često se događa, da se želi postaviti »Božji grob« a nema se čime, mada se nabavi nešto novo ili je prekasno ili nema sredstava. Jedan seoski župnik pomagao se ovako: Imao je u crkvi stojeći kip ranjenog Isusa. Taj je kip položio, tijelo omotao u platno koje je ukusno složio. Otvorene oči Isusove — pokrio je tijestom, koje je običnim vodenim bojama obojao, da boja bude slična boji kože. Postavio je tu mnogo cvijeća i koju svijetiljku i svi, naime vjernici bili su upravo dirnuti lijepim Božjim grobom.

Konačno još jedan slučaj: U jednoj crkvi u Bosni trebao se postaviti kip svetog Franje sa vukom i janjetom. Ali, uvidjelo se, da je boja kipa i boja stijene u crkvi veoma slična, pa se kip ne bi dovoljno istaknuo. Zato smo iza kipa improvizirali šumu pomoću odsječenih grana. To se je lijepo slagalo sa čitavom kompozicijom. Kasnije ta se improvizirana šuma nadomjestila solidnom zelenom pozadinom, ali za one dane postave improvizirana šuma dobro je došla.

Evo, to su nekoliko primjera stvaralačke improvizacije koja traje nekoliko dana i onda se skida. Ali ima i ona druga, gdje nadomjestak ostaje trajno i ostavlja loš utisak. Na primjer: Ne jedanput naišla sam u crkvama na improvizirani tron za izlaganje Presvetog Otajstva. Na svetohranište stavila se daščica, pa koja knjiga i možda još jedna daščica, sve skupa se pokrilo nekim ručnim radom i — tron bio gotov. No ne samo gotov za sada, nego za trajno i dugotrajno. Ovakova se improvizacija mora osuditi. I najsiromašnija crkvica će uvijek naći toliko sredstava da nabavi solidno drveno ili kameno podnožje, za izlaganje Presvetog. Isto tako nelijepo djeluje, kada se koji kip postavlja na postamenat napravljen od nekoliko letava i presvučen recimo, sa vrećom. I toga sam naišla u crkvama koje mogu nabaviti drveni ili kameni postament.

Također često se vidi, da uskrsna svijeća koja predočuje Krista na nekakvo skalupljeno podnožje.

Ostaju mi nezaboravne riječi biskupa Josipa Pavlišića, koji mi je jednom rekao, da je još kao dijete upravo trpio, kada je vidio, da se Uskrsna svijeća postavlja na kako je rekao, cjepanicu. Zato nije žalio ni truda ni troška, da za svoju crkvu u Ogulinu priskrbi monumentalan uskrsni svijećnjak iz bronce.

Znam da to nije mala briga, da u crkvi bude sve dostojno i solidno makar i skromno. Ali ako se to ne čini, onda je to svjedočanstvo mlakosti i nehaja. A u Otkrivenju piše: »Znam tvoja djela, da nijesi ni studen ni vruć! Ali jer si mlak i nijesi ni studen ni vruć, izbljuvat ću te iz usta svojih.«

MILA Vod

TEKSTOVNI NEDOSTACI MISNOG PRIRUČNIKA

»Čitajući Misni priručnik« članak od dr Bošnjaka u zadnjem broju SLUŽBE BOŽJE potakao me da iznesem neke nedostatke istoga Priručnika. Nisam te nedostatke primijetio u nekoj studioznosti nego u praktičnoj upotrebi. Mogu reći da to nisu samo moja zapažanja nego i mnogih, gotovo svih, svećenika koji su o Priručniku progovorili. Dr Bošnjak se osvrnuo na jezične izraze, ja se osvrćem na nedostatke rubrika i misnih tekstova.

1. RED SV. MISE. Priručnik je namijenjen svećenicima, pa zašto nema u njemu i rubrika, kao što su u KANONU (koji je naknadno izdan)? Navodim neke: OREMUS (POMOLIM SE) i ULAZNA PJESMA iza molitava pred oltarom; u ispovijedi da se udara u prsa kod riječi moj grijeh; Predpostaviti da to svećenik zna, nije opravdano, tu se ništa ne predpostavlja. Trebalo bi predpostaviti da zna i GOSPODIN S VAMA i POMOLIMO SE ispred molitve, pa je ipak stavljeno. Rubrike su mnogo izmijenjene, pa je još veća potreba da ih se unese. Izdanje cijeloga misala je neodgodivo, a u njemu treba i to provesti od početka do kraja kako su i do sada imali svi misali.
obredu bla

MOLITVA VJERNIKA ima zaziv »Bože, daj dažda...« U obredu blagoslova polja ima produžetak »u vremena potrebna«. Zar to nije bolje, vjernije našoj nakani i ljepše! Kad molimo za dažd (riječ je prestara), zašto ne i za vremena ugodna, lijepa, vedrinu? — »Da se dostojiš sve koji lutaju...« (IV dio Molitve vjernika) treba u dva zaziva, kako je učinjeno u litanijama iz kojih je uzet. — Na kraju Molitve vjernika ne treba (pogrešno je) POMOLIMO SE već samo Molitva.

Nema molitava za kađenje oltara, za prikazanje darova, za pranje ruku itd.

2. MISNI TEKSTOVI. Za Pepelnicu trebalo je staviti i blagoslov pepela (ako vjernici dođu oni se i pepeljaju, ako ne dođu šta će i misa hrvatski; vjernici su odlučujući faktor za mise na narodnom jeziku).

Nema misa: Cvjetne nedjelje, Večere Gospodnje, Uskrsnog bdjenja.

Ulazne, iza poslanice, prikazne i pričesne pjesme hvale za Uskrsni ponedjeljak (nisu od Uskrsa), za Duhovski ponedjeljak (nisu od Duhova), za Rođenje BD Marije (8. IX). U misu Presv. Srca Isusova trebalo je staviti i varijacije (radi prvih petaka, a to je češće nego ijedna nedjelja). Zašto nema molitava za II i III misu na Dušni dan, mise za zaručnike i Gospinih misa — općih (radi subota)?

3. POSLANICE I EVANĐELJA. Znam za našu bolest u toj stvari. Zar je ona riječ, jedna riječ, na kojoj se lingvisti razilaze važnija od svih drugih riječi koje se čitaju u nedjeljnim i blagdanskim poslanicama i evanđeljima? Misal bez poslanica i evanđelja! Ne znam, može li se to naći još negdje u kršćanskom svijetu.

4. PREDSLOVLJA. Izdavač Misnog priručnika štampao je naknadno i predslovlja na hrvatskom. Podjela je grozna, pravi kaos. Tek neka su stavljena u VLASTITA. Kao da Gospino, sv. Josipa

itd. nisu vlastita. Nije li jednostavniji raspored i njihov smještaj: Svečano pjevana predslovlja, jednostavno pjevana predslovlja i predslovlja bez pjevanja?

Moj Bisk. ordinarijat mi je naručio 4 komada Misnog priručnika i sad imam ništa (u usporedbi s onim što bi trebalo i kakvi moraju biti misali) lii gotovo ništa. Nisam li za ta 4 mogao imati 1 potpuni? Ni financijske mogućnosti ne dopuštaju nam ovakva eksperimentiranja. Nije li se moglo čekati još pola godine, pa početi s **pravim** misalom? Kada ćemo ga imati? Što Priručnik duže ostane u upotrebi, to sigurnije će postati dokumentom kulturno-vjerske sramote. Tko bi se usudio štampati bilo kakav misal osim potpunog, bio bi drski prevarant i treba ozbiljno sumnjati u njegovu plemenitu nakanu.

JURIĆ don Ante najmlađi

OSVRT NA ČLANAK »NAŠA VELIKA POTREBA I ZADATAK«

»Sl. B.« objavila je pod gornjim naslovom članak, koji me je potakao na razmišljanje. Radujući se nastojanju i ideji člankopisca, da se izda jedan tako praktičan molitvenik, slobodan sam u toj stvari iznijeti i nekoje svoje misli.

1. Format i uvez. Najavljeni format, mislim da bi bio veoma nepraktičan. Smatram, da je mnogo zgodniji format »Bogoslužja«, ali dakako, da bi uvez trebao biti bolji. Možda bi bio još najdoličniji format i uvez, kao što ga ima »Novi Zavjet«, štampan u Salzburgu.

2. Prije molitvenog djela, trebalo bi staviti jasnu opasku odprilike ovakova sadržaja: »Navode se mnoge molitve i obrasci, da vjernik prema svojoj uviđavnosti i raspoloženju duše, može izabrati ono što mu bolje odgovara.« — Mislim, da ovakva napomena ne bi bila suvišna. Potpisani je imao prilike više puta slušati pojedine redovnike, kako govore o pobožnosti svoga reda, pa se dobivalo dojam, kao da prava i najveća zapovijed Božja glasi: — Treba moliti krunicu, nositi škapular, obaviti prve petke i sl. Iako je sve spomenuto veoma lijepo, ipak treba poštivati slobodu vjernika u njihovu kontaktu s Bogom, pa im tu slobodu treba i molitvenik zagarantirati.

3. Svakako bi na zgodnom mjestu trebalo istaći, da je molitva i slušanje Božje riječi, odnosno čitanje sv. Pisma.

4. S tim u vezi, trebalo bi, da molitvenik sadrži barem koji psalam. Možda 50, u vezi sa pokajanjem kod ispovjedi, a možda i još koji, ako znamo, da je poklonstvena molitva najsavršenija (Ps. 8).

5. Sveta Misa. Mislim, da je najpraktičnije o sv. Misi pisao Parsch. Njegova podjela mise, meni izgleda najljepša: — a) Mi govorimo, a Bog sluša; b) Bog govori, a mi slušamo; c) Mi Bogu dajemo svoje darove; d) Bog naše darove pretvara u Tijelo i Krv svoga Sina; e) Bog nam daje nebeski Kruh.

6. Sv. Pričest. Za pripravu, najviše mi se sviđa opaska: — Traži se priprava: duše, tijela, razuma-srca. Kao zahvalu bilo bi vrijedno navesti opasku iz Parsch-a (barem njezin smisao): — Zahvala se sastoji ne toliko u molitvama, koliko u činima. Život mora biti

itd. nisu vlastita. Nije li jednostavniji raspored i njihov smještaj: Svečano pjevana predslovlja, jednostavno pjevana predslovlja i predslovlja bez pjevanja?

Moj Bisk. ordinarijat mi je naručio 4 komada Misnog priručnika i sad imam ništa (u usporedbi s onim što bi trebalo i kakvi moraju biti misali) lii gotovo ništa. Nisam li za ta 4 mogao imati 1 potpuni? Ni financijske mogućnosti ne dopuštaju nam ovakva eksperimentiranja. Nije li se moglo čekati još pola godine, pa početi s **pravim** misalom? Kada ćemo ga imati? Što Priručnik duže ostane u upotrebi, to sigurnije će postati dokumentom kulturno-vjerske sramote. Tko bi se usudio štampati bilo kakav misal osim potpunog, bio bi drski prevarant i treba ozbiljno sumnjati u njegovu plemenitu nakanu.

JURIĆ don Ante najmlađi

OSVRT NA ČLANAK »NAŠA VELIKA POTREBA I ZADATAK«

»Sl. B.« objavila je pod gornjim naslovom članak, koji me je potakao na razmišljanje. Radujući se nastojanju i ideji člankopisca, da se izda jedan tako praktičan molitvenik, slobodan sam u toj stvari iznijeti i nekoje svoje misli.

1. Format i uvez. Najavljeni format, mislim da bi bio veoma nepraktičan. Smatram, da je mnogo zgodniji format »Bogoslužja«, ali dakako, da bi uvez trebao biti bolji. Možda bi bio još najdoličniji format i uvez, **kao što ga ima »Novi Zavjet«, štampan u Salzburgu.**

2. Prije molitvenog djela, trebalo bi staviti jasnu opasku odprilike ovakova sadržaja: »Navode se mnoge molitve i obrasci, da vjernik prema svojoj uviđavnosti i raspoloženju duše, može izabrati ono što mu bolje odgovara.« — Mislim, da ovakva napomena ne bi bila suvišna. Potpisani je imao prilike više puta slušati pojedine redovnike, kako govore o pobožnosti svoga reda, pa se dobivalo dojam, kao da prava i najveća zapovijed Božja glasi: — Treba moliti krunicu, nositi škapular, obaviti prve petke i sl. Iako je sve spomenuto veoma lijepo, ipak treba poštivati slobodu vjernika u njihovu kontaktu s Bogom, pa im tu slobodu treba i molitvenik zagarantirati.

3. Svakako bi na zgodnom mjestu trebalo istaći, da je molitva i slušanje Božje riječi, odnosno čitanje sv. Pisma.

4. S tim u vezi, trebalo bi, da molitvenik sadrži barem koji psalam. Možda 50, u vezi sa pokajanjem kod ispovjedi, a možda i još koji, ako znamo, da je poklonstvena molitva najsavršenija (Ps. 8).

5. Sveta Misa. Mislim, da je najpraktičnije o sv. Misi pisao Parsch. Njegova podjela mise, meni izgleda najljepša: — a) Mi govorimo, a Bog sluša; b) Bog govori, a mi slušamo; c) Mi Bogu dajemo svoje darove; d) Bog naše darove pretvara u Tijelo i Krv svoga Sina; e) Bog nam daje nebeski Kruh.

6. Sv. Pričest. Za pripravu, najviše mi se sviđa opaska: — Traži se priprava: duše, tijela, razuma-srca. Kao zahvalu bilo bi vrijedno navesti opasku iz Parsch-a (barem njezin smisao): — Zahvala se sastoji ne toliko u molitvama, koliko u činima. Život mora biti

najbolja zahvala za božanski Kruh, koji smo primili. Život sa njegovim radom, borbama, bolima i ljubavi. — I druga njegova opaska je vrijedna (govori o agapama): — »Kršćani su okruživali Euharistiju djelima ljubavi prema bližnjemu. Mi ju okružujemo molitvom, ali možemo nešto naučiti i od njih: najbolja priprava i zahvala za misu jest izvršivanje ljubavi prema bližnjemu.«

7. Obzirom na to od novoga molitvenika se očekuje, da jasnije no dosadašnji istakne misao, da smo mi svi kršćani jedna Božja obitelj, kako to tako lijepo ističe postkoncilska molitva vjernih. I uza svoje slabosti mi smo u društvu sa anđelima i svetima u nebu. I smrt tu ne čini toliku promjenu, koliko grijeh (prema Plus-u). Kao akcenat na ovo mislim, da bi najljepše došle izjave i citati malih ljudi — »pučana« — a ne citati genija, kako je to prvobitno zamišljeno. Na ovako lijepe izjave moglo se lako naići u »Glasu Koncila« iz korespondencije mladih. Trebalo se o tome unaprijed voditi računa. Mislim, da bi ti citati »pučana«, lakše istakli veliku istinu, da za Boga nitko nije nevažan, te da svaki krštenik treba dat svoj udio u izgradnji Mističnog Tijela.

8. Sveta ispovjed: Općenito se može zamjeriti dosadašnjim molitvenicima, da olako prelaze u ispitu savjesti preko grijeha propusta. Baš ovi grijesi mogu biti i te koliko strašni, i što je najgore, njihove posljedice ne osjete se odmah nego kasnije, te ne uznemiruju savjest. Donekle isto bi se moglo reći i o grijesima iz neznanja (dakako griješnoga), te također socijalni značaj naših čina. Kao na primjer Iv. Krizostom, optužuje posjetioce nepristojnih predstava, da su oni prvotni krivci, jer svojim prisustvom odobravaju i omogućavaju grijehe glumaca. — Koliko toga — a na koji način — trebalo bi reći našim vjernicima o njihovoj odgovornosti, što potpomažu kojekakvu štampu umjesto katoličke, što ni u najboljim župama se ne bojkotiraju zli filmovi i tomu slično.

Ako bi spomenuti molitvenik u prvom redu imao u vidu mlade muževe i mladiće, bilo bi uputno sastaviti i donijeti, ispit savjesti baš za njih, kao što je jednom zgodom »Iz života« bio donio za djevojke.

9. Krv Isusova. Člankopisac navodi različite litanije, koje bi sadržavao molitvenik. Ipak u tom navođenju (koje ne mora biti konačno), nisu spomenute litanije Krvi Isusove. Mislim, da bi baš ovoj pobožnosti trebalo dati odgovarajuće mjesto. Sigurno, sve što je povezano sa osobom Bož. Spasitelja je sveto, ali bez sumnje da je to na posebni način njegova Krv, kao cijena našega spasenja. (Prema mnom je baš knjiga: A. Piolanti »Il Soprannaturale« — Marietti 1960, koja tako lijepo i uvjerljivo govori o tome: str. 108. sl.)

10. U Marijanskoj pobožnosti mislim da bi trebalo staviti naglasak na njezino Božansko Materinstvo. S time, dakako treba povezati i njezino duhovno materinstvo sviju otkupljenih, a tek onda navesti koji drugi oblik te pobožnosti. Bez sumnje, da se nije uvijek poštivao ovaj redoslijed, pa je nastalo toliko titula, koje nekada samo zasjene pravu pobožnost. Da ne duljim, koji put, nažalost, za dva Gospina titula zna se čuti: To su sigurno dvije sestre (Gospa od X i Gospa od Y). Ovako izlazi iz dogmatske nauke, pa bismo to morali poštivati i u praksi, jer dogmatika i pastoral i liturgika mora biti jedna cjelina.

Potpisani je nedavno bio u Zürichu. U svakoj crkvi vidio sam kip Žalosne Gospe. Na jedno sam mjesto još vidio Gospu sa Isusom u naručaju, a tolike titule, kako kod nas, nisam vidio. Ja ne želim nikoga docirati, ali sam dobio dojam, da je pobožnost u tom obliku bliža dogmi i da to ne može prouzrokovati zbrku u shvaćanju vjernika. Daleko od mene, da bih ja i pomislio ukinuti bilo koji titulu, što ga je kršćanska pobožnost dala Gospi, ali mislim, ovo: — Ako je taj molitvenik namijenjen zrelim ljudima na ovo bi trebalo staviti naglasak.

11. Mislim, da bi novi molitvenik trebao svakako istaći, da znak svetoga Križa treba resiti kršćansku kuću. Toliko puta imamo prilike vidjeti u našim kućama toliko svetih slika, a među njima, možda u kakvom kutu, mali križ. I to pomalo dovodi do zbrke u shvaćanju nedovoljno poučenih vjernika. Po mojem mišljenju dobro bi bilo da se za križ otprilike napiše ovako: — Znak našega otkupljenja. Trebao bi biti u svakoj kršćanskoj kući na vidnom mjestu. Treba biti na grobu kršćanina. Dobro bi bilo, kad bi vjernik nosio i sa sobom taj znak, kao na primjer u obliku, kako je svojevremeno savjetovao »Gl. Koncila« — SOS — »Ja sam katolik. U slučaju nesreće pozovite mi svećenika.« — Ako bi bila slika svetoga Križa u molitveniku, dobro bi bilo, da ispod iste bude kratko djelo pokajanja, što sam imao prilike viditi na nekim brošurama: »Raspeti moj Isuse, iz ljubavi prema tebi, kajem se za sve svoje grijehe.«

12. Predviđene su i nekoje pjesme. I to je dobro. Mislim, da bi kod izbora istih, trebalo u prvom redu voditi računa o tome, koliko izražavaju koju dogmatsku istinu. Mi se toliko puta žalimo na neznanje naših vjernika, pogotovo prema Pres. Euharistiji, a imamo tako lijepu pjesmu, koja sadrži u sebi čitavu nauku o ovom Sakramentu. To je: »Lauda Sion«. Nažalost se ta pjesma u tolikim crkvama pjeva samo jednom godišnje, pa nije ni čudo, da vjernici tada ne znaju, što sve ona sadržava. Isto bi se moglo reći i o »Veni Creator«. A nisu to jedine tako dragocjene pjesme za vjersku pouku, a ni jedine zaboravljene. Nasuprot ovomu znamo, da koji put »pjeva čitava crkva«, a ili pjeva herezu, ili »ne zna što pjeva«.

Zaključak:

Potaknut spomenutim člankom iznio sam svoje mišljenje u nadi, da će pomoći sastavljaču spomenutoga molitvenika. Smatrao sam to svojom dužnošću, jer mislim, da je novi molitvenik, naša zajednička potreba, pa da traži i zajedničku suradnju.

Don ANTE SKRAČIĆ

O DUHOVNIŠKEM DNEVU

Zadnja leta se po katoliškem svetu vedno bolj uveljavlja ideja o posebnem duhovniškem dnevu, ki naj bi ga duhovniki proslavili kolikor se da slovesno in v skupnosti z sobrati. Tu pride o poštev vsaj dekanijska duhovščina. Obhajanje tega dneva pa naj ne bi imelo toliko zabaven in prijateljski značaj, ampak naj bi se usmerilo predvsem v duhovno obnovo duhovnikov. Zato naj bi bilo to praznovanje obenem tudi nekakšna duhovna obnova. Za to bi bil potreben poseben voditelj, morda kak redovnik ali duhovnik iz druge dekanije. Sedaj ko je dovoljena koncelebracija, bi se lahko to praznovanje še prav posebej slovesno obhajalo tudi v navzočnosti vernikov, vsaj pri sveti maši in po možnosti vsako leto v drugi župniji, ali na sam praznik Srca Jezusovega ali nekje časovno v bližini. Razlogov za to je več in vsi so tehtni, najbolj tehten pa je gotovo ta: Gospod Jezus je v svoje ljubeže Srce še prav posebej vklenil duhovnike, saj ga le-ti zastopajo na zemlji. Od nekdaj se je že povdarjalo, da je »sacerdos alter Christus«. In če je to res, potem nam morajo iti besede sv. Leona Velikega še bolj k srcu: »Agnosce, christiane, dignitatem tuam.« Da, agnosce, sacerdos, dignitatem tuam! Zakaj to tako lahko in tako hitro pozabljamo? Morda je le preveč varljiva vaba, ki nam veleva, da se je treba ljudem prilagoditi, da jih nase navežeš. Ali ni to le preveč tvegano početje? Prisostvoval sem pogrebu zelo strogega župnika. Vsi sosedje so se strinjali, da je prestrog. Toda ob odprtem grobu sem videl mnoge farane jokati. To spoznanje me je naravnost pretreslo. Vem, da sem nekaj podobnega videl le ob grobu duhovnika, ki je v svojem življenju mnogo dobrega stvoril ljudem, ker je bil izurjen v zdravilstvu. Naš ljudski pregovor pravi: »Po duhovniku vera gor, po duhovniku vera dol«. Da se bomo prav razumeli. Ne gre, da bi drug drugega kritizirali ali opozarjali, ampak gre za pošten obračun s samim seboj. Kaj je prav in kaj ni prav, sam ugotôvi. Seveda tega ni dovolj samo ugotoviti, kajti to je šele pol uspeha, potrebna je močna, vztrajna volja za realizacijo teh spoznanj. Z močno, neuklonljivo voljo naj vsak sam prelista kjigo svojega življenja in naj v njej popravi, kar se popraviti da.

Predleti je bilo kot zmeren program takega praznovanja predloženo:

1. Ves mesec junij naj bi brali duhovno branje o duhovništvu, o tem potem premišljevali in proučevali lastno življenje. Obenem naj bi v tem mesecu prebrali obred mašniškega posvečenja.

2. Skrbno opravimo ta mesec duhovno obnovo in naredimo predvsem trdni sklep, da bomo vredno opravljali svoj poklic, spominjajoč se vodila: Sacerdotium in seipsis honorare.

3. Opravimo dolgo spoved, in opravimo posvetitev Srcu Jezusovem.

4. Darujno, če je le mogoče, intentione primaria, na sam praznik sv. mašo za lastno in svojih sobratov posvečenje.

5. Opravi naj se skupna, jadva adoracija, kjer je to le mogoče; k tej adoraciji naj se zberejo vsi duhovniki, ponižno naj se zahvalijo Gospodu in mu obljubijo, da mu bodo bolj zvesto služili ter še bolj vestno izpolnjevali svoje obveznosti, ki izvirajo iz mašniškega posvečenja.

Vse to ni nepomembno, kajti s svojim življenjem delamo ne samo zase, ampak tudi za mnoge druge. Če pa slepec slepca vodi? Kristus je dejal, da bosta oba v jamo padla. Ta prilika o slepcih mora v nas vzbuditi prav akutne asociacije na naše duhovniško življenje. Poskusimo danes kaj takega. Z dobrohotno besedo.

Voditelji smo. Mnogi se nas drže, pa čeravno niso vedno slepci, a bojijo se, da bi duhovno oslepeli. Zato nam verujejo in so odvisni od nas. Odgovorni smo zanje. Naša avtoriteta lahko postane zanje usodna, njihove tragedije pa bodo postale naše tragedije. Prav iz tega razloga, ne samo zaradi odpovedi, postane duhovnikovo življenje težko. V Bernanosovem »Dnevniku vaškega župnika« je ta duhovniška tragedija še prav posebej podčrtana.

Voditelji smo. Pa tudi nas drugi vodijo. Tega nikoli ne smemo prezreti. Tudi mi imamo svoje majhne in velike avtoritete: prijatelje, znance, predstojnike, duhovne voditelje in enako misleče. A gorje ti, če si ne izbereš prave. Šel boš za njimi slepo, v zaupanju, a boš bridko razočaran. Preveri, ali si ti izbral prave avtoritete, katerim lahko zaupaš?

Farizeji so bili po Kristusovih besedah slepi voditelji. V dveh stvareh se je zlasti kazala njihova slepota. Ker so z zgledom rušili to, kar so z usti gradili. Človeku pa je dejanje in zgled bližnji kakor beseda. Druga slepota: v božje ideje so vnašali svoje, božjo modrost so hoteli nadomestiti s svojo. Zato so ostali zunaj božjega kraljestva. In tako vsi, ki so njim podobni. Tako slepota se namreč najde tudi med novozaveznimi voditelji. Včasih je reprezentiranje našega krščanstva napačno, zato ljudi odbija, druge pa tak zgled samo potrjuje v napačni krščanski praksi. Na ta način tudi voditelji ustvarjajo slabokrvne kristjane okrog sebe. Lahko bi jim rekli polovični kristjani, zakaj njih srce je vedno razdeljeno. Njih daritev ni nikoli cela in zato so tudi njihova dela tako medla. O Bog, ali sem tudi jaz kriv? Danes tega še ne vem, jutri pa bom morda zvedel!

Tudi mi smo včasih slepi voditelji. Prehitro nas prevzame vsaka novost. Mora pa je pogubna! Pretehtaj, premisli! Odgovoren si! Včasih pa se krčevito držimo starih oblik, kakor da so božje. Pa niso! Tvoje delo, torej, duhovnik, ni lahko. Vedno bolj uvidiš, kako si sam nezadosten. Potrebuješ podpore drugih: plemenitih sobratov in vernikov, svetih duš, trpečih kristjanov, potrebuješ podporo nedolžnih. Zlasti pa potrebuješ njega, ki je dejal: »Brez mene ne morete ničesar stvoriti«. Ali se z njim posvetuješ. Ob tihih večerih pred tabernakljem, v svoji delovni sobi? Te ure so morda bolj primerne kot jutanje, ker je duh v polnem razmahu od opravljenega dnevnega dela. Izberi za to uro, ko bo svoje duhovno delo najbolj intenzivno. Ne bo ti nikoli žal.

VILKO ŠOLINC

LITURGIJA V SLOVENIJI

Slovenski medškofijski liturgični svet (SMLS) je na svoji zadnji seji 19. oktobra v Ljubljani razpravljal zlasti o organiziranju bodočega dela za prevajanje liturgičnih tekstov. Bliža se namreč čas, ko bodo objavljeni prvi dokončno reformirani obredi, katere bo treba prevesti, ali morda tudi prilagoditi za liturgijo v Sloveniji. Zato

Vse to ni nepomembno, kajti s svojim življenjem delamo ne samo zase, ampak tudi za mnoge druge. Če pa slepec slepca vodi? Kristus je dejal, da bosta oba v jamo padla. Ta prilika o slepcih mora v nas vzbuditi prav akutne asociacije na naše duhovniško življenje. Poskusimo danes kaj takega. Z dobrohotno besedo.

Voditelji smo. Mnogi se nas drže, pa čeravno niso vedno slepci, a bojijo se, da bi duhovno oslepeli. Zato nam verujejo in so odvisni od nas. Odgovorni smo zanje. Naša avtoriteta lahko postane zanje usodna, njihove tragedije pa bodo postale naše tragedije. Prav iz tega razloga, ne samo zaradi odpovedi, postane duhovnikovo življenje težko. V Bernanosovem »Dnevniku vaškega župnika« je ta duhovniška tragedija še prav posebej podčrtana.

Voditelji smo. Pa tudi nas drugi vodijo. Tega nikoli ne smemo prezreti. Tudi mi imamo svoje majhne in velike avtoritete: prijatelje, znance, predstojnike, duhovne voditelje in enako misleče. A gorje ti, če si ne izbereš prave. Šel boš za njimi slepo, v zaupanju, a boš bridko razočaran. Preveri, ali si ti izbral prave avtoritete, katerim lahko zaupaš?

Farizeji so bili po Kristusovih besedah slepi voditelji. V dveh stvareh se je zlasti kazala njihova slepota. Ker so z zgledom rušili to, kar so z usti gradili. Človeku pa je dejanje in zgled bližnji kakor beseda. Druga slepota: v božje ideje so vnašali svoje, božjo modrost so hoteli nadomestiti s svojo. Zato so ostali zunaj božjega kraljestva. In tako vsi, ki so njim podobni. Tako slepota se namreč najde tudi med novozaveznimi voditelji. Včasih je reprezentiranje našega krščanstva napačno, zato ljudi odbija, druge pa tak zgled samo potrjuje v napačni krščanski praksi. Na ta način tudi voditelji ustvarjajo slabokrvne kristjane okrog sebe. Lahko bi jim rekli polovični kristjani, zakaj njih srce je vedno razdeljeno. Njih daritev ni nikoli cela in zato so tudi njihova dela tako medla. O Bog, ali sem tudi jaz kriv? Danes tega še ne vem, jutri pa bom morda zvedel!

Tudi mi smo včasih slepi voditelji. Prehitro nas prevzame vsaka novost. Mora pa je pogubna! Pretehtaj, premisli! Odgovoren si! Včasih pa se krčevito držimo starih oblik, kakor da so božje. Pa niso! Tvoje delo, torej, duhovnik, ni lahko. Vedno bolj uvidiš, kako si sam nezadosten. Potrebuješ podpore drugih: plemenitih sobratov in vernikov, svetih duš, trpečih kristjanov, potrebuješ podporo nedolžnih. Zlasti pa potrebuješ njega, ki je dejal: »Brez mene ne morete ničesar stvoriti«. Ali se z njim posvetuješ. Ob tihih večerih pred tabernakljem, v svoji delovni sobi? Te ure so morda bolj primerne kot jutanje, ker je duh v polnem razmahu od opravljenega dnevnega dela. Izberi za to uro, ko bo svoje duhovno delo najbolj intenzivno. Ne bo ti nikoli žal.

VILKO ŠOLINC

LITURGIJA V SLOVENIJI

Slovenski medškofijski liturgični svet (SMLS) je na svoji zadnji seji 19. oktobra v Ljubljani razpravljal zlasti o organiziranju bodočega dela za prevajanje liturgičnih tekstov. Bliža se namreč čas, ko bodo objavljeni prvi dokončno reformirani obredi, katere bo treba prevesti, ali morda tudi prilagoditi za liturgijo v Sloveniji. Zato

je SMLS predlagal škofom člane prevajalskega »zbora«. Po mnenju strokovnjakov in v skladu z navodili Instrukcije z dne 26. sept. 1964, naj bi ta »zbor« sestavljali prevajalci pa tudi svetovalci, ki bodo pregledali prevode, če ustrezajo z bibličnega, liturgičnega, jezikovnega in glasbenega stališča (prim. št. 40 instrukcije).

Najbolj nujno se SMLS zdi prevesti vsaj najpotrebnejše psalme, čeprav je začasno za liturgično uporabo odobren tudi obstoječi prevod psalterija. Tudi nedeljska in prazniška berila je že mogoče začeti prevajati, saj bodo tudi v obnovljenem misalu večinoma ostala. Isto velja za hvalospeve in večji del mašnih prošenj (oracij).

Na seji je bilo z veseljem ugotovljeno, da po cerkvah radi uporabljajo zadnjo izdajo prevoda rimskega misala ter »Red sv. maše«, ki je izšel spomladi kot mašnikova knjiga. Zastopnik tržaške škofije pa je povedal, da so v 4. izdaji knjižice »Naša daritev« Slovenci v zamejstvu natisnili tudi spremenljive mašne speve za vse nedelje in praznike, ter morejo vsi verniki sodelovati pri petju ali recitiranju ne le stalnih, ampak tudi spremenljivih mašnih spevov.

Bogoslužje božje besede kot češčenje sv. Rešnjega telesa je treba poživiti z novo izdajo »Molitvene ure za duhovniške poklice«, ki je že napovedana, pa bodo med molitev in petje vpletena tudi primerna svetopisemska berila.

MARIJAN SMOLIK

MISLI O NOŠI KOLARJA

Vem, da sem načel vprašanje, ki bi utegnilo celo razburiti tega ali onega, ker danes je na splošno znano, da smo glede kolarja duhovniki različnega mnenja. Eni so za nošo kolarja, drugi pa proti. Mislim namreč na nošo kolarja izven duhovniških opravil. Menim na, da ne bo odveč, če se bomo malo pomudili pri tem vprašanju, ki zadeva pastoralno področje Cerkve.

Ker sem se opredelil za nošo kolarja, želim nakazati razloge, ki so me k temu pripeljali. Znan je pregovor, da obleka ne dela redovnika, in ta je povsem na mestu, toda kdor pozna redovniško življenje, ve, da redovna obleka igra važno vlogo v življenju redovnikov. Tudi duhovnik tu ne more biti izjema, zakaj tudi on je vzet iz sveta, da bo na poseben način služil Bogu, sicer pa lahko služi Bogu v slehernem stanu. Pri nas se je duhovščina precej navadila v medvojinih in povojnih letih hoditi kar v civilni obleki brez kolarja. Za tako obnašanje so bili tudi tehtni razlogi, toda danes jih že zdavnaj ni več. Tudi je res, da v nekaterih primerih civilna obleka mnogo bolj ustreza, npr. v gorah in mislim, da je tu opravičeno hoditi brez kolarja. Nekaj podobnega se lahko zagovarja tudi za obmorska letovišča. Toda vse preveč je sedaj med nami te prakse, tako da se že zdi, ko greš po svetu, da duhovnikov sploh ni več. Tudi med verniki, zlasti med tistimi, ki bolj poredko hodijo v cerkvi, se ta zavest vedno bolj krepko utrjuje. Cerkev je v svojih predpisih res dostikrat velikodušna in širokogrudna, a duhovniki se ne bi smeli tega vedno posluževati z vso natančnosto. Seveda to vprašanje ni izmed glavnih v duhovniškem življenju, tudi ne bomo našli dosti vernikov, ki bi duhovnike zaradi take noše obsojali, pa

je SMLS predlagal škofom člane prevajalskega »zbora«. Po mnenju strokovnjakov in v skladu z navodili Instrukcije z dne 26. sept. 1964, naj bi ta »zbor« sestavljali prevajalci pa tudi svetovalci, ki bodo pregledali prevode, če ustrezajo z bibličnega, liturgičnega, jezikovnega in glasbenega stališča (prim. št. 40 instrukcije).

Najbolj nujno se SMLS zdi prevesti vsaj najpotrebnejše psalme, čeprav je začasno za liturgično uporabo odobren tudi obstoječi prevod psalterija. Tudi nedeljska in prazniška berila je že mogoče začeti prevajati, saj bodo tudi v obnovljenem misalu večinoma ostala. Isto velja za hvalospeve in večji del mašnih prošenj (oracij).

Na seji je bilo z veseljem ugotovljeno, da po cerkvah radi uporabljajo zadnjo izdajo prevoda rimskega misala ter »Red sv. maše«, ki je izšel spomladi kot mašnikova knjiga. Zastopnik tržaške škofije pa je povedal, da so v 4. izdaji knjižice »Naša daritev« Slovenci v zamejstvu natisnili tudi spremenljive mašne speve za vse nedelje in praznike, ter morejo vsi verniki sodelovati pri petju ali recitiranju ne le stalnih, ampak tudi spremenljivih mašnih spevov.

Bogoslužje božje besede kot češčenje sv. Rešnjega telesa je treba poživiti z novo izdajo »Molitvene ure za duhovniške poklice«, ki je že napovedana, pa bodo med molitev in petje vpletena tudi primerna svetopisemska berila.

MARIJAN SMOLIK

MISLI O NOŠI KOLARJA

Vem, da sem načel vprašanje, ki bi utegnilo celo razburiti tega ali onega, ker danes je na splošno znano, da smo glede kolarja duhovniki različnega mnenja. Eni so za nošo kolarja, drugi pa proti. Mislim namreč na nošo kolarja izven duhovniških opravil. Menim na, da ne bo odveč, če se bomo malo pomudili pri tem vprašanju, ki zadeva pastoralno področje Cerkve.

Ker sem se opredelil za nošo kolarja, želim nakazati razloge, ki so me k temu pripeljali. Znan je pregovor, da obleka ne dela redovnika, in ta je povsem na mestu, toda kdor pozna redovniško življenje, ve, da redovna obleka igra važno vlogo v življenju redovnikov. Tudi duhovnik tu ne more biti izjema, zakaj tudi on je vzet iz sveta, da bo na poseben način služil Bogu, sicer pa lahko služi Bogu v slehernem stanu. Pri nas se je duhovščina precej navadila v medvojinih in povojnih letih hoditi kar v civilni obleki in brez kolarja. Za tako obnašanje so bili tudi tehtni razlogi, toda danes jih že zdavnaj ni več. Tudi je res, da v nekaterih primerih civilna obleka mnogo bolj ustreza, npr. v gorah in mislim, da je tu opravičeno hoditi brez kolarja. Nekaj podobnega se lahko zagovarja tudi za obmorska letovišča. Toda vse preveč je sedaj med nami te prakse, tako da se že zdi, ko greš po svetu, da duhovnikov sploh ni več. Tudi med verniki, zlasti med tistimi, ki bolj poredko hodijo v cerkvi, se ta zavest vedno bolj krepko utrjuje. Cerkev je v svojih predpisih res dostikrat velikodušna in širokogrudna, a duhovniki se ne bi smeli tega vedno posluževati z vso natančnosto. Seveda to vprašanje ni izmed glavnih v duhovniškem življenju, tudi ne bomo našli dosti vernikov, ki bi duhovnike zaradi take noše obsojali, pa

vendar se mi zdi, da vse to gre nekam predaleč. Duhovnik je vendarle posvečena oseba in to posvečenje mora priti na neki način na dan. Duhovnik mora tudi na viden način predstavljati svoj stan, zakaj to, da je duhovniški stan nekaj posebnega, ne bo noben zgodovinski razvoj izbrisal. Zato je za duhovnika tudi primerna obleka opravičena. Pravijo, da ni nujno, da duhovnik vedno nastopa kot duhovnik. To je resnica, toda duhovnik je vedno duhovnik, in tega se mora nujno zavedati. Obleka ali vsaj kolar mu bo v tem kar dobra opora. Seveda je treba paziti, da bo ta noša kolarja združena tudi z estetskim čutom, da ne bo dukovnik morda zaradi svoje zanikrnosti odbijajoč v družbi ljudi. Prav je, da se sklicujemo na kreposti, toda tudi obleka ni kar tako brez pomena. Namesto kolarja bom rad prevzel katerokoli drugo znamenje, toda dokler ga Cerkev ne predpiše, se bom le držal še kolarja. V tem oziru je pravoslavna duhovščina mnogo bolj dosledna, saj večina od njih potuje in hodi okrog le v talarju. Morda bi nam lahko bili pravoslavni sobratje v tem majno v zgled in opomin.

Glavni razlog, ki govori o prid noše kolarje ja pa ta, da je duhovnik v kolarju vedno tiha pridiga za svoje okolje, pa naj se tega zaveda ali ne. Id morda je ta njegova tiha pridiga bolj uspešna kot pa tista izgovorjena na prižnici! Vedno sem potoval v kolarju. Nikoli nisem doživel kaj hujšega, kar bi se mi morda pripetilo zaradi noše kolarja. Ravno nasprotno: v vlakih in avtobusih sem na veliko presenečenje dobil večkrat prostor, ko je bilo vse napolnjeno. To sem izrecno pripisal noši kolarja.

Lahko bi navedel še druge razloge, pa tega ne maram, ker ne želim iz tega skromnega prispevka narediti celo apologijo na temo: Noša kolarja. Toda ne smemo pozabiti: Živimo v svetu, ki je poln reklam in oglasov, poln plakatov. Zakaj ne bi tudi mi duhovniki postali živi oglasi Gospodarja, kateremu zvesto služimo? Ali niso za to tudi kolarji prav primeren način? Sicer se pa za to novodobni način evangelizacije zavzema že cela vrsta odličnih teologov in govornikov. Tudi v modernem svetu ne smemo izgubiti iniciative in zato bodmo majhno manj sramežljivi, ko se gibljemo v modernem svetu. Kot duhovniki nimamo kaj zgubiti — lahko pa pridobimo in osvojimo ves svet.

VILKO ŠOLINC

OB »MISLIH O KOLARJU«

Clanek o nošnji kolarja je bil najbrž napisan z željo, da bi sprožil debato. V literaturi o duhovništvu, kakršne je po svetu veliko, se zlasti po zadnji vojni vse bolj množe knjige, ki opozarjajo, da ni mogoče o duhovniku pisati danes tako, kot so pisali pred desetletji ali celo v 17. in 18. stoletju. Za nami je tudi koncil, ki v odloku o življenju in službi duhovnikov zahteva prenovitev našega gledanja na duhovništvo.

Že s samo razvrstitvijo poglavij o duhovniških opravilih (čl. 4, 5 in 6), ko je na prvem mestu oznanjevanje božje besede, na drugem delitev zakramentov in evharistija, na tretjem pa vodstvo božjega ljudstva, je nakazana sprememba poudarka, saj so doslej po objektivni vrednosti stavili na prvo mesto evharistijo in češčenje Boga.

vendar se mi zdi, da vse to gre nekam predaleč. Duhovnik je vendarle posvečena oseba in to posvečenje mora priti na neki način na dan. Duhovnik mora tudi na viden način predstavljati svoj stan, zakaj to, da je duhovniški stan nekaj posebnega, ne bo noben zgodovinski razvoj izbrisal. Zato je za duhovnika tudi primerna obleka opravičena. Pravijo, da ni nujno, da duhovnik vedno nastopa kot duhovnik. To je resnica, toda duhovnik je vedno duhovnik, in tega se mora nujno zavedati. Obleka ali vsaj kolar mu bo v tem kar dobra opora. Seveda je treba paziti, da bo ta noša kolarja združena tudi z estetskim čutom, da ne bo dukovnik morda zaradi svoje zanikrnosti odbijajoč v družbi ljudi. Prav je, da se sklicujemo na kreposti, toda tudi obleka ni kar tako brez pomena. Namesto kolarja bom rad prevzel katerokoli drugo znamenje, toda dokler ga Cerkev ne predpiše, se bom le držal še kolarja. V tem oziru je pravoslavna duhovščina mnogo bolj dosledna, saj večina od njih potuje in hodi okrog le v talarju. Morda bi nam lahko bili pravoslavni sobratje v tem majno v zgled in opomin.

Glavni razlog, ki govori o prid noše kolarje ja pa ta, da je duhovnik v kolarju vedno tiha pridiga za svoje okolje, pa naj se tega zaveda ali ne. Id morda je ta njegova tiha pridiga bolj uspešna kot pa tista izgovorjena na prižnici! Vedno sem potoval v kolarju. Nikoli nisem doživel kaj hujšega, kar bi se mi morda pripetilo zaradi noše kolarja. Ravno nasprotno: v vlakih in avtobusih sem na veliko presenečenje dobil večkrat prostor, ko je bilo vse napolnjeno. To sem izrecno pripisal noši kolarja.

Lahko bi navedel še druge razloge, pa tega ne maram, ker ne želim iz tega skromnega prispevka narediti celo apologijo na temo: Noša kolarja. Toda ne smemo pozabiti: Živimo v svetu, ki je poln reklam in oglasov, poln plakatov. Zakaj ne bi tudi mi duhovniki postali živi oglasi Gospodarja, kateremu zvesto služimo? Ali niso za to tudi kolarji prav primeren način? Sicer se pa za to novodobni način evangelizacije zavzema že cela vrsta odličnih teologov in govornikov. Tudi v modernem svetu ne smemo izgubiti iniciative in zato bodmo majhno manj sramežljivi, ko se gibljemo v modernem svetu. Kot duhovniki nimamo kaj zgubiti — lahko pa pridobimo in osvojimo ves svet.

VILKO ŠOLINC

OB »MISLIH O KOLARJU«

Clanek o nošnji kolarja je bil najbrž napisan z željo, da bi sprožil debato. V literaturi o duhovništvu, kakršne je po svetu veliko, se zlasti po zadnji vojni vse bolj množe knjige, ki opozarjajo, da ni mogoče o duhovniku pisati danes tako, kot so pisali pred desetletji ali celo v 17. in 18. stoletju. Za nami je tudi koncil, ki v odloku o življenju in službi duhovnikov zahteva prenovitev našega gledanja na duhovništvo.

Že s samo razvrstitvijo poglavij o duhovniških opravilih (čl. 4, 5 in 6), ko je na prvem mestu oznanjevanje božje besede, na drugem delitev zakramentov in evharistija, na tretjem pa vodstvo božjega ljudstva, je nakazana sprememba poudarka, saj so doslej po objektivni vrednosti stavili na prvo mesto evharistijo in češčenje Boga.

Ni dvoma, da je mogoče dobro zagovarjati zahtevo, naj bo duhovnik čim bolj blizu tistim, ki jim oznanja božjo besedo. Avtorji opozarjajo na zgled sv. Pavla, ki je bil z vsem svojim življenjem blizu ljudem, h katerim ga je Kristus poslal, »da bi vse pridobil za Kristusa« (navaja R. Salaün v knjigi »Qu'est-ce qu'un prêtre?« Paris 1965, 35). V prvih stoletjih ni bilo razlike med laiki in duhovniki niti pri bogoslužnih opravilih, toliko manj v običajnem življenju in na cesti.

Papež Celestin I. je pred 1500 leti pisal škofom v Galiji, ko je zvedel, da nekateri hočejo s posebno vrsto obleke ljudem pokazati svoje notranje krepostno življenje: »Od ljudstva ali od drugih nas mora razlikovati naš nauk (znanje), ne pa obleka; obnašanje, ne pa oblačenje; čista vest, ne pa obredi. Če bomo namreč začeli iskati novosti, bomo poteptali izročilo, ki so nam ga sporočili predniki; nadomestili ga bomo s praznoverjem. Preprostih ljudi ne smemo zavajati; bolj smo jih dolžni poučevati kot pa pred njimi igrati. Ni naša naloga vplivati na njihove oči, ampak jim srca utrjevati v zapovedih«[1]) (Epist. ad episcopos prov. Viennensis et Narbonensis, PL 50, 431; na pismo opozarja prej navedena knjiga).

Papež Leon XIII. je že v prejšnjem stoletju opozarjal, naj se duhovniki »ne zapirajo v cerkve in župnišča, ampak naj gredo med ljudi ter naj se z vsem srcem zavzamejo za delavca, ubogega, za člokeva nižjih slojev« (navaja Salaün, 42). Naročal pa je nekaj, česar s tradicionalnim načinom pastirovanja ni bilo mogoče doseči, kot priča zgodovina. Zato se zdaj marsikje trudijo, da bi to dosegli tudi s sprostitvijo glede duhovniške noše in celo v tipično romanskih deželah kot prvo stopnjo dovoljujejo hoditi brez talarja.

Podobno je bilo z zahtevo Leonovega naslednika sv. Pija X., naj bi ljudje dejavno sodelovali pri maši s petjem: danes vidimo, da tega kljub vsemu prizadevanju ni bilo mogoče doseči, dokler ni koncil omogučil sodelovanja s petjem v domačem jeziku.

Kakor so dušnopastirski razlogi narekovali spremembe v liturgiji, tako isti razlogi narekujejo, da cerkvena oblast omogoči duhovnikom večjo bližino ljudem tudi glede oblačenja. Navedene besede papeža Celestina nas opozarjajo, da tako gledanje ni nekaj novega in nevarnega, ampak je v zvezi spristnim cerkvenim izročilom.

MARIJAN SMOLIK

II INTERNACIONALNI SKOLASTIČKI KONGRES U OXFORD-EDINBURGHU, 11—17. IX 1966,

— U spomen 700-godišnjice rođenja bl. Ivana Duns Skota —

Ove godine proslavljena je, na dostojan i svečan način, **700-godišnjica rođenja franjevačkog vodećeg filozofa i teologa IVANA DUNS SKOTA** održanjem u **Oxfordu i Edinburghu** II **Internacionalnog Skolastičkog Kongresa.** Kongres je zamislio, organizirao i vodio hrvatski mariolog u Rimu, m. p. o. **Karlo dr Balić**, predsjed-

---

1) Discernendi a plebe vel caeteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus novitati, traditum nobis a patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim sunt potius quam ludendi. Nec imponendum eorum est oculis, sed mentibus infundenda praecepta sunt.

Ni dvoma, da je mogoče dobro zagovarjati zahtevo, naj bo duhovnik čim bolj blizu tistim, ki jim oznanja božjo besedo. Avtorji opozarjajo na zgled sv. Pavla, ki je bil z vsem svojim življenjem blizu ljudem, h katerim ga je Kristus poslal, »da bi vse pridobil za Kristusa« (navaja R. Salaün v knjigi »Qu'est-ce qu'un prêtre?« Paris 1965, 35). V prvih stoletjih ni bilo razlike med laiki in duhovniki niti pri bogoslužnih opravilih, toliko manj v običajnem življenju in na cesti.

Papež Celestin I. je pred 1500 leti pisal škofom v Galiji, ko je zvedel, da nekateri hočejo s posebno vrsto obleke ljudem pokazati svoje notranje krepostno življenje: »Od ljudstva ali od drugih nas mora razlikovati naš nauk (znanje), ne pa obleka; obnašanje, ne pa oblačenje; čista vest, ne pa obredi. Če bomo namreč začeli iskati novosti, bomo poteptali izročilo, ki so nam ga sporočili predniki; nadomestili ga bomo s praznoverjem. Preprostih ljudi ne smemo zavajati; bolj smo jih dolžni poučevati kot pa pred njimi igrati. Ni naša naloga vplivati na njihove oči, ampak jim srca utrjevati v zapovedih«[1]) (Epist. ad episcopos prov. Viennensis et Narbonensis, PL 50, 431; na pismo opozarja prej navedena knjiga).

Papež Leon XIII. je že v prejšnjem stoletju opozarjal, naj se duhovniki »ne zapirajo v cerkve in župnišča, ampak naj gredo med ljudi ter naj se z vsem srcem zavzamejo za delavca, ubogega, za človeka nižjih slojev« (navaja Salaün, 42). Naročal pa je nekaj, česar s tradicionalnim načinom pastirovanja ni bilo mogoče doseči, kot priča zgodovina. Zato se zdaj marsikje trudijo, da bi to dosegli tudi s sprostitvijo glede duhovniške noše in celo v tipično romanskih deželah kot prvo stopnjo dovoljujejo hoditi brez talarja.

Podobno je bilo z zahtevo Leonovega naslednika sv. Pija X., naj bi ljudje dejavno sodelovali pri maši s petjem: danes vidimo, da tega kljub vsemu prizadevanju ni bilo mogoče doseči, dokler ni koncil omogučil sodelovanja s petjem v domačem jeziku.

Kakor so dušnopastirski razlogi narekovali spremembe v liturgiji, tako isti razlogi narekujejo, da cerkvena oblast omogoči duhovnikom večjo bližino ljudem tudi glede oblačenja. Navedene besede papeža Celestina nas opozarjajo, da tako gledanje ni nekaj novega in nevarnega, ampak je v zvezi spristnim cerkvenim izročilom.

MARIJAN SMOLIK

II INTERNACIONALNI SKOLASTIČKI KONGRES U OXFORD-EDINBURGHU, 11—17. IX 1966,

— U spomen 700-godišnjice rođenja bl. Ivana Duns Skota —

Ove godine proslavljena je, na dostojan i svečan način, **700-godišnjica rođenja franjevačkog vodećeg filozofa i teologa IVANA DUNS SKOTA** održanjem u **Oxfordu i Edinburghu** II **Internacionalnog Skolastičkog Kongresa.** Kongres je zamislio, organizirao i vodio hrvatski mariolog u Rimu, m. p. o. **Karlo dr Balić**, predsjed-

1) Discernendi a plebe vel caeteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus novitati, traditum nobis a patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim sunt potius quam ludendi. Nec imponendum eorum est oculis, sed mentibus infundenda praecepta sunt.

nik Papinske Marijanske Akademije, predsjednik Komisije za kritično izdanje Duns Skotovih djela i profesor Mariologije na papinskoj univerzi Antonianum — u Rimu.

Budući da je **Ivan Duns Skot** rođen u Dunsu, kod Edinburgha, u Škotskoj, a bio je student i profesor u Oxfordu, Cambridgeu i Parizu, o. Balić odlučio je da se Kongres održi u Oxfordu i Edinburghu od 11. do 17. IX, t. g. On je ovaj Kongres pripravljao dvije godine. Poletio je i u Ameriku za skupljanje fonda, jer je trebalo izraditi veliki **spomenik u Dunsu,** i **spomen ploče u Oxfordu, Cambridgeu i Dunsu.** On je, kao vrlo okretni organizator proveo i idejnu propagandu u filozofsko-teološkim krugovima, tako da je za Kongres dobio kao referente i koreferente vrlo ugledne učenjake iz Evrope i Amerike, teologe i filozofe, svećenike, redovnike i civilne profesore, stručnjake skotizma.

Da je Kongres izvanredno uspio na prvom je mjestu zasluga **sv. Oca Pavla VI** koji je pred Kongres uputio englesko-škotskom Episkopatu Apostolsko pismo **»Alma parens«** u kojem slavi ovog franjevačkog **Prvaka** i ističe ga kao **Zastavonošu u borbi s modernim ateizmom i u dialogu post-koncilskog ekumenizma. Svečano otvaranje Kongresa, stručno obrađena Duns Skotova problematika i ekumenska komemoracija u Dunsu** dokazali su da su predviđanja i nade Sv. Oca bile generalna linija svih rasprava, diskusija, koncerata i recepcija i u Oxfordu, i u Edinburghu, i u Dunsu, i u Cambridgeu.

11. rujna, u nedjelju, u 20 sati bio je svečani otvor Kongresa. Prisustvovalo je: 8 Biskupa na čelu s Apostolskim Legatom mons Higinom **Cardinale**, Anglikanski Biskupi Oxforda i odličnici Anglikanske zajednice, Ministar prosvjete Roberts, u ime Kraljice Elizabete, tri franjevačka Generala, Načelnik Oxforda i predstavnici univerza. Poslije pozdravnih govora Biskupa, pročitanja Poslanice Kraljice Elizabete Kongresu i zahvale o. Balića predstavnicima crkvenih, civilnih i sveučilišnih vlasti, obavljeno je otkriće **spomen-ploče** u **crkvi Marije Djevice,** u čast 700-godišnjice Duns Skotova rođenja koja je sada u posjedu anglikanaca, a oni su je velikodušno ustupili za svečanu inauguraciju ovog Kongresa.

Poslije otkrići spomen-ploče, popeo se je na pult mons **Cardinale** i održao polsatnu konferenciju o značenju velikog Papinskog Apostolskog Pisma **»Alma Parens«.** Kao Legat istakao je povijesne veze između Oxforda i Svete Stolice. Martin II g. 942. proglasio je Oxford akademijom, a Inocent III g. 1214 proglasio ga je Univerzom. Mons Cardinale, je zatim naglasio da kao Nadbiskup želi počastiti **»jednog od najveših filozofa i teologa svih vremena«.** I čestita Velikoj Britaniji, majci velikana, koja se ponosi da je Duns Skot njezin.

Dalje je Papin Legat naglasio da on ovaj Kongres promatra kao akt reparacija nad falsificiranom uspomenom i nad aktom profanacije nad Duns Skotom kad je zloglasni **T. Cromvell 1555. naredio svećeniku Rikardu Lytonu da u Oxfordu poruši i uništi sve što podsjeća na Suptilnog Doktora, i da se javno spale njegova djela.**

I sad je mons Cardinale počeo raspravljati: **koliko su Duns Skotova djela korisna za sadašnje pokoljenje** u istraživanju vrijednosti života i stvaranja »**nove intelektualne sinteze**«. Da to očevidno pokaže i dokaže, osvrnuo se na sve bitne — kristološke i marijanske — točke Skotove nauke trasirajući, ukratko, a točno i jasno, **magistralnu sintezu skotizma** koja je kadra svakoga oduševiti da proučava djela ovog oštroumnog filozofa — teologa. Na poseban je način naglasio odlučujući Skotov doprinos u obrani **Imakulate.** Taj njegov imakulatistični nauk jest **logični karolarij njegove veličanstvene teze o apsolutnom primatu Krista u djelu stvaranja.**

Sjajno predavanje mons Cardinalea, uz sretni završetak o **odnosu Skotove ideologije s modernom mišlju** — ostavilo je dubok utisak na svu izabranu **ekumensku** publiku — i to baš u crkvi posvećenoj Mariji Djevici, gdje je Duns Skot molio, razmišljao i **stvarao plan odbrane njezine Bezgrješnosti.**

Za vrijeme Kongresa 12. i 13. u Oxfordu te 14, 15. i 16. u Edinburghu, glasoviti učenjaci: Biskupi, dijecezanski svećenici i redovnici, profesori filozofije, teologije, te univerzitetski profesori: katolici, anglikanci, protestanti, pokršteni Židovi i Egipćani razradili su čitavu Skotovu problematiku. I to objektivno, stručno — i oduševljeno! Napose ističem predavanje tajnika Svete Kongregacije kršć. nauka mons Parentea — o ljudskoj slobodi, te Isusovca — Rektora Gregorijane P. Dhanisa o Skotovoj nauci o Kristovu primatu u stvaranju; univerzitetskog profesora (civila) Dra Waltera Hoerresa o platonizmu kod Duns Skota; O. Connara, profesora u Notre Dame u USA, o teologiji kao znanosti po Duns Skotu; sveučilišnog profesora (civila) u Rimu Petruzellisa o neizmjernosti Boga prema nauci sv. Tome i Duns Skota; sveučilišnog profesora u Edinburghu Torrancea (anglikanca) o odnosu Kalvinove nauke prema Duns Skotu; prof. Mauricija De Gendillaca (Francuza civila): o problemu socijalnog fakta i temelja političkog zakona po Duns Skotu; prof. u Kairu Madkoura D'Ibrahima: Duns Skot u odnosu na Avicennu i Averroesa; sveuč. prof. (pokršteni Židov) Raj. Klibanskoga, u Montrealu (Kanada): o Duns Skotu i Echartu itd.

Nastupilo je s predavanjima i komunikacijama 150 filozofa teologa. I **hrvatska grupa** je bila dosta jaka: iz Rima su došli: o. Balić, organizator Kongresa, prof. O. Brlek, prof. P. Hadrijan Borak, kapucin, članovi Skotistične Komisije: dr fra Ivan Jurić i dr. fra Petar Čapkun-Delić, a iz Jugoslavije su došli: Preuzv. dr Franjo Franić, splitski Biskup, prof. dr fra Ignacije Gavran iz Sarajeva, P. Miljenko Belić, isusovac iz Zagreba, o. Kržanić i o. Markoč iz Makarske. Još je iz Rima bio o. A. Matanić, a iz Zagreba: P. T. Šagi-Bunić i O. Duda, profesori teološkog fakulteta iz Zagreba, bili su zapriječeni doći, ali su poslali svoje komunikacije. Bio je prisutan i dr. Keilbach, nekoć prof. u Zagrebu a sada u Münchenu, i p. Serafin Zečević, bosanski misionar u Kanadi. Svi su oni držali komunikacije.

Posljednji dan bila je vanjska manifestacija u Dunsu. Tu, u High School, obavljen je **ekumenski simpozij.** Uvodni govor je držao edinburški Nadbiskup Gray, zatim su govorili franj. Generali Koser i Heiser, u ime anglikanske zajednice govorili su Neville

Davidson i njihov dekan Edinburgha preč. Martineau. Poslije govora i blagoslova Nadbiskupa iz Glazgova D. Scalana, zajednički je ispjevan psalam 23. Slijedilo je u Duns Castlu **otkriće stupa** na mjestu gdje se po tradiciji Duns Skot rodio, i **otkriće spomenika** u javnom parku, sjajno djelo kipara Fritschlera. Uspjeh je ovog Kongresa vrlo značajan. Najbolji su dokumenat statistike. Vrlo je interesantno sudjelovanje učenjaka mnogih naroda: 54 Talijana, 12 Španjolaca, 10 Francuza, 17 sjevernih i južnih Amerikanaca, 12 Nijemaca, 12 Hrvata, 15 Engleza i Iraca, 5 Belgijanaca i Nizozemaca, 2 Poljaka, 2 Jordanca, 3 Egipćana, i po jedan Mađar, Austrijanac, Sirijanac i Kinez.

Dijecezanskih svećenika bilo je 30, Franjevaca Manje Braće 67, Konventualaca 5, Kapucina 3, Dominikanaca 5, Isusovaca 6, civilnih profesora 12, Biskupa 3, Nadbiskupa 2 i Papin Legat Cardinale. Ovi filozofi i teolozi obradili su sve glavne teze Duns Skotove problematike. Oni su svi bili pod ugodnim dojmom Apostolskog pisma Pavla VI, pa su — **s novim duhom i toplom simpatijom** raspravljali svu ideologiju Duns Skotovu i osvijetlili mnoge teške probleme, tako da ovaj Kongres, veli »L. Osser. Romano« (nro 210), nadilazi hladne podatke kronike, i izradio je čvrste povijesne vrednote. On će u kulturnom svijetu i u religioznim krugovima značiti »važnu etapu u procesu teološke dozrelosti, u nizu susreta s exponentima raznih kulturnih tendencija i dijaloga između raznih konfesija«. A to zato, jer je, tvrdi Sveti Otac Pavao VI, Duns Skot uzdigao svoju plamteću spekulaciju do neba na čvrstoj bazi: izvrsnosti ljubavi nad svakom znanošću, univerzalnog primata Kristova uz čiji bok blista u istočnoj ljepoti Djevica, i suverenih ideja evanđeoske Objave.

Dalje piše »L. Osservatorre« da svi koji su u srdačnim odnosima prijateljstva s kat. Crkvom **ne mogu se oprijeti »čaru umovanja franjevačkog učitelja koji je znao svesti u teološke termine duh i ideal Asiškoga Sirotana«.**

I zaključuje: Duns Skot ne pripada samo svome narodu i svome Redu, već **on pripada »čitavom čovječanstvu«.** Snaga njegove vjere i čar njegove misli **»ima univerzalne, kozmičke vibracije«.** Pa vatikanski organ zaključuje: »U ekumenskoj perspektivi Ivan Duns Skot tvori most povezanosti između Rima i raznih konfesija u anglikanskom svijetu. Posebno **»u Saborskoj klimi njegov je nauk — živ i aktuelan«.** Pavao VI i Crkva casteći Duns Skota: **»Crkva i znanost časte jednog dobrotvora čovječanstva.« L'Osser. Romano** (nro 246, od 24—25. X) objelodanio je na talijanskom vrlo značajni govor **Mons Cardinalea,** službenog komentatora Papinog Apostolskog Pisma, »Alma Parens«. Samo ću citirati nekoliko njegovih misli doslovno:

»Skot je pretvorio u metafizički jezik — **prelijepi franjevački ideal** savršenstva i žara serafinske duše«.
Citiram glasovitog Hopkinsa koji je rekao o Skotu da je **»najrjeđi otkrivač stvarnosti«.**

»Duns Skot je preteča socijalnih teorija posljednja tri stoljeća.

U njegovim spisima možemo naći klicu **moderne političke i socijalne znanosti«.**

»Budući da je Duns Skot uzvisio ljudsku osobu u njezinoj psihološkoj autonomiji i njezinim temeljnim pravima... on je još u ono doba zauzeo stav — **protiv totalitarnih sistema«.**

Mons Cardinale tvrdi: »Temeljna ortodoksija njegova nauka, koji se općenito predavao u Velikoj Britaniji kroz tri stoljeća prije prekida sa Sv. Stolicom, i njegova ljubav za autentičnu **tradiciju** predstavljaju solidnu bazu za **dijalog između kršćana i čitavog čovječanstva«.**

Netko je rekao: Duns Skot je »čovjek za sva vremena«. Iz tog je Papin Legat i Komentator zaključio: Budući da je Skotov golemi napor bio da dovede u sklad rastuće potrebe i zahtjeve njegova vremena s **tradicijom** Crkve;

budući da je on iskreno istraživao istinu u Kristovoj ljubavi;

budući da je njegov **irenični** stav bio pogodan za otvaranje i raspravljanje problema, stoga je Duns Skot: »il suo valore come modello ideale per il dialogo« — »Njegova je vrijednost **idealni uzor za dijalog«.**

***

Mp. o. Balić bere plodove svoga 40-godišnjeg proučavanja Duns Skota i 30-godišnjeg napornog rada, sa svojim inteligentnim i revnim suradnicima, pri kritičnom izdanju autentičnih Skotovih djela. Već je objelodanio 8 debelih svezaka. O tom uzorno kritičnom izdanju Mons Cardinale je u svome svečanom govoru pred 200 teologa i filozofa ovo doslovno rekao: »Kritično izdanje djela Suptilnog Doktora jest **jedan od najvećih događaja ovog stoljeća** (»uno dei più grandi avvenimenti di guesto secolo«) na području tekstualne kritike, za koji moramo na poseban način zahvaliti (»dobbiamo ringraziare in modo particolare il p. Carlo Balic«), jer »danas možemo čitati Skota po njegovim vlastitim zaslugama«. Prisustvovao sam jednoj grupi odličnih kongresista u predvorju oksfordske univerze. Skupili su se okolo Mons Cardinalea neki ugledni prelati i učenjaci. Isticali su sjajni uspjeh I dijela Kongresa u Oxfordu. Svi su hvalili o. Balića i tad se Papin Legat izrazio o njemu: »P. Balić e davvero un uomo meraviglioso« — O. Balić je divan čovjek! Svršio je Kongres koji je on zamislio, organizirao i ostvario. Kongres je izglasao **peticiju na Sv. Stolicu za kanonizaciju Ivana Duns Skota, časnoga sluge Božjega. Vitezu svome Imakulata će se odužiti. On je bio njezin Doktor — Marijanski i Suptilni.** Netko je dobro rekao: **Duns Skot ne bi mogao biti Suptilni da nije bio Anđeoski!**

Dr fra Krsto KRŽANIĆ